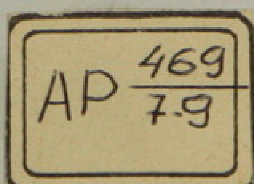
МЕЖДУНАРОДНЫЙ ДВУЯЗЫЧНЫЙ РУССКО-АРМЯНСКИЙ ЕЖЕМЕСЯЧНЫЙ ЖУРНАЛ

Գործարար
ГОРЦАРАР

ИЮЛЬ-СЕНТЯБРЬ № 7-9 (159-161) 2012 г.

Гость номера

Московский Армянский театр ... 5




LAURA
GRIG






LAURA
GRIG

Самое большое счастье для меня — заниматься любимым делом



НАША СПРАВКА: Лаура Григ (Laura Grig (lauragrig.com) – профессиональная джаз-соул певица, композитор, поэтесса. За свою недолгую сольную карьеру, успела поработать как автор и исполнитель с такими известными личностями и командами, как Лев Лещенко, группа Земляне, легендарная австрийская команда Supermax, американский продюсер Клеранс Джей и многими другими. Песни Лауры Григ исполняют многие артисты России и зарубежья.

На сегодняшний день, она является одной из самых востребованных вокалисток Российской клубной сцены. Ее песни активно транслируют на радиостанциях и играют в клубах. Ее голосом восхищаются сотни поклонников по всему миру. Ее выступления – это всегда яркое шоу.

Сейчас певица записывает свой авторский альбом, который продюсируется в Германии известными Немецкими аранжировщиками и саунд-продюсерами. Недавно в Дюссельдорфе прошли съемки дебютного клипа Лауры Григ на песню "Never too far". Осенью этого года состоятся сразу 2 презентации клипа - в Германии и России.

В 2012 году Лаура Григ совместно с Германским певцом Tzanko записала сингл, в поддержку известнейшей немецкой футбольной команды BVB, Borussia Dortmund! Песня вошла в официальный сборник гимнов команды.

Помимо творческой деятельности, Лаура Григ является соучередителем компаний Evromusic (evromusic.ru), предоставляющий полный спектр услуг по продюсированию Российских артистов на западе, а также компании Royal Group (royalacademy.ru). Компания организует и проводит культурные и праздничные мероприятия, фестивали, шоу-программы, другие частные и деловые события. Предоставляет маркетинговые и рекламные услуги, связанные с организацией корпоративных мероприятий, семинаров, выставок и конференций.

– Правда ли, что у вас есть армянская кровь и как вы относитесь к Армении и армянской нации?

– Да, правда, мой папа чистокровный армянин. Хотя я родилась и выросла в Москве, но всегда гордилась своим происхождением, богатой культурой и традициями армянского народа. У меня очень много друзей армян. Я знакома с потрясающими армянскими джазовыми музыкантами. Это многосторонне одаренная нация, я думаю, что являюсь тому примером. Даже моя подруга все время говорит, что именно благодаря армянской крови у меня такой сильный голос.

– Выступали ли вы в Армении?

– Я гастролировала по всему миру, сольно и в различных джазовых и популярных группах. Например, недавно прошел мой тур по городам Германии. Но, к сожалению, в Армении я еще не выступала. Конечно я была бы счастлива познакомиться ближе со своей исторической родиной. А также познакомить армянский народ со своей музыкой. И то, что у меня активная творческая деятельность на западе, дает мне шанс продемонстрировать мировой общественности богатство армянской культуры.

– Хотели бы вы представлять Армению на международном конкурсе Евровидение?

– Да, конечно! Для меня это огромная честь. Я хотела бы побороться на этом состязании с другими исполнителями, представляя Армению. Ведь так несправедливо, что столь музыкальный народ никогда не занимал первого места.

– Расскажите подробнее о своей музыке. О своих творческих планах.

– Я пишу песни на русском и английском языках. Люблю экспериментировать со стилями и звучанием, сочетая порой несочетаемое. Начинала я свою карьеру как профессиональная джазовая певица, т.к. с красным дипломом окончила эстрадный колледж им. Гнесиных по классу эстрадно-джазовый вокал. До сих пор, довольно часто работаю с инструментальным бендом, исполняя шедевры джазовой музыки. Затем я углубилась в современную электронную музыку. Выступала в трендовых клубах России, Украины, Казахстана, Беларусии и Европы. Мои песни выпускались на различных лейблах, на них создано бесчисленное колличество ремиксов европейскими и Российскими диджеями и хаусмейкерами. В данный момент, я создаю концептуально новый музыкальный материал. Скоро выйдет мой сольный альбом, в котором искусно комбинируются такие стили как поп, соул и вокалхаус. Эта музыка сейчас актуальна в Европе, думаю, ее оценят и Российские музыкальные критики. В основном, в альбоме представлены яркие и темпераментные танцевальные композиции, но будет и несколько медленных, лирических и очень красивых песен. Конечно, обо мне ярче всего расскажет моя музыка. Я хочу быть близкой каждому слушателю. В своих песнях я откровенно рассказываю о том, что происходит в моей душе, доверяя слушателю самые сокровенные эмоции и чувства.

– Что делает вас счастливой?

– Самое большое счастье для меня - заниматься любимым делом. Я себя считаю счастливым человеком и благодарна богу за то, что мне дан шанс реализовать себя посредством творчества - петь, писать песни, видеть этот мир, гастролируя, знакомиться с новыми культурами, дарить людям свою музыку. Когда мне после концерта пишут, или подходят люди и говорят о том, что мой голос заряжает их энергией и жизненной силой, я становлюсь самым счастливым человеком в мире. Осознавать, то, что кому-то станет на душе немного светлее от моей песни, для меня наивысшая точка наслаждения.

– Расскажите о съемках клипа, ведь это ваш первый опыт?

– Да, это действительно мой дебютный клип. Он снят на англоязычную песню из нового альбома. Съемки проходили в Германии, в Дюссельдорфе. Для меня стало своеобразным знаком то, что съемки клипа начались в день смерти моей любимой певицы Уитни Хьюстон. С утра мы приехали на площадку в Дюссельдорфе и мне сообщили эту страшную новость. Члены съемочной команды сразу стали говорить о своеобразной преемственности. Но я и вправду часто пою песни этой певицы и по приезду в Москву, посчитала своим долгом, дать концерт памяти этой великой исполнительницы.

Клип мы презентуем осенью этого года, после чего его можно будет увидеть на Российских и европейских телеканалах.

– Что бы вы пожелали нашим читателям?

– Я хочу пожелать удачи и стремления вперед. Никогда не сдавайтесь и верьте в себя. Ведь самая длинная дорога начинается с первого шага.

А еще я надеюсь, что тот кто сейчас читает это интервью, заинтересуется моим творчеством и послушает мой новый альбом, который можно будет найти не только в музыкальных магазинах, но и в сети интернет, и конечно на моем сайте lauragrig.ru

Лилия ОВСЕПЯН.

Ашот Сагратян

Исповедь на полуслове

Она сидела передо мной, раскованная и подавленная одновременно. Время, заключённое в долгом молчании, искало выхода...

Лицо её, справившись с волнением, разглаживало нахлынувшие мысли:

- Не знаю, с чего начать... Вечер тот выдался тёплый, располагающий к новым ощущениям. Сказать по правде, душа искала приключений, а в звуках медленного танца, несущегося из дома напротив, было нечто, то ли тебя к нему влекущее, то ли его к тебе. Ничего подобного прежде ощущать не приводилось. Есть ли тому объяснение, не скажу. Знаю только, что всколыхнулось во мне этакое нечто, незнаемое дотоле. Длинная волна необъятного прошла по жилам и потянуло меня из дому, на улицу, в мир движения, где волна эта могла бы сопрягаться с подобною в чужой крови. А вдруг?! А вдруг есть на свете человек, ещё кто-то, кому знакомо это тягучее томление, вяжущее слова во рту, отчего речь становится нечленораздельной, а любовь... И так ли это зовётся на самом деле?! Может, следовало бы сказать «нежу тебя», а не люблю?! Кому первому пришло на ум это словосочетание, чей язык провернул это «я тебя люблю» хлёстким ударом пульса?.. Люблю ли? Или есть в человеке не один десяток подобных же фраз?! Как часто горчит этот медленный сгусток!

Заметив искренний интерес мой к её признаниям, она продолжила рассказ свой:

- Душа искала приключений... И случай подвернулся. В его лице. Познакомились, глядя друг другу в глаза. Два совершенно разных человека. Подумалось, что кафе на открытой веранде сближает людей. Так оно и случилось. Он встал и подошёл к моему столику. Испросил разрешения подсесть, не преминув справиться, не пора ли подать чашечку свежего кофе. Я кивнула и он пошёл к стойке бара. И этих твёрдых его семи шагов было достаточно, чтобы мне захотелось приключения, того самого, чреватого банальными последствиями. Мне хотелось (мама бы этого в жизни не поняла!), до смерти желалось, чтобы со мной что-нибудь случилось: жизнь в оковах традиций уже стояла комом в горле.

- Говорите, я вас слушаю.

- Душа искала приключений... И он спросил, куда бы я хотела пойти после... А я возьми и скажи – с тобой.

- Видишь ли, я живу с родителями, надо бы что-то придумать.

- А ничего придумывать не надо, - сказала я, - у меня ключ от комнаты, которую снимает подруга. Она в деревню к своим укатила, так что я целую неделю радуюсь возможности побыть одной.

- Ну, если так, можно и к подруге.

Сверк минутного замешательства в глазах выдал мне его волнение, и я настояла, чтобы мы пошли туда тотчас. Дверь с улицы неслышно впустила нас.

... В комнате царил небольшой девичий беспорядок. Пока я возилась на кухне с ужином, он, расхаживая по бабушкиным половикам, изучал уклад жизни моей подруги.

- Неряха твоя приятельница, и со вкусом у неё не очень, как погляжу.

Спасибо маме: научила вкусно готовить. И хотя не хотелось мне верить, что путь к сердцу мужчины лежит через желудок, ставя поднос на журнальный столик, я втайне надеялась, что он сделает хотя бы слабую попытку обнять и поцеловать меня, а уж потом примется за еду. Ошиблась. Он решил сперва заесть неловкость, вызванную, возможно, моим нечаянным предложением.

Что-то запнулось в ней, но я дал понять взглядом, что весь – внимание.

- Душа искала приключений... И я решила заступиться за подругу, заметив, что в отсутсвии вкуса её трудно винить: просто она видит мир другими глазами, таким и всё тут. Сказала, что у неё обострённое чувство гармонии, что импульсивна она, что... Он не дал мне договорить. Темой беседы стала бесвкусица: именно это углядел он во всём, что окружало нас. Порывалась спросить, не эстет ли он, но передумала... Как и расхотелось приключений?! Нет. С ним расхотелось общаться.

Я невольно подался вперёд, желая услышать конец истории. И тут её прорвало:

- Поверите, вздыбившая кровь волна, эта длинная, безмерная волна немого желания, укорачивалась с каждой минутой почти разладившегося разговора, подкатив к горлу, булькнула недовольством собой. «Фаталистка безмозглая! Куда глаза твои глядели?!». Душа искала приключений?.. Пришлось срочно усмирять её неразборчивость.

- Неряха, говоришь? – ввернула я, делая вид, что не совсем согласна с ним.

- Что-то жалкое есть во всём, взять хотя бы старомодные фотографии родителей...

- И вы проглотили это?

- Не совсем. Тут проняло меня, что приключениям тоже надо бы дать выговориться, что все влекомы ими и лишь единицы позволяют себе роскошь прислушаться к их голосу. А в рваных мыслях оценок то и дело проскакивают важные, очень важные для понимания себя в этой жизни. В жизни вещей, окружающих нас. Они, нет-нет, а подвигают порой на откровенность... Меж тем, почти не встречая возражений с моей стороны, мой случайный знакомец осмелел.

- Такое ощущение, что у подружки твоей под новым платьем грязное бельишко...

Видимо, потакая моей пытливости, она сказала:

- Его развязность поднимала голову и я не стала перечить ей, этой гидре самодовольства, отлично понимая, что чему-то не тому потакаю, что творю неправое нечто. Моему нутру в ту минуту не терпелось набраться острых ощущений и я стала подзадоривать беседу:

- Словом, ты не лёг бы с ней в постель, - вырвалось у меня. «А зачем тогда ложиться?!» И тут повело меня прочитать ему лекцию на тему: «Брезгливость и как с ней бороться». Я стала звереть и, не вставая с места, пошла наступать на него. Дыхание учащалось и гордость моя клокотала в крови. «Как хорошо, что ты такой чистюля. Я, вот, привела тебя сюда, а сама боялась, втайне надеялась, что если что и будет между нами, то хотя бы без венерики обойдётся...» Ком неудовольствия застрял у него в горле и я поняла, что отстояла достоинство подруги. А, может, и своё заодно, кто знает... Что-то, поди прознай что, скукожилось вдруг в нём, и он отказался от кофе, хоть и подала я его, сваренный по-турецки, в красивых чашечках. Сослался на врача, который не советовал ему пить его на ночь. На самодельной книжной полке стоял томик Франсуазы Саган. Потрёпанный ли корешок книги, сама ли фамилия вывели его из задумчивости, только он медленно и выразительно произнёс:

- Говорю же, что подружка у тебя блядь. Прости за бранное слово. Другого для неё не подберу. Понимаешь, в самом выборе книги есть что-то от неё самой, от спрятанного там, в подкорке. Бедные её родители, они даже не подозревают, как рано стала портиться их дочь. Не в прямом смысле слова, но вообще. Это же не проходит бесследно. Потом хочется запретного, хмельного... Потому многие мужчины и не хотят жениться: а вдруг не та, за кого себя выдаёт. Это ж потом в жизнь от такой не отделаешься...». Не обращая внимания на его разглагольствования, я разделась и нырнула в постель. Подобрала ноги, подтянула одеяло к горлу и сказала ему:

- Душа искала приключений... И ты пришёл. Спасибо тебе. И за милую беседу спасибо. Говоря по правде, мне хотелось покоя, расслабиться хотелось. Если хочешь знать, в кафе я жадно искала глазами того, кто окажется мужчиной и возьмёт меня, пусть даже чуточку силой. Я бы не очень противилась. Сроду не знала я мужских обьятий, не привелось. Душа по крепким рукам стосковалась. Мечтала бессонными ночами, чтобы пришёл он и стиснул, выдавил из меня эту гнусную робость, рабье ожидание чуда... И я остановила выбор на тебе, бедняжка. Думала - везучая. А ты... Дальше всё было как во сне. Он попятился к выходу, не отрывая глаз от меня, всем своим видом давшей понять ему, что живёт здесь вовсе не подруга.

16 июля 2010 г.

1⊃

Московский Армянский театр в преддверии 10-го Юбилейного сезона

«Мы восстановили театр и студию, сохраняя традиции великих Мастеров, однако на данный момент у нас нет своего дома, театр ютится в крохотном помещении, любезно предоставленном Союзом армян России для репетиций. Спектакли же играются на арендованных театральных площадках Москвы», — так началась наша беседа с художественным руководителем Московского Армянского театра Славой СТЕПАНЯНОМ.

– Вот уже второй год Московский Армянский театр лишен возможности работать в своем помещении, что в Армянском переулке, 2, где был основан и просуществовал 8 лет. Почему-то со сменой руководства посольства Армении он впал в немилость и был лишен возможности продолжать свою деятельность под предлогом, что театру не место в этом здании. Хотя театр находился на том историческом месте, где еще в начале XX века Сурен и Арам Хачатуряны, Евгений Вахтангов, Рубен Симонов и другие основали студию и театр. Здесь спектакли с участием



Роль – Арам, фильм «Служу Советскому Союзу».

армянских актеров ставил сам Станиславский. Впоследствии театр был закрыт Берией… Увы, история повторяется.

– И до сих пор никаких позитивных изменений?

– К сожалению, пока нет. Мы очень надеемся, что когда-нибудь руководство Армении поймет, что только благодаря культуре мир воспринимает нацию. И возможно, тот печальный факт, что сегодня многие в России даже не знают, что армяне — христиане, это результат того, что мы уделяем недостаточно внимания на популяризацию нашей культуры и искусства. Театр — это трибуна, и за 10 лет нашей истории многотысячная аудитория открыла для себя Армению, ее историю и культуру. А при господдержке мы смогли бы сделать гораздо больше. Поддержка же заключается в предоставлении театру постоянного помещения (это могут быть, к примеру, пустующие подвалы посольства Армении в РФ), включении театра в бюджет Армении или же ходатайстве со стороны армянского правительства к правительству Москвы о взятии театра на бюджетное обеспечение. Остается лишь надеяться, что к началу десятого юбилейного для нас сезона дело сдвинется с мертвой точки, и театр наконец-то попадет в поле внимания наших государственных мужей, особенно министра культуры.

– А каким, на ваш взгляд, должен быть идеальный министр культуры?

– Даже не хочу представлять, каждый должен заниматься своим делом, причем профессионально. В том числе и министр. Могу лишь высказать пожелания, чтобы министр понимал и любил свою сферу, ценил таланты, которыми, слава Богу, богата наша нация. А дел у министра хоть отбавляй... По-моему мнению, первоочередной задачей должно быть создание центров популяризации национальной культуры в других странах, как, к примеру, «Альянс Франсез». Ведь культурный очаг в другом государстве — это лицо нации и серьезное политическое звено в руках государства.

Также я считаю огромным упущением, что до сих пор нет переводов на другие языки полных собраний сочинений наших классиков литературы, драматургии. Обидно, что до сих пор нет памятников Арташесу Великому, Тиграну II, царице Парандзем, Артаваздy II, Ара Прекрасному... Пожеланий очень много, это наболевший вопрос, так что не сыпьте соль на рану...

– А какие новости в самом театре?

– На сегодняшний день главной новостью является приглашение в Лондон для участия в культурной программе Олимпийских игр, где театр будет представлять драматическое искусство России.

– Какие новые постановки ожидаются?

– К сожалению, из-за внезапного выдворения театра из своего помещения в Лазаревском доме приостановлены масштабные проекты: спектакль «Парандзем — царица армянская» и постановка «Страсти по Арташесу» о царе Арташесе Великом Добром.

Но благодаря Союзу Армян России мы ни на минуту не прекратили свою деятельность, и на данный момент запущены несколько проектов. В скором времени на суд зрителей будет представлен спектакль «Кастинг» — это своеобразный гимн театру, — поставленный нашим грузинским коллегой, режиссером, учеником Тенгиза Абуладзе Николаем Квижинадзе по собственной пьесе.

Режиссер Нелли Шахбазова приступила к постановке под названием «Один день из жизни женщины». Это очередной психологический анализ таинственной женской души, сложных взаимоотношений инь и янь. Хочется отметить, что главную роль в этом спектакле исполнит наша очаровательная актриса Софья Торосян — внучатая племянница великого Вахтангова.

Также готовится к постановке «Блез» по одноименной пьесе Клода Манье. Это комедия о том, как непросто творческим индивидуумам выживать в этом меркантильном мире.

– «Слава, как ты играешь — особенно когда о чем-то рассказываешь!.. Я тебе однозначно скажу — ты режиссер. Учись на режиссера!» — слова Параджанова, изменившие вашу жизнь. Сегодня вы совмещаете обе позиции: режиссера и актера. Не мешает ли одно другому?

– Да, слова Параджанова круто изменили мою жизнь. Совмещать интересно, но и очень трудно. Театр поглощает все мое время и энергию. На съемки в основном соглашаюсь, чтобы на эти деньги ставить спектакли, ведь у театра нет финансирования. Ну и, конечно, не стану лукавить, в кино мне так же приятно и интересно работать.

– Вернемся в театр. По какому принципу подбираете репертуар?

– В первую очередь мы хотим открыть для российского зрителя

⊃6

имена великих армян, таких как Туманян, Сароян, Зейтунцян, Тер-Алексанян и другие. Это те авторы, которые у нас уже поставлены. А в планах постановка спектакля по произведениям Хоренаци и Бюзанда, Мндзури, Ваге Кача и др. Мы стремимся представить в нашем репертуаре все жанры, пытаемся не обойти вниманием новейшую драматургию, чтобы каждый наш зритель нашел что-то свое, интересное именно для себя.

– Это что касается российских армян. А российский зритель нуждается в подобном «ликбезе»?

— Как раз российскому зрителю это очень интересно, и тот факт, что год от года процентный состав русского зрителя у нас увеличивается, свидетельство этому. И даже великие российские актеры, участвовавшие в спектакле «Суд идет...», благодарили нас за то, что мы познакомили их с неизвестными им страницами мировой истории, с нашей болью, и дали возможность им быть рядом с нами в акции «Против геноцида». Даже российские театроведы с некоторой досадой отметили, что в России в отличие от Армении нет политической драматургии.

– В актерской группе театра есть и неармяне. Возникают ли сложности в работе из-за разности менталитетов?

– Сложности, конечно, есть, но в лабораторном процессе и в психотренингах разница менталитетов стирается (вернее, преобразуется) и возникает новый менталитет — менталитет творческой личности. Эта непохожесть личностей, объединенных одной целью, и есть наше богатство.

Рубен ПАШИНЯН, «Новое время».

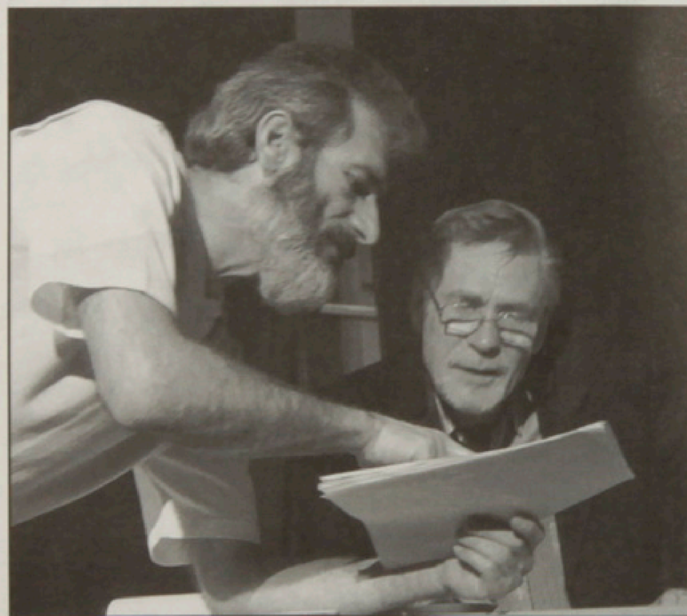


Фрагмент фильма «Служу Советскому Союзу».

Рабочий процесс над спектаклем «Суд идет»



С. Степананян с С. И. Косталевским.



С. Степананян с С. А. Михайловым.



С. Степананян с С. А. Петренко и Г. Матвеевым.

В культурной программе Олимпиады в Лондоне

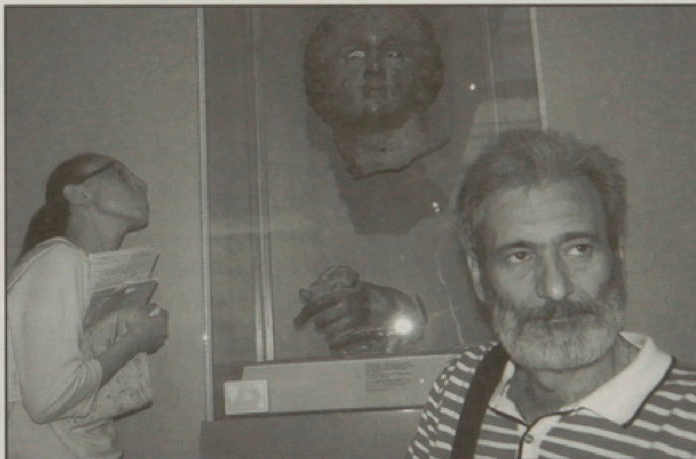
Московский Армянский театр с 6 по 13 августа с успехом выступил в рамках культурной программы «Сочи Центр» в Лондоне, которая была продемонстрирована гостям XXX Олимпийских летних игр и XIV Паралимпийских летних игр 2012 года. Спектакль «Ищу любимую» проходил в Гайд парке и был тепло принят зрителями. Визит театра в Лондон вызвал большой интерес у прессы.



Спектакль «Ищу любимую» в Гайд Парке в Олимпийском в Лондоне.



Спектакль «Ищу любимую» в Гайд Парке в Олимпийском в Лондоне.



Британский музей, где хранятся бронзовые голова и руки Богини Анаит.



Британский музей, где хранятся бронзовые голова и руки Богини Анаит.



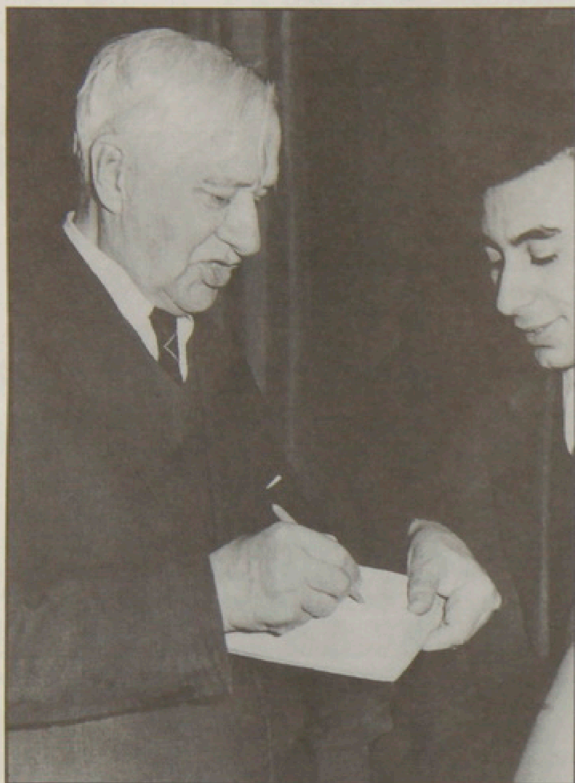
Фото спектакля «3 поросенка».

В новом, юбилейном сезоне театр подготовил для зрителя сюрприз. Театр расширяет свой диапазон. В репертуаре появятся и кукольные спектакли для детей и взрослых.

Режиссер Шаген Исмаилян представит два детских спектакля «3 поросенка» и «Красная шапочка» и приступит к постановке спектакля по произведению Сервантеса «Дон Кихот Ламанчский».

...ЧУКОВСКОМУ БЫЛО БЫ 130 или ОТ «ЧУКОККАЛЫ» ДО «МЫСЛЕКОПИЛКИ»

Не ходите, дети, в Африку гулять!
В Африке разбойник, в Африке злодей,
В Африке – ужасный Бармалей.
К. И. Чуковский



По юбилейным и знаменательным датам, мы, как правило, еще раз вспоминаем знаменитых людей из нашего прожитого прошлого, в особенности, если к кому-нибудь из них мы имели «касание». То есть были знакомы или случайно где-то встречались.

В старые добрые времена в некоторых семьях существовали особые мини-альбомы, куда желанные гости могли записывать свои стихи, мысли, пожелания или сделать небольшой рисунок. Сейчас есть даже специальные издания с названием «ГОСТЕВАЯ КНИГА» на обложке. Да и сейчас есть большие любители со своими блокнотами гоняться за известными артистами, спортсменами, чтобы позже в своем кругу похвастаться их автографами.

Вот и я хочу, нет, не похвастаться, а рассказать об одном таком автографе, который когда-то я получил.

А, может, и похвастаться?!

...Москва, март 1962 года. МГУ имени М. Ломоносова, филологический факультет, что на Моховой улице. Прошел слух, что к нам сегодня придет известный детский писатель Корней Чуковский. Многие студенты, в том числе и я, сбежали с лекций, чтобы вживую посмотреть и послушать писателя, с книгами которого мы знакомы ещё с детсадовского возраста. Я мигом кинулся в нашу университетскую библиотеку, что была на втором этаже, и, заикаясь попросил:

– Мне, п...ппожалуйста, Ч...ЧЧуковского!

– Какого Чуковского? – спокойно сказала рыжеволосая библиотекарша, отодвинув в сторону недопитую чашку с кофе.

– К...как какого? А что их несколько?

– Конечно, Николая Чуковского, Лидию Чуков...

– Нет, нет, – перебил я её, – мне Корнея... И, пожалуйста, побыстрее.

– Быстро только ракеты летят, – также спокойно сказала рыжеволосая и добавила, – что вам именно – «Мойдодыр», «Айболит», «Таракан»...?

– Да всё равно что, – снова перебил я её, – ну, пожалуйста!

– Хорошо, хорошо, – недовольно сказала она, сделала глоток кофе и медленно встала со стула, пошла вглубь зала.

...С толстой, как кирпич, книгой Чуковского, не рассмотрев даже её название, я побежал в Коммунистическую аудиторию, что в другом корпусе, за памятником Ломоносова.

Встреча уже началась. За накрытым зеленой скатертью столом стоял очень высокий светловолосый человек и с улыбающимся лицом что-то неторопливо говорил.

Мы, многие тогдашние студенты 60-х годов, больше обращали внимание на внешний вид, манеру речи наших почетных гостей, чем на содержание речи. Гость был в темном застегнутом костюме, при немодном галстуке, но весь был какой-то свой, домашний, теплый, дружелюбный. Наши девушки что-то записывали, кто-то с места фотографировал писателя, я же терпеливо ждал окончания ответов на вопросы студентов, чтобы реализовать задуманное. Момент настал. Я вместе с некоторыми ребятами подбежал к столу, и, расталкивая их, сказал:

– Дорогой Корней Иванович, я давно мечтаю приобрести Вашу «Чукоккалу». Где её можно достать?

– Не знаю, не могу сказать. Но спасибо, милый, что Вы о ней знаете, – улыбаясь ответил он мне, потом добавил, – спросите в



«Глобусе», в магазине, что рядом с Армянским переулком.

– А почему Вы её так назвали? – спросил я.

– Я, кажется, об этом уже писал. Чукоккала – слово это составлено из начального слога моей фамилии и последних слогов финского слова «Куок-кала» – так назывался поселок, в котором я тогда жил.

Тут же я протянул ему толстенную книгу, что я выпросил из нашей учебной библиотеки.

– Подпишите, пожалуйста.

Корней Иванович внимательно посмотрел на обложку книги и, улыбнувшись, сказал:

– Ой, «Мастерство Некрасова» – это же моя докторская диссертация, затем указательным пальцем закрыл печать «МГУ учебная библиотека № 3» и вполголоса сказал:

– Это не-хо-ро-шо.

И на чистой странице за фотографией Некрасова, написал: «Роберту Баблояну от К. И. Чуковского. Привет. Март. 21.03.62».

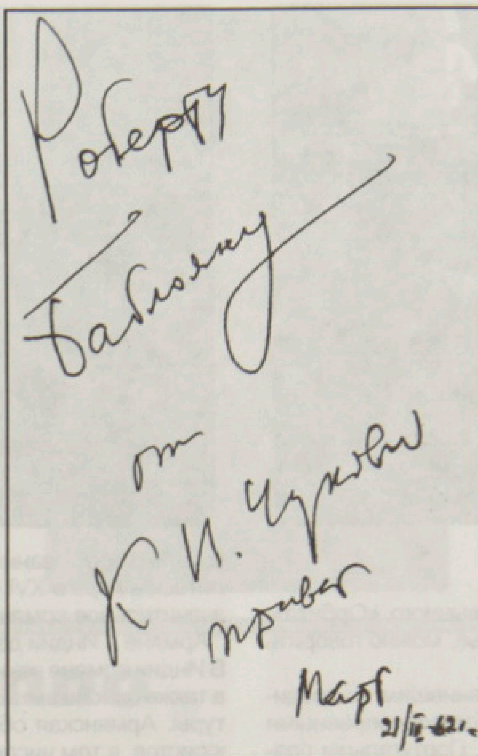
Это потом, уже дома, заглянув в Литературную энциклопедию, я узнал, что настоящее его имя и фамилия – Николай Васильевич

Корнейчуков. И родился он в Санкт-Петербурге 19 (31) марта 1882 года. Оказывается, это были юбилейные дни. Ему было уже 80 лет!

Так Корней Чуковский вошел в мою жизнь. А точнее – его «ЧУКОККАЛА». Позже, через несколько лет я познакомился с прижизненным изданием этого своеобразного литературного дневника, иными словами, «Гостевой книги». На страницах этого уникального домашнего рукописного альманаха, по просьбе его хозяина, гости его дома: писатели, художники, артисты оставляли не только свои автографы, а чаще – и конкретные художественные произведения. Здесь и стихи, и рисунки, и ребусы, и даже некие философские рассуждения. Назову лишь некоторых из этих «гостей». Поэты Александр Блок, Анна Ахматова, писатель Иван Бунин, певец Федор Шаляпин, композитор Н. Римский-Корсаков и многие, многие другие современники Чуковского.

После этого я решил завести себе подобную книгу-альбом.

Один из моих сокурсников подарил мне фотографию, когда я стоял рядом с писателем, подписывающим мне книгу. Я приобрел толстую многостраничную книгу без текста, наклеил на первую страницу эту фотографию и подписал – «Вот человек, книга которого дала мне толчок завести ЭТУ книгу. Человека зовут Чуковский, книгу



– «Чукоккала».

Свою же – я назвал «МЫСЛЕКОПИЛКОЙ». И написал даже Предисловие к ней. Там просьба к будущим её «гостям». Вот в чем она заключается: «Каждый человек может сюда «занести», без лимита на место, всё ЧТО ему угодно, сколько угодно и как угодно. Но больше всего меня интересовал бы ответ на один вопрос: что такое ДОБРО и что такое ЗЛО? И где проходит граница между ними?»

«ЧУКОККАЛА» охватила почти полвека времени, (с 1914 до 1960 г.) моя «МЫСЛЕКОПИЛКА» на сегодня (апрель 2012 г.) «живет» 49-й год. «Двери» её еще не закрыты. В ней тоже много именитых людей: самых разных профессий, возрастов и национальностей. Назову лишь некоторых из них: артисты Аркадий Райкин и Степан Исаакян, писатели Виктор Шкловский и Фазиль Искандер, художники Дмитрий Налбандян и Гиви Тоидзе, композиторы Тихон Хренников и Арно Бабаджанян и многие другие люди.

Дорогие читатели, горячо рекомендую вам завести подобную книгу, альбом, гостевой дневник. Когда-нибудь настанет день и вы захотите вернуться к прошлому – конкретному лицу или событию и ох, как вам понадобятся старые записи, если они были кем-то сделаны. Ведь это – своеобразная биография твоего прожитого Времени.

Начните, не ленитесь, это никогда не поздно.

Хоть завтра.

Роберт БАБЛОЯН.

Индия

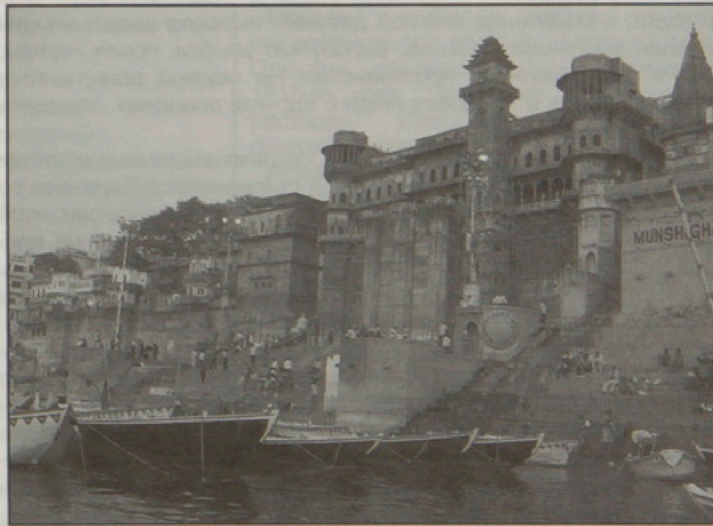
... Седьмой день в удивительной стране. Позади многочасовая поездка в душном многолюдном поезде. Жаркое солнце, сладковато-приторный запах ярко-оранжевых цветов, раскалённый воздух так и намекают о погружении в прохладную прозрачную воду. По пояс стою в святейшей реке мира, что течёт из волос самой Богини. Она не прозрачна и не чиста – она священна. Река Гангом



зовётся, и омовение в ней является наивысшей миссией каждого индуса. Ну вот, снова я в путешествии! На этот раз в сказочной стране Индии...

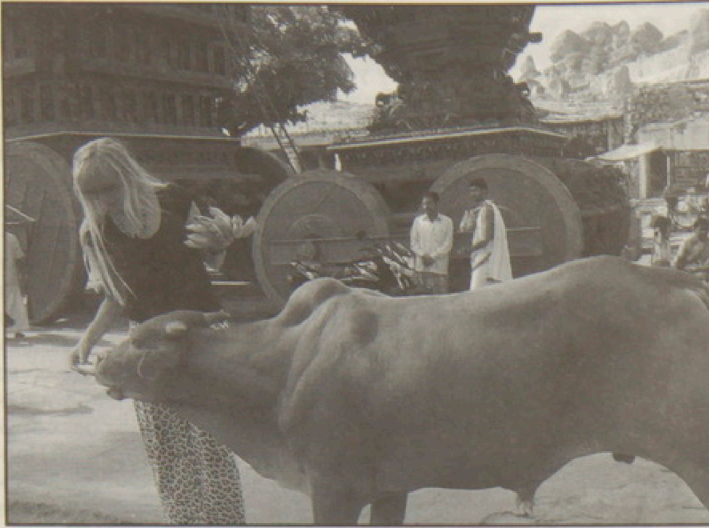
Дорога в Индию пролегла через туристические ворота страны Гоа.

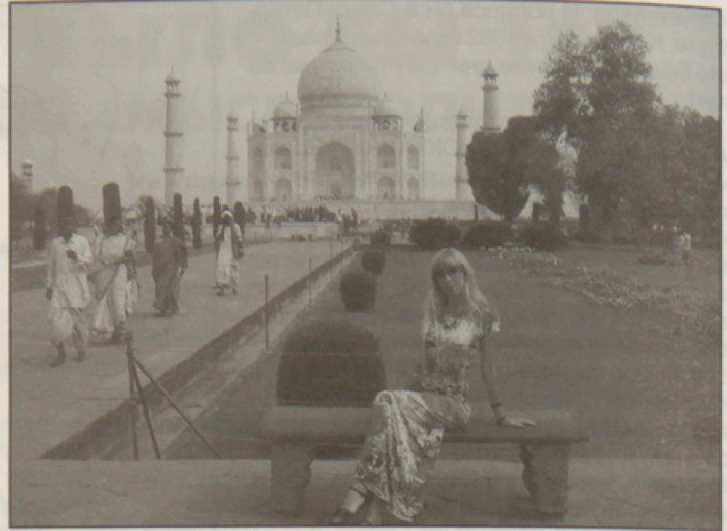
Резкий контраст между цивилизованным миром и тем диковинным местом, куда я попала, чувствуется с первого же дня. Бродячие коровы передвигаются, как полноправные жители, и за нанесения ей вреда ответишь строго по закону, вплоть до лишения свободы. Индусские храмы завораживают льющейся из них музыкой и стуком барабанов, женщины восхищают яркими, расшитыми пайетками, сари, которые являются их повседневной одеждой. Сочные диковинные фрукты растут в изобилии вдоль



дороги: папайя, манго, дуриан и многие другие с неизвестными мне названиями. А прохладительные напитки из стеблей сахарного тростника выжимают прямо при тебе с помощью огромной металлической конструкции, напоминающей большую старинную швейную машинку. Здесь же жарят початки кукурузы на углях и

36





շբ

предлагают анисовое зерно вместо всем привычного «Орбита». А про Индийский океан, омывающий побережье, можно говорить бесконечно.

Индия – уникальная страна с полностью сохранившимися традициями, несмотря на многонациональность. В Гоа полноправными жителями являются англичане и португальцы. Португальцы правили в Гоа более 450 лет и признали суверенитет Индии над Гоа только в 1974 году.

А вот на севере страны можно встретить и армян. Считается, что армяне, возможно, впервые попали в Индию около 2000 г. до н.э., вместе с Семирамидой из Ассирии, вторгшейся в Индию. В 327 г. до н.э. армяне пришли в Индию в составе войск Александра Македонского, пересекшего Армению по пути в Индию.

Совершить дальнее путешествие из туристического центра в самое сердце незнакомой страны с тридцатью ещё более незнакомыми языками побудило моё давнее желание увидеть воспетый поэтами Тадж Махал и искупаться в Ганге, самой значимой реке Индии.

Авиарейсом Гоа-Дели попадаю в столицу, откуда предстоит путь на поезде в город Варанаси, что расположен на берегу Ганга. Варанаси является религиозной столицей индуизма и буддизма и по уровню святости стоит на одной ступени с Меккой или Иерусалимом. Но поезд в Варанаси только вечером, в запасе целый день. Осмотрев основные памятники архитектуры столицы, прошу водителя отвезти меня в трущобы, в квартал бедных. Туристы туда не ездят, и появление светлой девушки вызвало шквал эмоций жителей картонных домиков. Белозубые улыбки, яркие наряды, смех и гам заполнили пространство! Не каждый день, а то и год, появляются в трущобах люди с «другой планеты», так здесь именуют иностранцев.

Следующее утро встречаю в лодке, скользящей по водной глади священной реки. Тысячи паломников съезжаются в Варанаси со всех уголков страны, спускаются по ступеням древних гхат, чтоб омовением смыть грехи с себя и всех поколений. Тут же проводятся обряды кремации и ежедневные ночные молитвы Гангу. Без перерыва на обед и сон ведутся погребальные обряды. По преданию человек, чей прах или тело, преданы именно этой реке, попадает сразу в Рай.

Ещё одна ночь в поезде. Передо мной во всей красе предстал город Агра. Этот город прославило одно из чудес света – белоснежный памятник любви Тадж Махал. Мавзолей строили больше 20 лет тысячи лучших мастеров. Белый мрамор постепенно превращался в кружево сложнейшей работы, инструктированное полудрагоценными камнями.

Нежнейшие цветы и узоры выложены из сердолика, яшмы, малахита, а письмена из чёрного оникса. Историю любви великого правителя Шах Джахана и его жены Мумтаз Махал знает каждый житель города. После смерти любимой жены правитель всю свою жизнь посвятил созданию дворца, который отразил всю его любовь и преданность. Похоронен Шах Джахан возле жены в Тадж Махале.

От нанятого мной гида, студента исторического факультета, я узнала о пребывании армян в Агре. Акбар предложил армянам селиться в Агре в XVI веке, и к середине XIX века в городе имелось значительное армянское население.

Армяне в Индии делили историю с индийцами два тысячелетия. В Индии армяне занимались, в основном, торговлей и коммерцией, а также внесли вклад в обогащение индийской цивилизации и культуры. Армянская община Индии дала ряд ведущих адвокатов и юристов, в том числе членов Ассамблеи Бенгалии и Бенгальского законодательного совета.

Несколько армян в Индии заняли высокое положение в разное время и при различных правителях, среди них главный судья могольской империи во времена Акбара. Леди Юлиана, как полагают, сестра одной из армянских жен Акбара, была врачом в гареме Акбара.



ԳԻՐՔ
ԱՆՈՒԱՆԵԱԼ
ՈՐՈԳԱՅԹ ՓԱՌԱՑ

Леди Юлиана построила первую церковь в Агре. Впоследствии она была замужем за Жаном Филиппом Бурбон де Наварра, потомком королевской семьи Франции.

Самым ранним сохранившимся армянским памятником на территории Индии, является хачкар (см. сноску) 1611 года, обнаруженный на армянском кладбище в Агре. Однако, стоит отметить, что этот хачкар довольно прост и не идёт ни в какое сравнение с искусством хачкара в Армении того периода.

Армяне в Индии могут справедливо гордиться славным прошлым, но их настоящее и будущее не так ярко. Они значительно уменьшились в числе. Небольшое количество проживает в Калькутте, где до сих пор функционирует Армянский колледж.

Особенно приятно писать про Индию в армянском журнале, так как именно в Индии в 1794 году в Мадрасе вышло в свет первое в мире периодическое издание «Аздарар» (Вестник) на армянском языке, редактором которого был протоиерей Арутюн Шмавонян. В 1773 году в той же типографии члены «Мадрасского кружка» Овсеп Эмин, Тер Мовсес и Григор Ходжаджанян выпустили первую конституцию для будущего армянского государства под названием «Западня честолюбия».

շբ



К повествованию об Индии хотелось бы добавить, что для цивилизованного человека там может показаться очень грязно, обычаи варварскими, а местная кухня просто несъедобна из-за своей остроты. Конечно, это не относится к туристическому центру, где на каждом углу расположены роскошные спа-салоны, дорогие отели и европейские рестораны. Но свой любимый уголок там может найти каждый, будь то бухточка в тени баньянов на берегу океана или уютное кафе, где так ароматны свежевыжатые соки. А на ночных вечеринках можно встретить массу интересных людей, например, йогов или хиппи, которые давно обосновались в Гоа.

Когда приезжаешь в Индию, первые дни испытываешь культур-ный шок, а потом влюбляешься в эту страну и мечтаешь вернуться обратно!

Хачкар (дословно, «крест-камень») – вид армянских памятников, представляющие собой каменную стелу с резным изображением креста. На территории Армении насчитывается несколько тысяч хачкаров, каждый отличается своим неповторимым узором, хотя все узоры выдержаны в едином стиле.

Хачкар, изображенный на фотографии был изготовлен в 1291 году известным мастером Похосом. Этот хачкар, хранящийся в монастыре Гошаванк Армянской Апостольской церкви – носит звание лучшего армянского хачкара.

Елена МЕЛАНИЧ.

ФОТО Елена МЕЛАНИЧ.

Алеппо



Алеппо - второй (а по некоторым данным первый) по величине город Сирии, он находится на самом севере недалеко от Турции.

Алеппо мало чем уступает Дамаску и по населению (1.6 млн, а с агломерацией - 4.1 млн жителей), и по колориту. Здесь сохранилась огромная крепость-цитадель с еще более древним, чем она сама, театром-цирком. Здесь такие же разные кварталы города: древние и новые, мусульманские и армянский. Кстати, почти 50% жителей города - христиане, большинство из которых представители армянской диаспоры.

Армянский квартал возник давно, но его основное население прибыло сюда в 1915-1918 годах, спасаясь от турецкого геноцида в Западной Армении. В квартале вечером и ночью много света, шума и музыки, по центральным улицам ходят пешеходы, и все вместе представляет собой огромную тусовку с вывесками на арабском, армянском, английском и кое-где на русском языках.

Отличия между разноконфессиональными районами здесь небольшие. Такой же закрытый с утра рынок с разноцветными бумажками, висящими на растянутых через всю дорогу веревках. Тут встречаются и русские надписи, которые, судя по смыслу, предназначались для челноков. Самое заметное отличие армянского квартала Алеппо - это наличие большого христианского храма.

Давно забытый звон колоколов напоминает туристам из России о родине. И если в Москве армян часто ставят в один ряд с так называемыми лицами "кавказской национальности", считая их чуть ли не вчера спустившимися с гор, то в Сирии армяне, наоборот, воспринимаются как представители европейской цивилизации. Это достигается как за счет христианства, так и за счет более демократического вида и поведения.

В Алеппо армяне живут неплохо. Здесь есть довольно процветающие районы, преимущественно христианские.

Алеппо представляет собой крупнейшую христианскую общину на Ближнем Востоке.

Армянский квартал Алеппо по сравнению с другими частями города гораздо более спокойный и упорядоченный - "слепые" каменные улицы, окруженные похожими на бастионы домами, время от времени впадают в переулки, заполненные европейского типа бутиками и магазинами.

Здесь есть маленький музей этнографии, типичный арабский городской дом с внутренним двором.

Весьма любопытной здесь может оказаться экскурсия по рынку.

Армянский квартал буквально поражает туристов - делаешь несколько шагов и попадаешь в мир южного европейского города с аккуратными домами, христианскими церквями и лавочками с золотыми и серебряными украшениями и стильной одеждой.

Бейрут



Есть в Бейруте знаменитый район под названием Bourj Hammoud. Там проживают почти исключительно армяне.

Первые этажи узких улочек пестрят маленькими магазинами и мастерскими, а радушные хозяева сидят перед входом и ждут своих посетителей. Аракс - главная улица квартала.

Машины, особенно старые зеленые мерседесы, - это вообще отдельная тема. Плакаты, рассказывающие о Геноциде 1915-го года. Здесь же - знаменитый ресторан Varouj. Отобедать сюда приезжают даже из Франции.

Армянский квартал Бейрута - это часть города, где все вывески дублируются на армянском, на каждом углу висят афиши с датами приезда армянских музыкантов, повсюду разные политические плакаты. "Дашнакцутюн" - традиционно самая популярная партия у ливанских армян.

Где-то тут родились музыканты известной группы System Of A Down - Серж Танкян и Джон Долмаян.

Вообще же армянское присутствие в городе чувствуется очень хорошо. Много церквей (трех деноминаций) и разных школ.

Кстати, поход в армянский ресторан Mayrig - отличное кулинарное решение.

Армянский квартал в Бейруте появился в начале прошлого века. Выжившие от Геноцида армяне поселились на болоте на северо-востоке города. Сегодня это один из самых густонаселенных кварталов на всем Ближнем Востоке.

Գիտենալ և պահպանել ազգային մշակույթի գոհարները

...Մեր լեզուն ծուխն է մեր տան,
Մեր կչիռն աշխարհի մեջ,
Նա աղն է մեր ինքնության,
Էության խորհուրդը մեր:
Հ. Սահյան





Արդեն չորրորդ տարին է, որ Մոսկվայում գործում է «Դեբեդ» գրական-մշակութային ընկերությունը, որի հիմնադիրն է **Ռուսլան Միսկարյանը**:

«Դեբեդի» ստեղծմանն ազդակ հանդիսացավ Հովհաննես Թումանյանի 140-ամյա հոբելյանը, որին նվիրվեց թվով ինը գրական-երաժշտական երեկոների շարք (2008 թ. նոյեմբերից մինչև 2009 թ. մայիս): Ի դեպ «Դեբեդ» անվանումն էլ ծնվեց այդ միջոցառումների ընթացքում:

Երեկոներ են նվիրվել նաև տասնյակ հայ գրողների (Ա. Իսահակյան, Հ. Շիրազ, Պ. Սևակ, Դ. Աղայան, Ս. Կապուտիկյան, Հ. Սահյան...):

Պարբերաբար կազմակերպվող այս երեկոներն անց են կացվում հայոց լեզվով, մայրենիի անկրկնելի բույրով, լույսով, ստեղծում ջերմ մթնոլորտ, որն էլ հենց հանդիսանում է «Դեբեդի» հիմնական նպատակը: Տեղին է նշել, որ Ռ. Միսկարյանը երեկոները վարում է հետաքրքիր ու բովանդակալից, նրա կատարած մանրակրկիտ «Ծանկաքաղից», որոշ գրողների հետ ունեցած անձնական հիշողությունների պատմություններից ունկնդիրները շատ բան են իմանում (քիչ հայտնի բաներ): Համախակի մասնակիցների թվում են ակադեմիկոս Սամվել Ս. Գրիգորյանը, հայկական բանակի հիմնադիր, գեներալ-լեյտենանտ Նորատ Տեր-Գրիգորյանցը, մոսկվահայ գրողներ, ուսուցիչներ, տարբեր տարիքի և զբաղմունքի տեր մարդիկ:

«Դեբեդի» գործունեությունը չի սահմանափակվում միայն երեկոներով: Անցյալ տարվա փետրվարին Մոսկվայի Լեսյա Ուկրաինկայի անվ. գրադարանում բացվեց Հայաստանը ներկայացնող ցուցահանդես, որի նպատակն էր օտարազգիներին ծանոթացնել հայոց պատմությանն ու մշակույթին:

Մեր հայրենիքը խորհրդանշող ցուցանմուշների մի մասը տրամադրել էր Հայ Առաքելական եկեղեցու Նոր Նախիջևանի և Ռուսաստանի թեմի Առաջնորդ Եզրաս Եպիսկոպոս Ներսիսյանը:

Հետաքրքրությունը «Դեբեդի» միջոցառումների նկատմամբ գնալով մեծանում է:

Արդեն մի քանի անգամ Մոսկվայի հեռուստատեսությունը նկարահանել և ցուցադրել է այդ երեկոների ընթացքը, այն լուսաբանվել է Մոսկվայի և Հայաստանի հայկական լրատվամիջոցներում:

Ի ուրախություն բոլորիս, Ե. Չարենցի երեկոյին Ռ. Միսկարյանն իր հայրենանվեր (անշահախնդիր) աշխատանքի համար պարգևատրվեց ՌՀՄ հոբելյանական մեդալով, պարգևատրվել է նաև Լ. Ուկրաինկայի անվ. գրադարանի կողմից պատվոգրերով: Ծնվել է 1943 թ. Նոյեմբերյանի շրջանի (ներկայումս Տավուշի մարզ) Արճիս գյուղում, մանկավարժների ընտանիքում: 1970 թ. տեղափոխվել է Մոսկվա, մասնագիտությամբ տնտեսագետ է, բայց մոսկվահայերը նրան ճանաչում և ընդունում են որպես թումանյանագետի:

Նրա հեղինակային հոդվածները տպագրվել են Հայաստանի «Գրական թերթ»-ում, իսկ 2008 թ. Երևանում հրատարակված «Ս. Կապուտիկյանը մեր հուշերում և խոհերում» գրքում տեղ են գտել նաև Ռ. Միսկարյանի գրած «Բանաստեղծի հետ» հուշերը:

Տեղին է հիշատակել նաև, որ բանաստեղծուհին Ռ. Միսկարյանին ընտրել է որպես իր ներկայացուցիչ Մոսկվայում, այժմ նա «Ս. Կապուտիկյանի թանգարան» հիմնադրամի անդամ է, և աջակցում է, ինչով կարող է:

Այս տարվա մարտի վերջին վերոհիշյալ գրադարանի դահլիճում կայացավ «Դեբեդի» գրական-երաժշտական երեկոն՝ նվիրված Ռափայել Պատկանյանին (1830-1892 թթ):

Երեկոյի ընթացքում ունկնդիրները ծանոթացան բանաստեղծի կյանքի և գրական գործունեության մի շարք փաստերին: Նշվեց, որ 1850 թ. 19-ամյա Ռափայելը գրում է «Զարմայր Նահապետի մահը» պոեմը, որով նա մեկընդմիշտ ընտրում է Հայաստանին և հայ ժողովրդին ծառայելու ուղին:

Ասմունքողների կարդացած մի շարք բանաստեղծություններ ունկնդիրներից շատերի համար հաճելի անակնկալ եղան և հաստատեցին երեկոյի ընթացքում հայտնած միտքը, որ հայոց դպրոցներում Ռ. Պատկանյանը չի մատուցվում իրեն արժանի չափով: Բանաստեղծն անխնա մտրակում է թե յուրայիններին, թե օտարներին բոլորին, ովքեր իր կարծիքով պատասխանատու են հայերի քաղաքականնվաստփճակի համար: Ցարական գրաքննչությունը, որ արգելքներ էր հարուցում Ռուսաստանի ժողովուրդների ազատասիրական երգերի տարածմանը, չէր կարող թույլ տալ, որ Պատկանյանի քնարը ազատորեն հնչի: Բանաստեղծը գիտեր, որ իրեն փշոտ ճանապարհ է սպասվում, բայց երբեք չդավաճանեց իր քնարին: Եվ ինչպես Թումանյանն է ասում. «Մեր կյանքում ռազմական փողի նման թնդում էին Գամառ Քաթիպայի ազատ երգերը»: Կշռելով հանգամանքները՝ Պատկանյանը պատվավոր մահը անհավասար կռվի դաշտում գերադասում է նվաստ ստրուկի գոյատևումից.

Մենք էլ հետևողք նախնյաց ավանդին,
Ըստրուկ չենք լինիլ երբեք օտարին:
Լա՛վ է մեր կյանքը կարճանա սրրով,
Քանց, հավլի, մաշվի թբշնամու լծով:

Երեկոյի վերջում կարդացվեց և երգվեց «Արաքսի արտասուքը», որը մեծ և արժանի հռչակ բերեց հեղինակին և այսօր էլ շատ սիրելի է մեր ժողովրդի կողմից:

Եզրափակիչ խոսքում Ռ. Միսկարյանը շնորհակալություն հայտնեց երեկոյի մասնակիցներին, հատուկ գնահատելով երիտասարդ ասմունքողներին: Նաև առանձին շնորհակալությամբ նշեց, որ Լ. Ուկրաինկայի անվ. գրադարանը մոտ երեք տարի սիրով հյուրընկալում է «Դեբեդ»-ին և հնարավորություն է տալիս, որ հայալեզու երեկոները կայանան անխափան:

Ամալյա ԻՍԱՅԱՆ

«ԱԿԱՆՋԴ ԲԵՐ ԱՍԵՄ»

Մոսկվայի Լ. Ուկրաինկայի գրադարանում 17.05.2012 թ. տեղի ունեցավ «Դեբեդ» գրական-մշակութային ընկերության հերթական երեկոն՝ նվիրված բանաստեղծ, մանկավարժ, հրապարակախոս, Ռուսաստանի Գրողների Միության, Միջազգային Ընկերության Գրողների Միության և Մոսկվայի Գրողների անդամ Լաուրա Բալյանին:

«Ականջդ բեր ասեմ« գրքի շնորհանդեսն էր:

«Դեբեդի» հիմնադիր և կազմակերպիչ Ռուսլան Միսկարյանն ունկնդիրներին հակիրճ ներկայացրեց Լաուրա Բալյանի կենսագրությունն ու գրական գործունեությունը: Ծնվել է 1947 թ. Կարմիրի շրջանի Հին Բաշքենդ գյուղում (հետագայում՝ Արծվաշեն):

Ավարտել է Երևանի Պետական Համալսարանի բանասիրական ֆակուլտետը:

Աշխատել է մանկավարժ դպրոցում քանիինց տարի: Հետո Երևանի Մանկավարժական Համալսարանում դասախոսել է մանկավարժական հոգեբանություն:

2004 թ-ից ապրում է Մոսկվայում: Չորս գրքերի հեղինակ է՝ «Առաջինը կուտ է գնում» (1992 թ.), «Մայրապատում» (1993-94 թթ.), «Որոնումներ» (1997 թ.) և «Ականջդ բեր ասեմ» (2008 թ.):

Այնուհետև երեկոյի բացումն սկսեց հեղինակը, բայց ոչ թե իր, այլ Պուշկինից ու Եսենինից արած իր թարգմանություններով: Իսկ հետո անցավ իր ստեղծագործությանը: Երեկոյի ընթացքում կարդացին խրատներ, խոհեր, աֆորիզմներ.



***

Ցնցոտիների մեջ արտասանած հրաշալի, արդար խոսքը չի ընդունվում որպես այդպիսին:

***

Սերը նման է պոեզիայի համաշխարհային սիմվոլ մտրուկի, որը թևեր ունի, բայց սմբակ էլ ունի...

***

Սերը թևեր է տալիս մարդուն, բայց շատ բարձր թռչելու խորհուրդ չի տալիս...

***

Սերը նման է լեթարգիական քնի: Կա որ զարթնում են, կա որ քնած էլ մեռնում են...

***

Դիստանցիան, պարզվում է որ ոչ միայն անվտանգ երթևեկության կանոններից մեկն է, այլև անվթար հարևանության կանոններից գլխավորը:

***

Թշնամու հիմարն է լավ, բարեկամի՝ խելոքը:

***

Մտքի խորությունը պարզության մեջ է:

***

Ժամանակը երկաթ էլ է մաշում, բայց ճշմարիտ արվեստը՝ երբեք:

Լաուրա Բալյանը հաճախ է որպես բնաբան վերցնում աշխարհի դասականներին, կամ շարունակում նրանց, կամ ընդդիմախոսում:

Եղան բազմաթիվ ելույթներ, որտեղ հնչեցին հեղինակի «Հայաստանիս», «Պանդխտություն», «Կարոտի երգեր և Արծվաշենիս» և «Ինքնադիմանկար» շարքերից բանաստեղծություններ, որոնք պարզապես անկեղծությամբ են շնչում:

Մթնոլորտը դաիլիճում ասես ձյունածածկ լեռների օդի թարմությամբ էր բուրում: Ոմանք ընթերցելիս հուզվում էին, արցունքները կուլ տալիս, անգամ տղամարդիկ:

Ո՜վ կարոտ չուներ...

***

Հայաստան աշխարհ,
Դատարկ մատուռ ես դարձել մի տրտում,
Իսկ խաչքարերդ հեռու են, դրսում,
Այլ ազգերին են տալիս ջերմություն,
Իսկ իրենք մրսում:
Ես հավատացյալ-հավատավորդ
Մատուռ ու խաչքար մեկտեղ եմ ուզում:

05.1999 թ. Երևան

***

Քեզանից հեռու ես անափ գետ եմ,
Փռված, տարածված, ճահճի պես մի բան,
Որ ոչ զնալս գիտեմ, ոչ գալս,
Քեզ մոտ՝ ափեափ լցված ու մենակ,
Ափերս ծաղկած, իսկ ինքս մենակ:
Քեզանից հեռու դատարկ մատուռ եմ,
Քեզ մոտ՝ գողացված խաչքարի նման
Անհավատավոր
Անադոթարար:

15.05.1999 թ. Երևան

***

Հոտից զատված զառների պես
Փոքրիկ մի խումբ
Դեգերում ենք:
Թվում է, թե աշխատում ենք,
Եվ ուտում ենք,
Եվ ապրում ենք,
Անգամ սիրում,

⊃14

⊃13

Տուն–տեղ դնում
Ու ձագ հանում,
Բայց մեր հոգու խոր խորքերում
Հոտն ենք փնտրում,
Որից մի օր զատվեցինք ու մոլորվեցինք...
Հոտն ենք փնտրում,
Որ խոտը համ ու հոտ առնի կորած զառան,
Գառն էլ գույնը հիշողությամբ
վերականգնի ջահել խոտի։
Հոտն ենք փնտրում
Կարոտ երկրի կարոտ լեռան ծանոթ լանջին,
Որ իջնում էր վերջալույսին
Քաղցրանվագ մեր սրնգի ձայնն ականջին։
30.05.2006թ. Մոսկվա

***

Ես Մոսկվայի մեջ
Նույնն եմ,
Ինչ խեցին
Եռման ջրի մեջ՝
Թե դուրս գա խեցուց, եռացող ջուր է,
Իսկ թե մնում է...
Խխունջ եմ ասես,
Հայաստանից դուրս,
Եռման ջրի մեջ,
Ոչ իմ բնի մեջ կարող եմ ապրել,
Ոչ էլ բնից դուրս...
2007 թ.

Ողբամ Ձքեզ, Արծվաշեն

Ես ի՞նչ անեմ Արծվաշեն,
Որտե՞ղ փնտրեմ լորերդ,
Ինչպես կանչեմ, որ ձայնիս
Արձագանքեն ձորերդ։
Իմ հայրումայր Արծվաշեն,
Իմ մանկության խնկի ծառ,
Ես ինչ անեմ, որ շիրիմիդ
Գոնե մեկ–մեկ այցի գամ։
1998 թ.

ԻՆՔԴ ՔԵԶ ՀԵՏ

Այնպես արա,
Որ չամաչես ինքդ քեզնից,
Որ չդատվես դու քո ներքին դատավորից,
Չարտաքսվես դու քեզանից։
Այնպես արա,
Որ երբ ինքդ քեզ հետ մնաս,
Բաց ճակատով նայես դու քեզ,
Բաց աչքերով դու քո աչքին,
Չխռովես դու քեզանից
Ու հաշտ մնաս ինքդ քեզ հետ։
Եվ վերջապես այնպես արա,
Որ դու քեզ հետ բաժակ բռնել կարողանաս,
Քեզ հետ զարկել,
Քեզ հետ խմե՜լ կարողանաս։
11.08.1999 թ.

***

Մեր արմատներից մենք հեռացել ենք,
Տերևներով ենք ջուր առնում երկնից։
Մեր կամքով մենք մեզ ցեղասպանել ենք,
Եվ նեղանում ենք մենք ուրիշներից։
Բանալիներն ենք պահում գրպանում,
Մեր «Հորովելն» ու մեր «Քելե լաոն»,
Բայց ինչ քարին տա գլուխն իր
Փոքրիկ գըրպանը հայոց հայոց պանդխտոց,
Եվ որտե՞ղ դնի,
Եվ որտե՞ղ պահի,
Ո՞ր մեկը պահի
Քսան դարեկան գանձերը հայոց։

Արցունքին հաջորդեց ժպիտը, ծիծաղը.

***

Հայկանուշը հանդիպեց Պապունց Սուսամբարին։ Նա սգավորի տեսք ուներ։ Հայկանուշն արդեն համոզված էր, որ դժբախտ դեպք է պատահել, չգիտեր ինչպես սկսեր զրույցը։ Վերջապես Սուսամբար ջան, տեսքըդ այն չէ, ինչ-որ բա՞ն է պատահել։ Հույս ունեմ, որ ամեն ինչ կարգին է։

– Չէ, Հայկանուշ ջան, – արցունքն աչքերին, – երկու օր առաջ Չակիս սատկեց, – ու սկսեց փղձկալ։

Հայկանուշը լռեց, ինչպես պատեհ է կարեկցանքի պահին, իսկ Սուսամբարը շարունակեց.

– Հայկանուշ ջան, տասը տարի ծոցս եմ պահել, հեշտ չէ։

– Էնա, ասա, ամուսին էս կորցրել, էլի, – առանց կատակի ասաց Հայկանուշը։

– Ինչ ամուսին, ախչի, երկու ամուսին նրա մի գլխի հետ չեմ փոխի, – ասաց Սուսամբարը ու շարունակեց հեկեկալ։

***

Գորիս։ Մի մարդ օղի է վաճառում։Սիբիրից եկած մի ռուս մոտենում է.

– Сколько стоит?

– ... ռուբլի, մատաղ։

- А денег нет. Дашь?

– Տամ, մատաղ, կուղարկես։

– А по какому адресу?

– Ասրի դայի, մատաղ։

Վանյան օղին խմում է, գնում Սիբիր ու փողն ուղարկում. Армянская республика, го-род Горис, Асри Даи... и с деньгами дает, и без денег.

Փողն իհարկե տալիս են Ասրի դայուն։

***

Հայկանուշը սպորտային համազգեստը հագած, սպորտային պայուսակը ուսը գցած իջնում էր աստիճաններով։ Դուռը բացվեց և դուրս եկավ հարևանը՝ Շամամ աքիրը.

– Հայկանուշ, ի՞նչ խաբար ա, էս ի՞նչ ես հագել, էս ու՞ր ես գնում։

– Կարատեի։

Շամամ աքոր զարմանքը սահման չուներ.

– Հիսուն տարեկանում կարատե՞, – կարծես ինքն իրեն ասաց հարևանը։ Նա նաև մտածելով, որ Հայկանուշը շատ կարդալուց խելքը գցել է, որոշեց էլ հարցեր չտալ, բայց մեկ էլ չհամբերեց.

– Անելն ամոթ չլինի, Հայկանուշ, հիսուն տարեկանում կարատեն ինչի՞ն է պետք, – քաղաքավարությունից մի քիչ էլ ժպտալով։

– Տղայիս ամուսնացրել եմ, – լուրջ պատասխանեց Հայկանուշը...

Նրա ստեղծագործությունը՝ լինի մայրական, պանդխտության, հայրենիքի կարոտի, թե խոհական-փիլիսոփայական թեմայով, գրված է անկեղծ ապրումով, ինչը և հոգեհարազատ է դարձնում հայրենիքից հեռու, օտարության մեջ դժվարություններով ու կարոտով ապրող հայրենակիցներին։

Մանկավարժ Ասյա Չախալյանը տվեց իր գնահատականը, խոսեց ստացած տպավորությունից. «Ինչպես մութ գիշերին երկնքում հայտնված աստղերն են լուսավորում մեր ճանապարհը, այդպես էլ այս օտար հողում այսպիսի բանաստեղծական Աստղերն են լուսավորում մեր ուղին։

Օտարության մեջ ի՞նչը կարող է փրկել հային, եթե ոչ հայ մշակույթի նվիրյալները, հանձինս Լաուրա Բալյանի։ Ձեր ստեղծագործություններով Դուք ստիպեցիք մեզ մտորել, խորհել, տառապել, լռել, թախծել, հուզվել և ժպտալ։ Եվ այս ամբողջը մեկ երեկոյի ընթացքում։ Շնորհակալություն առաջին հայ կին աֆորիստին, բանաստեղծուհուն, գրողին, մարդուն՝ Լաուրա Բալյանին»։

Երեկոյի վերջում եղան կատարումներ Կոմիտասի երգերից։

Պատրաստ է տպագրության Լաուրա Բալյանի, արդեն տպագրված, «Ականջդ բեր ասեմ» գրքի ռուսերեն թարգմանությունը։ Բարի երթ ցանկանք Հայաստանի արժանի դստերը։

Ամալյա ԻՍԱՅԱՆ

«ԱՐԵՎԱՀԱՄԸ» ԱՂԱՎԱՂՎՈՒՄ Է

«Ես իմ անուշ Հայաստանի արեւահամ բառն եմ սիրում»
Ե. ՉԱՐԵՆՑ

Դժվար է պատկերացնել, թե ինչ կկատարվեր մայրենին խենթորեն պաշտող պոետի հետ, եթե նա տեսներ, թե ինչ վիճակում է այսօր իր «արևահամը»։ Նա երևի իսկապես կխենթանար։ Երբեմն թվում է, թե ՍՍՀՄ-ի կազմում մեր լեզուն շատ ավելի բարվոք վիճակում և «հոգատար» ձեռքերում էր, քան անկախ Հայաստանում պետական լեզվի կարգավիճակով, ահագնացող գռեհկության և մարտնչող տգիտության միջավայրում, գրեթե անպաշտպան։ Գուցե ՍՍՀՄ-ի կազմում ինքնապաշտպանական հզոր ռուսերենին կուլ չգնալու բնազդը ավելի ուժեղ էր։ Հիմա այդ վտանգը չկա, բայց կա անհոգ ու անտարբեր վերաբերմունք և ինքնավերման հանձնված լեզու։ Պարզորոշ նկատվում է ասելիքը կիսախառը, երկլեզու արտահայտելու, հաճախ օտար լեզվից բառացի թարգմանելու սովորույթը։ Վերջերս շատ է տարածվել հավաքական իմաստ ունեցող եզակի ձևով գործածվող բառերը հոգնակիացնելը։ Համոզվելու համար բավական է փոքր-ինչ ավելի ուշադիր հետևել հեռուստահաղորդումներին։ Ցավոք, սխալվում են ոչ միայն հաղորդումների հյուրերն ու մասնակիցները, այլև հաղորդումը վարողները հաճախ ազդեցիկ անհատներ, ճանաչված դերասաններ, որոնք միշտ չէ, որ տիրապետում են գրական հայերենին և ակամա «նպաստում են» մեր լեզվի աղավաղմանը, լեզվի նրբություններին անտեղյակ մեծամասնությունը, նրանց «հեղինակավոր» խոսքը ընդունում է որպես նմուշ ընդօրինակելու համար։ Բարձրաստիճան այրերից մեկն իր ամանորյա ողջույնի խոսքում մաղթեց «հաջողություններ և երջանկություններ»։

⊃15

Հեռավոր այմարները խոսում են մեր մայրենիով

Պարզվում է՝ Կենտրոնական Ամերիկայում՝ Տիտիկակա լճի ավազանում, ապրում է մի ժողովուրդ՝ այմարա, որը լեզվական կապ ունի հայերի հետ: Նրանք գործածում են բազմաթիվ բառեր, որ հայերենի փոխառություններ են: Այս բացահայտման հեղինակը բանասիրական գիտությունների թեկնածու Մերի Սարգսյանն է: Նա ռուսական բանասիրության մասնագետ է, թարգմանություններ է արել ռադիոֆիզիկայի, ճարտարապետության ոլորտներում, հայերեն է թարգմանել ակադեմիկոս Պարիս Հերունու «Հայերը եւ հնագույն Հայաստանը» գիրքը: 2011 թ. նրա թարգմանությամբ տպագրվեց Անաստասիա Ցվետաեւայի «Մոգական զանգահարության վարպետը. ասք հանճարի մասին» գիրքը՝ հայազգի երաժիշտ Կոնստանտին Սարաջեւի մասին, որը մեկ օկտավայում լսում էր 1701 հնչյուն այն դեպքում, երբ սովորական մարդն ի վիճակի է լսել ընդամենը 23: Մերի Սարգսյանի հետ զրույցը այմարա ժողովրդին առնչվող ուշագրավ բացահայտումների մասին է:

- Միշտ մտածում էի, թե ինչ է նշանակում «Սասուն» բառը, ինչու Աճառյանի կամ մեկ այլ բառարանում դրա ստուգաբանությունը չկա: Մենք ունենք Սասուն երկրի անուն, սարերի անուն եւ «անսասան» բառը, ուրիշ ոչինչ: Որոշ գրքերից իմացա այմարա հին ժողովրդի մասին, որը, ըստ ուսումնասիրողների, աշխարհի ամենահին լեզուներից մեկն ունի, իր մշակույթով ծաղկել է 15 հազար տարի առաջ եւ ունեցել է լեգենդ, որը կրկնվում է մի քանի ժողովուրդների մոտ: Պատմում են, որ ծովով իրենց մոտ եկան սպիտակամորթ, զանգրահեր, շիկահեր, կապտաչյա մարդիկ, որոնք համարվել են իրենց աստվածները, որովհետեւ գալով այստեղ՝ իրենց սովորեցրել են ձուլագործության գաղտնիքները, նաեւ ճարտարապետական գաղտնիքներ, սովորեցրել են միակնությունը: Այդ ժամանակներում ձուլագործությունն առաջին հերթին Հայաստանում է եղել:

Շումերերեն գրություններում նաեւ հիշատակվում է անուն՝ Իոաննեշ: Դժվար չէ կռահել, որ դա Հովհաննեսն է: Կարելի է ենթադրել, եթե չպնդել, որ եկվորները հայեր են եղել: Նույն լեգենդում կա իրենց «Վիրակոչա» անունը, եւ եթե շատ համարձակ լինենք, ապա կարող ենք ստուգաբանել որպես «ի վերուստ կոչված»: Գոյություն ունի Կալասասայա հրապարակ, որտեղ կանգնեցված է Վիրակոչայի բարձր արձանը՝ շուրջը քարեր: «Կալասասայա» բառը այմարերենից թարգմանվում է «կանգուն քարեր»: «Կալ»՝ հայերեն քարն է: «Քար» հայերեն արմատը մտել է աշխարհի բոլոր ժողովուրդների լեզուների մեջ:

Ես հիշեցնեմ, որ «Սասունցի Դավիթ» էպոսում Սանասարի եւ Բաղդասարի կառուցած քաղաքն անվանակոչած ծերուկը բացականչեց. «Սա հո սասունն է», այսինքն՝ պինդ, ամրակուռ: «Կալասասայա» եւ «Սասուն» նույն նշանակությունն ունեն՝ անսասան, պինդ: Ես որոշեցի ուսումնասիրել այդ լեզուն, հասկանալ, թե մեր Սասունն ու Կալասասայան ինչպես համընկան: Գտանք 600 բառանոց այմարա-անգլերեն բառարան: Վեց ամիս ինքս ինձ թեւ տալով ու համոզելով, ինքս ինձ չհավատալով ուսումնասիրեցի: Իմ առաջ բացվեց մի զարմանահրաշ աշխարհ: 57 բառ՝ մոտ 10 տոկոսը, հայարմատ էին: Գիտության դոկտորներն ասացին, որ նույնիսկ երեք բառի նույնարմատ լինելը առիթ է մտածելու, որ կա լեզվական փոխառություն:

- Է՞լ որ բառերում համընկնումներ կան:

- Օրինակ՝ «փիսի» նշանակում է կատու, «փուրակա»՝ փոր, «արմջանա»՝ մոռանալ, «կիտա»՝ ձկնկիթ, «ջուրա»՝ ջուր: 2004թ. հոդված պատրաստեցի եւ տարա ԳԱԱ «Լրաբերին»: Մեծ ոգեւորությամբ ընդունեցին եւ դրեցին հերթի: Երկու տարի մնաց հերթում, հետո էլ գլխավոր խմբագիրը կանչեց, թե՝ չենք տպելու, հոդվածը խիստ հայամետական է: Ասի՝ թուրքամետակա՞ն պիտի լիներ, որ տպագրեիք: Հոդվածը տպագրվեց այլ հանդեսներում:

- Իսկ այդ «ենթադրյալ» հայերը ձուլվել են տեղացիների՞ն, վերջիններիս սերունդները կենսաբանորեն նման չե՞ն հայերին:

- 2009 թ. Նիկարագուայից էլեկտրոնային փոստով նամակ եկավ: Այդ երկրի կենսաբանական գիտությունների դոկտոր, ազգությամբ ֆինն Սեպոտիուսանենը գրում էր, որ հիացած է իմ հոդվածով, մի տասնհինգ միջազգային կոնֆերանսներում զեկուցել է այն: Հոդվածը հաստատել էր նրանց կենսաբանական տեսությունն այն մասին, որ որոշ հին ժողովուրդներ կարող են ունենալ ընդհանուր գեներ: Այմարների մեջ նրանք հայկական գեներ են գտել: Ես չեմ կարող դա ոչ պնդել, ոչ հաստատել, քանի որ կենսաբան չեմ, կպնդեմ միայն լեզվական նմանությունը: Եվ այդ գիտնականը խնդրեց շարունակել հոդվածը: Ուղարկեց նոր՝ արդեն 3 հազար բառանոց բառարան այմարա-իսպաներեն, եւ, բնականաբար, նոր բառեր ավելացան իմ հոդվածում:

- Հիմա ուսումնասիրությունը շարունակո՞ւմ եք:

- Արդեն հաստատվել են լեզվական նմանությունները: Ես ուրախ եմ, որ դա հայամետ աշխատանք է, ու երեւի այդ պատճառով էլ շատերի դուրը չի գալիս:

- Պարիս Հերունու հայագիտական աշխատությունը, որ թարգմանել եք, երեւի նույնպես շատերի դուրը չէր գալիս:

- Նա աշխատությունը գրել է անգլերենով, որպեսզի աշխարհը կարդա, որ նախաքրիստոնեական Հայաստանն ունեցել է շատ բարձր մշակույթ, գիր, եւ որ սխալ է, թե Մաշտոցի ականջին Աստված փսփսաց, ու նա էլ տառերը շարեց, ու մենք ունեցանք զանձեր՝ շարականներ, որ աղոթքներ են, ու հանկարծ «ծլեց» Խորենացին, որն առաջին ժամանակագիրն է աշխարհում... Այդպես հնարավոր չէ:

- Ինչո՞ւ է կեղծվում այդ հարցը:

- Այն էլ մեր եկեղեցու կողմից: Որ հավատացյալները հանկարծ չկասկածեն, որ Քրիստոսը... Քրիստոսն էլ դեմ կլիներ ամեն տեսակ կեղծիքի: Ինչպե՞ս մենք կարող էինք միանգամից «իմանալ զբանս հանճարոյ» եւ հանճարներ տալ աշխարհին: Մարդկության պատմությունն ընթանում է դանդաղ, էվոլյուցիոն ճանապարհով: Նույնն էլ լեզվի զարգացումը: Հայոց լեզուն ունի 11 հազար բուն արմատ, որից 4 հազարը լրիվ, իսկ 5,5 հազարը մոտիկ իդենտիկ են սանսկրիտի՝ հին հնդկերեն մեռած լեզվի հետ: Հայ հին գրաբարը եւ սանսկրիտն ունեն միարմատ չորս հազար բառ: Հնդկաստանում ասում են, որ սանսկրիտը հայերեն գրաբարի փոքր քույրն է: Հնդկական «Ռամայանա» էպոսը ստեղծված է եղել ոչ թե Հնդկաստանում, այլ իրենց բուն հայրենիքում, եւ այդ էպոսում կա կարոտ, ցավով ու սիրով հիշում են իրենց հին երկիրը, որն ուներ «կապույտ, ձյունապատ, բարձրաբերձ սարեր»: Ուղղակի կրկնում եմ շատ ուսումնասիրողների, որոնք պնդում են, թե քանի որ Հայաստանը հանդիսանում է քաղաքակրթության օրրանը, հնդիկներն այստեղից են գնացել Արեւելք:

Գագիկ ԱՂԲԱԼՅԱՆ

14→

Նույն սխալը «յուրացրել էին» երկու հանրահայտ դերասաններ, որոնք գովազդի ժամանակ ինքնագոհ ներկայացնում էին «թեյերի, սուրճերի բազմաթիվ տեսակներ»: Տարբեր ուտեստներ ներկայացնող հաղորդումներից մեկի ժամանակ էլ ստուդիա հրավիրված տնային տնտեսուհին ուտեստին «աղեր ու պղպեղներ» առաջարկեց խառնել: Ցավալին այն է, որ «բազմամոլուցքով» տառապում են նաև կրթության ոլորտի պատասխանատուները: Կրթության բաժնի մի տեսուչ «առարկաների դասավանդման» փոխարեն օգտագործեց «դասավանդումներ» ձևը, ապա «բացահայտեց», որ «երեխաները մեր ապագաներն են»:

«Բարեհաջող» տարածվում է նաև մայրենին աղավաղող «թարգմանամոլուցքը», որի ազդեցությամբ կատարվում է ռուսերենից բառացի թարգմանություն, և շատ հաճախ կարող ենք լսել, ասենք, «ակնոցները հագնել» խայտառակ ձևը «ակնոց դնելու» կամ «ակնոց կրելու» փոխարեն: Նման սխալները բազմաթիվ են, բայց զարմանալին այն է, երբ մարդկանց մի մասը, սովորելով, ավարտելով դպրոցը, ապա նաև բուհը, անգամ մասնագիտական կրթություն ստանալով, ձեռք է բերում սահմանափակ գիտելիքներ, չի էլ գիտակցում իր սխալը: Սա է պատճառը, որ ոչ միայն առօրյա խոսքում, այլ և եթերում սովորական են դարձել «եգրորդ, դբրոց, գործարան, ընգեր» և նմանատիպ սխալները: Ակամա կարոտ ու պահանջ ես զգում լսելու ոչ վաղ անցյալի մեր մեծերի փառահեղ ու դյութիչ խոսքը, նորից զգալու մեր լեզվի հմայքը, հպարտանալու նրանով ու համոզվելու, որ հանցանք է մայրենի լեզվի այլասերումն ու գռեհկացումը: Ուրախալի ու խրախուսելի է, որ վերջերս նաև երիտասարդությունն է դուրս եկել պաշտպանելու, անաղարտ պահելու «դարերից եկող, դարեր գնացող» մեր «արևահամ» լեզուն:

Էդուարդ ՄՈՒՐԱԴԽԱՆՅԱՆ

ՅԱՒԵՐԺ ՓԱ՛ՌՔ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ

Նորագոյն Զինեալ Ազատագրական Պայքարի Նահատակներու Օրուան առիթով

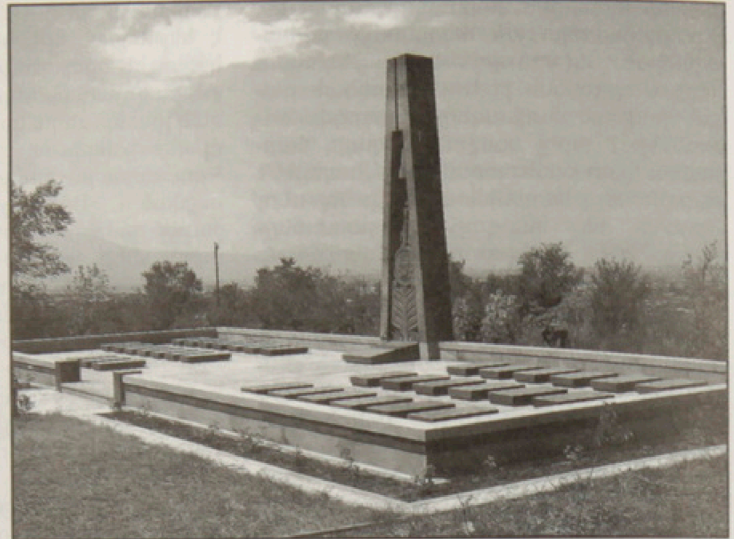
7 Օգոստոս 1982-ին իրագործուած «Կարին» (Էրզրում) պատմական գործողութեամբ խորհրդանշուող Նորագոյն Զինեալ Ազատագրական Պայքարի Նահատակներու Օրուայ 30-ամեակին առիթով կը խոնարհինք Պայքարի բոլոր նահատակներու, մասնաւորաբար՝ գործողութիւնն յաջողութեամբ իրականացուցած հերոս նահատակներ Զօհրապ Սարգիսեանի ու Լեւոն Էքմէքճեանի թանկագին յիշատակին առջեւ ու խորազգաց կերպով կը ցաւակցինք անոնց մեծարգոյ ծնողներուն, հարազատներուն եւ համայն պայքարող ու չընկրկող Հայութեան՝ կիսելով նաեւ անոնց արդար հպարտութիւնը:

Միտքբինքնինիզօրուչէկացութիւններյեղաշրջելու,պատմութեան ուղի փոխելու, իրերու զարգացում պարտադրելու, եթէ բացակային յանձնառու բազուկը, հետեւողական աշխատանքն ու նուիրական գործը, որոնք կը մարմնաւորեն ու իրողութեան կը վերածեն մտայղացումն ու ծրագիրը: Հետեւաբար, Ազատագրական Պայքարի իւրաքանչիւր ծրագիր, որքան ալ այդ ծրագիրն ըլլար անթերի, մշակուած ու կատարեալ, անկարող պիտի ըլլար կացութիւններ յեղափոխել, ուժերու յարաբերակցութիւն պարտադրել, եթէ չըլլար այդ ծրագիրներն իրականութեան վերածող անկոտրում եւ անսպառ հաւատքով լիցքաւորուած նուիրեալներու հոյլ մը, անձնուրաց եւ իրենց հետապնդած նպատակի արդարութեան ամբողջապէս համոզուած հայորդիներու բանակ մը:

Սփիւռքի ծնունդ այս լաւագոյն նուիրեալները - որոնց մեծ մասը իրենց հայրենի երկիրն ու հողը չտեսած, ինքզինքը զոհաբերեց յանուն Հայաստանի - յաջողեցան ամբողջովին անտեսման ենթարկուած ու մոռացութեան մատնուած Հայկական Հարցը քաղաքական այժմէական հարցի վերածել:

Մաքրելով տասնամեակներու մոռացութեան փոշին, անոնք բարեփոխեցին հայկական մտածելակերպը, անհետացուցին յուսահատութեան եւ օտարամոլութեան ախտն ու պարտուողական հոգեբանութիւնը՝ Հայութեան մօտ վերակենդանացնելով եւ արմատաւորելով զարթօնք, հպարտութիւն ու երբեմնի առասպելական ինքնավստահութիւնը, միասնութեան ձգտումն ու յաղթանակատենչ մարտունակութիւնը:

Միմիայն գործով, ճակատագրական յանձնարարութիւններ ստանձնելով կրնային իրականանալ այս արմատական ու հսկայական փոփոխութիւնները եւ միմիայն գործով կարելի պիտի ըլլայ ընթանալ յայտարարուած ուղիով մինչեւ մեր հետապնդած իրաւունքներու ամբողջական վերականգնումը:



Ազգային ազատագրական պայքարը, որեւէ պայքար, անհնար է պատկերացնել առանց զոհողութեանց եւ կորուստներու: Ասիկա դառն, բայց տարրական ճշմարտութիւն է:

«Կարին» (Էրզրում) փառապանծ գործողութեան 30-ամեակին առիթով, կը վերանորոգենք մեր անբեկանելի ուխտը՝ շարունակելու Սրբազան Պայքարը յանուն Հայութեան ոտնահարուած ազգային և մարդկային իրաւունքներու վերատիրացման՝ թշնամիները հարուածելով անխնայօրէն եւ ամէնուրեք՝ Հայկ Նահապետի բելասատակ նետուաղեղով ու Սասունցի Դաւիթի հզօրահօր եւ հատու թուրով:

Բիւր յարգա՜նք մեր թանկագին նահատակներու մշտակենդան յիշատակին:

7 Օգոստոս 2012 թ.

Հայաստանի Ազատագրութեան
Հայ Գաղտնի Բանակ

Քննարկում

Երբ գործը դառնում է իրականություն

Հասարակության առջև անընդհատ ծառանում են նորանոր սոցիալական խնդիրներ՝ կլիմայափոխություն, գլոբալացում, բնակչության ծերացում և այլն:

Ավանդական լուծումները և դրանց իրականացման ավանդական միջոցները, ինչպես օրինակ՝ կառավարության որոշումները, քաղաքացիական հասարակության աշխատանքը, այլևս արդյունավետ չեն: Եվ մարդիկ ստիպված են փնտրել սոցիալական խնդիրների լուծման նոր ճանապարհներ: Այս խնդիրների լուծումներն է, որ առաջարկում է սոցիալական ինովացիան:

Ի վերջո, ի՞նչ է սոցիալական նորարարությունների ճամբարը եւ ո՞րն է նրա նպատակը:

Սոցիալական նորարարությունների



ճամբարը մեկտեղ է բերում մարդկանց, գաղափարներ և թվային տեխնոլոգիաներ՝ առցանց սոցիալական նորարարություններ ստեղծելու համար:

Սոցիալական նորարարությունը սոցիալական խնդիրները նոր գործիքներով լուծելու մեթոդ է: Այն կարող է վերաբերել առողջապահության, կրթության, բնապահպանության, արդյունաբերության, համայնքների կամ ցանկացած այլ խնդրի:

Մեկտեղ բերելով տարբեր գիտելիքների ու տաղանդի տեր մարդկանց՝ ճամբարը կենսական գաղափարը կամ ձևակերպված խնդիրը վերածում է կոնկրետ լուծման և կոնկրետ ծրագրային փաթեթի: Ճամբարը գաղափարների յուրօրինակ ինկուբատոր է, որում զարգանում են ու կյանքի կոչվում բազմաթիվ նախագծեր:

Մենք հավատում ենք, որ օնլայն աշխարհը հսկայական ներուժ ունի, որ կարող է փոփոխություններ բերել իրական կյանքում: Համացանցը մեզ օգնում է մարդկանց մեկտեղ բերել և ընդլայնում է համագործակցության հնարավորությունները բոլոր ոլորտներում: Նախկինում նման համագործակցության ու արդյունա-

ԴԻՄԱՆԿԱՐ

Նապոլեոն: Կյանք մահից հետո

Կան մարդիկ, ովքեր, հասնելով բավականին մեծ բարձունքների, փոխում են պատմության ընթացքը: Նրանց բոլորին հիմնականում համախմբում է մեկ հատկություն՝ իռացիոնալ հավատը սեփական անձի ընտրյալ լինելուն:



Փարիզի ռազմական ուսումնարանն ավարտելիս ինձ նման բնութագիր էր տվել. «Ինքնահավան է, սիրում է միայնություն, ծայրահեղ ինքնասեր է: Նրա փառասիրությունը սահման չունի»: Հիանալի բնութագիր է այն մարդու համար, ով որոշել է խաղալ երկրագնդի հետ:

Իմ երիտասարդությունը՝ իմ միայնությունն է: Իմ ընկերները միշտ զրուցում էին սիրային արկածների մասին: Ես միայնակ էի: Այն ժամանակվա իմ տառապանքները... ասենք, սովորական երիտասարդական տառապանքներ: Ես պաշտում էի Գյոթեի «Վերտերը»՝ իմ այն ժամանակվա սիրելի վեպը: Ինքնասպանության մասին միտքեր... Բայց ես չունեի դժբախտ սեր, իսկ ես ուզում էի խորը տառապելու իրավունք ունենալ: Եվ ես գտա մշտական տառապանքի առարկա՝ իմ փոքր կղզու անարգված լինելը: Եվ ես օրագրում գրել էի. «Օ՜, իմ հալածված հայրենիք: Չկա այլևս հայրենիք, նույնիսկ եթե շուրջբոլորը մարդիկ են: Հիմա ի՞նչ եմ ես տենչում: Մահ: Բայց ախր ես ընդամենը կանգնած եմ կյանքի շեմին: Իմ հայրենակիցները՝ շղթայով գամված, համբուրում են ֆրանսիական ձեռքը, որը խարազանում է նրանց: Եթե պետք լիներ ինչ-որ մեկի մահը, իմ կղզու ազատությունը վերադարձնելու համար, ես մի վայրկյան անգամ չէի մտածի...»:

Չնայած հիմա ես մտածում եմ, որ իմ տառապանքի իրական պատճառը բոլորովին այլ էր: Ինձ մոտ առաջացել էր վստահություն... որ ես ընտրյալ եմ: Չեմ կարող ասել՝ երբ այդ միտքը հայտնվեց, միանգամայն հնարավոր է, որ այն միշտ էլ կար: Ուղղակի տարիքի հետ նրա ձայնն ավելի ու ավելի էր ուժեղանում: Ես ընթերցում և վերընթերցում էի Պլուտարխին, Կեսարի կենսագրությունը, Ալեքսանդր Մակեդոնացուն, հզոր տիրակալների կյանքի պատմությունները, երկրային աստվածներին՝ որպես իմ ապագա կյանքի ուղեցույց: Ես խանդով նշում էի, թե որ տարիքում էին նրանք իրենց առաջին մեծ հաջողություններին հասել: Չնայած, լինելով բավականին լրջախոհ, ես հասկանում էի՝ հասարակ, աղքատ, ոչ ազնվազարմ... գռեհկության երկրում, որտեղ կարևորը նշանավոր ծնվելն էր... այո, ես ոչ մի ելք չունեի դեպի հզոր ապագա: Հավանաբար իմ մշտական տառապանքների պատճառն հենց այդտեղ էր, որ կար: Իսկ այդ տառապանքի միակ ապավենը՝ ընթերցանությունն էր հզորների մասին:

Հանիբալ... Փղերը բարձրանում են Ալպեր: Փայլուն զորաշարժ և Հանիբալի զորքը արդեն ոտնատակ է տալիս հռոմեական հարթավայրը: Հետո իմ մտքին կգա այդ ամենը կրկնել Իտալիայի պատերազմում: Այո՛, կրկնել, քանի որ երևակայության մեջ ես արդեն նրա հետ միասին բարձրացել էի անհասանելի Ալպերը:

Եվ, իհարկե, հանդիպում Ալեքսանդր Մակեդոնացու հետ: Ես նրա մասին ամեն ինչ կարդացել եմ, բազմաթիվ նշումներ եմ արել նրա գրաված տարածքների ուղղությամբ: Ես անթերի ուսումնասիրել եմ Եգիպտոսի, Պարսկաստանի, Հնդկաստանի աշխարհագրությունը: Ինձ մոտ խելացնոր միտք առաջացավ... Այո, այո, դուք հասկացաք: Այդ ժամանակ բոլորը զառանցում էին հոգիների տեղափոխության մասին... և ինձ ավելի ու ավելի էր թվում, որ ժամանակին ես նա եմ եղել: Եվ ես երդվեցի կրկնել նրա հզոր ծրագրերը մեր այս խղճուկ դարում... կամ էլ մեռնել: Եվ ես կարողացա: Հազարամյակներ անց ես կրկնեցի նրա հնագույն վիթխարի նվաճումները այժմյան վախկոտ աշխարհում, որը այնքան է վախենում ամեն վիթխարի բանից և այնքան է սիրում խղճուկի սահմանը: Եվ աշխարհը չդիմացավ հին ծրագրերի մեծությանը:

Երիտասարդ ժամանակ ես յուրացրեցի՝ համարձակությունը չպետք է սահմաններ ունենա: Համաշխարհայինություն... այդ զգացողությունից է սկսվում հանճարը...

Էդվարդ ՌԱԴԶԻՆՍԿԻ,
«Նապոլեոն: Կյանք մահից հետո»

16⊃

վետության հասնելու համար պետք կլիներ վարձել բավարար քանակով մասնագետների, կազմակերպել թիմեր ստեղծելու աշխատանքը:

Այսօր համացանցը զգալիորեն հեշտացնում ու անհամեմատ էժանացնում է մարդկանց մոբիլիզացման գործը:

Շատ հաճախ մարդկանց կամավորության ու էնտուզիազմի ներուժը ստեղծում է ավելի արդյունավետ լուծումներ, քան կորպորացիաների վարձած մասնագիտական թիմերը:

Որպեսզի թվային տեխնոլոգիաները հասանելի դառնան սովորական մարդկանց համար, պետք է ստեղծել գործիքներ, որոնք «կթարգմանեն» թվային ին-



ֆորմացիան մարդկային լեզվի:

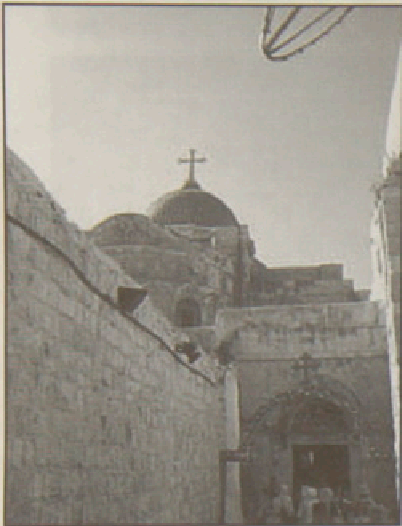
Մոբիլիզացնել տաղանդները՝ նշանակում է հավաքագրել մարդկանց, ովքեր գիտեն թվային տեխնոլոգիաների լեզուն կամ ունակ են տեսնել սոցիալական խնդիրները կամ հաղորդակցային տեխնոլոգիաների գիտակ են: Դուք կարող եք լինել փորձառու ծրագրավորող, դիզայներ, սոցիալական ակտիվիստ կամ պարզապես ստեղծագործ մարդ:

Ծրագրի մշակման ու իրականացման համար անհրաժեշտ բոլոր գիտելիքները մեկտեղ են բերում համատեղ աշխատանքում արդյունավետ լուծումներ ստեղծելու համար:

Այս հարցերի շուրջ Ծաղկաձորի «Ռոսիա» հյուրանոցում ծավալվեցին Եվրասիա Համագործակցության հիմնադրամի, ՄԱԿ-ի Զարգացման ծրագրի կողմից կազմակերպված եռօրյա հավաքին հրավիրված Հայաստանի տարբեր շրջանների շուրջ 60 մասնակիցների

⊃18

Հայկական թաղամաս



Հայ-հրեական քաղաքական, մշակութային առնչությունները հազարամյակների պատմություն ունեն: Հայերը Երուսաղեմում բնակություն են հաստատել շատ վաղուց: Մ.թ.ա. 1-ին դարում Տիգրան Մեծը նվաճեց Հրեաստանն ու հազարավոր հրեաների գերելով՝ բնակեցրեց Հայաստանում: Նրանք օգնեցին Տիգրան Մեծին կառուցելու Տիգրանակերտ մայրաքաղաքը: Պատմական վկայություն կա, որ մ. թ. 254 թ.-ից առաջ հայ եկեղեցու եպիսկոպոսները հունական ուղղափառ եկեղեցու հետ համատեղ Երուսաղեմում և Ալեքսանդրիայում (Եգիպտոս) ակտիվորեն ընդգրկված էին Հիսուս Քրիստոսի հետ առնչվող սրբավայրերի բացահայտման և հաստատման, ինչպես նաև վաղ քրիստոնեական գանձերի պահպանման գործի մեջ:

Քրիստոնեությունը Հայաստանում պետական կրոն հռչակելուց հետո շատ հայեր բնակություն հաստատեցին Սուրբ երկրում: Հայկական եկեղեցին առաջիններից էր, որ ներկայացված էր Պաղեստինում: Հայ ուխտագնացները, անտեսելով բազմազան դժվարությունները, պարբերաբար գնում էին Սուրբ երկիր: Նրանցից ոմանք մշտապես բնակություն էին հաստատում Երուսաղեմում՝ հայոց պատրիարքարանի հովանու տակ գտնվող տարածքներում, որոնց կենտրոնը Սբ. Հակոբ եկեղեցին էր: Ի վերջո, պատրիարքարանի մերձակայքում գտնվող այդ տարածքում, որ գտնվում էր Երուսաղեմի Հին քաղաքի հարավարևմտյան կողմում, ձևավորվեց հայկական թաղամասը, որն այսօր կազմում է Հին քաղաքի պարսպից ներս գտնվող տարածքի 1/6-րդ մասը: Ուխտավորները տներ, եկեղեցիներ և մենաստաններ էին կառուցում Երուսաղեմի այլ շրջաններում ևս: Դրանց մի մասն արդեն կանգուն չէ, ինչպես Մուսրարա թաղամասում: Այդ շինությունների գոյության մասին իմացվում է պատահմամբ: Այսպես, 1991 թ. այստեղ պահպանված 15-րդ դարի պատից մի քար պոկվեց, և հնագետները հայտնաբերեցին չորս հրաշալի խճանկար՝ ստեղծված հայ քահանա Էստադիուսի կողմից: Սրանք միակ հին խճանկարներն են, որոնք կրում են հայատառ արձանագրություններ: Թվագրումը ստույգ չէ: Այս հարցում օգնության են գալիս հատակի կրաշաղախի մեջ հայտնաբերված դրամները, որոնցից ամենաուշը 7-րդ դարի կեսերի արաբաբուզանդական դրամ է:

Մ. թ. 4-8-րդ դարերում եկեղեցական շարժումն ամուր արմատներ գցեց քրիստոնեական աշխարհում: Հայկական քաղաքներից հազարավոր վանականներ և ուխտավորներ հաստատվեցին Սուրբ երկրում: Հայկական վանքեր ստեղծվեցին Երուսաղեմից դուրս՝ բլրի վրա, Մեռյալ ծովի մոտ և հարավում՝ Սինայի անապատում: Վանականները դարձան ազդեցիկ ստեղծագործ ուժ և անգին ձեռագրերով ու արխիվներով հարստացրին եկեղեցին:

Հայկական եկեղեցու աճող հեղինակության շնորհիվ եկեղեցու գլխավոր եպիսկոպոսը մ. թ. 5-րդ դարում բարձրացվեց պատրիարքի կարգավիճակի: Երուսաղեմի առաջին պաշտոնապես գրանցված պատրիարքի անունը Աբրահամ էր: Նա մ. թ. 7-րդ դարի կեսերին խարտիա ստացավ և պաշտոնապես ճանաչվեց արաբ խալիֆ Օմար-իբն-Երկրորդ-Խաթաբիի Օմայյադ (Դամասկոս) տոհմի կողմից: Խարտիայում թվարկված էին Սուրբ երկրում հայկական եկեղեցու իրավունքներն ու առավելությունները՝ երաշխավորելով դրա ամբողջականությունն ու անվտանգությունը:

Սբ. Հակոբ մենաստանի գլխավոր մուտքին նայող պատին արաբերենով փորագրված արձանագրություն կա, որը բառացի թարգմանությամբ, զգուշացնում է բոլոր զավթիչներին. «Մեր տեր Սուլթանի և արքա Ալ-Դահեր Սայիդ Մոհամեդի այս հրամանագիրը անիծում է բոլոր նրանց և նրանց հետագա սերունդներին, թող ամենակարող Աստված անիծի բոլոր նրանց, ովքեր վնաս կհասցնեն սրբավայրերին: Այսպիսով երաշխավորում էր Սբ. Հակոբ հայկական մենաստանի անվտանգությունը: Այս հրամանագիրը օգնել է պահպանելու պատրիարքարանի ամբողջականությունը:

Հետագա դարերում այդ իրավունքը վավերացվում է այլ հրամանագրերով:

Երուսաղեմի թագավորության հետ հայերի բազմաբնույթ շփումներն էլ ավելի են աշխուժանում Կիլիկիայի թագավորության շրջանում. ընդարձակվում են տարածքները, ավելանում է Երուսաղեմի հայկական տարրը:

Հայապատկան սրբավայրերի իրավունքների երաշխավորման հարցում վերջնական և ամենակարևոր գրավականը եղավ թուրք սուլթան Աբդուլ Մաջիդ 1-ինի 1852-ի գրավոր հայտարարությունը, որը պաշտոնապես հաստատեց ստատուս քվոյի սկզբունքը՝ այդպիսով հայկական եկեղեցու իրավունքները հավասարեցնելով կաթոլիկ և հունական ուղղափառ եկեղեցիներին՝ չնայած դրա համեմատաբար փոքր չափին:

Ստատուս քվոյի արդյունքում հաստատվեց սրբավայրերի հսկիչների՝ «կավասների» ինստիտուտը: Լինելով ոչ քրիստոնյա՝ նրանք կարող էին անաչառ հսկել ցանկացած սրբավայր, այդպիսով չեզոքացնելով երեք խոշոր քրիստոնյա ազգերի միջև մրցակցությունը այս կամ այն սրբավայրին տիրելու հրացում: Դարեր ի վեր այս գործառույթները փոխանցվել են հորից որդուն: Կավասները, ովքեր պաշտպանում էին հայոց պատրիարքին, հարյուրամյակների ընթացքում այնքան են մտերմանում հայոց պատրիարքարանի հետ, որ նրանց հաջորդող սերունդները սովորում են հայերեն և վարժ տիրապետում են մեր լեզվին:

Հետագա տասնամյակների ընթացքում Երուսաղեմի հայ համայնքը շարունակում էր աճել և բարգավաճել: Ամենաակտիվ շրջանում հայերի քանակը Երուսաղեմում կազմում էր 25000 մարդ: Առևտրականներն ու վաճառականները իրենց եկամուտներից շռայլորեն բաժին էին հանում եկեղեցուն՝ նվիրաբերելով տարածքներ և աջակցելով նոր եկեղեցիների ու իջևանատների կառուցմանը:

(շարունակելի)

Ըստ ինտերնետային կայքերի

17Ͽ

քննարկումները:

Ու եթե արևմուտքում արդեն գիտակցում են դրա անհրաժեշտությունը, ապա մեզանում այդ մշակույթը միայն նոր-նոր է արմատներ գցում:

Ովքե՞ր կարող են հրավիրվել ճամբար եւ ի՞նչ հարցեր են ներկայացվում մասնակիցներին:

Գաղափարներ ներկայացրած մարդիկ, ինչպես նաև դիզայներներ, ծրագրավորողներ, բիզնեսի և մարքետինգի մասնագետներ, սոցիալական խնդիրների գիտակներ, հրավիրվում են «Սոցիալական նորարարության եռօրյա ճամբար»:

Հրավիրվածները միավորվում են խմբերում և փորձում պատասխանել հետևյալ հարցերին.

Ո՞րն է այն սոցալիական խնդիրը, որին իրենք արձագանքում են;

Ինչպե՞ս ստեղծել տեխնոլոգիա, որը կօգնի լուծել խնդիրը;

Ինչպե՞ս ապահովել գաղափարի կայունությունը;

Ինչպե՞ս հավաքագրել օգտատերերի համայնք՝ այս գաղափարի շուրջ;

Ի՞նչ են անելու «Սոցիալական Նորարարության ճամբարից» հետո:

Մասնակիցներին իրենց խորհուրդներով ու դիտողություններով մեծապես օգնեցին սոցիալական մեդիափորձագետ Արփինե Գրիգորյանը, լրագրող, բլոգեր Արթուր Պապյանը, միջազգային փորձագետներ Դենիս Գարսկին, Գրիգորի Ասմոլովը, Նիկոլայ Յեբնոթերը և Ալեկսեյ Սիդորենկոն:

Նյութը պատրաստեց՝ Սիլվա ԽԱՉԱՏՐՅԱՆԸ

Ինչպես փրկվեց Ռուսաստանը: Ստալինի առեղծվածի բացահայտումը...



Հեռուստատեսությամբ ցուցադրվում է պատմառուսուցողական հաղորդում: Հանրաճանաչ հեռուստահաղորդավար Սվանիձեն ջանադրաբար համոզում է հեռուստադիտողին, որ Ստալինի կողմից իրագործած ոճրագործությունները համամարդկային են: Պատմագետ Սվանիձեն լուրջ դեմքով ապացուցում է, «և ահա այս փաստաթուղթը ապացուցում է, որ Ստալինը նախապես պատրաստել էր ազգաբնակչության աքսորը և սպանդը» ասում է նա:

Սակայն այդ նույն ազգաբնակչությունը և հեռուստադիտողը ոչ վաղ անցյալում «Ռուսաստանի անունը» հաղորդման կազմակերպած ինտերակտիվ ընտրություններում Ռուսաստանի պատմական առաջին դեմք ընտրել էր Ստալինին: Պետրոս Առաջինի, Ալեքսանդր Նևսկու և այլ անունների մեջ հաղթել էր Ստալինը: Աղմուկ հանած սկանդալը չէր կարող անհետևանք մնալ: Հայտարարվում է, որ հաքերների կողմից կեղծվել են արդյունքները, և կազմակերպվում նոր ինտերակտիվ ընտրություններ, որտեղ ավելի քան հարյուր անունների մեջ Ստալինը գրավում է երրորդ տեղը: Զարմացած հաղորդավարները տարբեր բացատրություններ են փնտրում: Միթե ռուս ժողովուրդը ընտրում է իրեն ոչնչացնողին: Իսկ միգուցե այդ ժողովուրդը ինտուիտիվ ընտրել է իրեն փրկողի ն:

Ընդհանրապես, երբ լսում եմ ինչ որ ակնարկ, լինի դա պատմական թե գիտական, չեմ ընդունում որպես ճշմարտություն, այլ առաջանում են հարցեր: Նույն հարցերը ծագել էին Լույսաշխարհի մի շարք մասնակիցների մոտ Ստալինի այսպես ասած առեղծվածի շուրջ: Հենց այդ հարցերի ուսումնասիրությունը բերեց մի այնպիսի բացահայտման, որ մեր հայացքները ամբողջովին փոխվեցին: Իսկ ով էր Ստալինը իրականո ւմ:

Ստալինի կենսագրականի բոլոր վարկածներում բացակայում է մանկության և պատանեկության ժամանակաշրջանը: Չկա ոչ մի հավաստի ինֆորմացիա նրա հոր մասին, այսինքն Ստալինի ծագումը մինչև մեր բացահայտումը հայտնի չէր: Բոլոր այն վարկածները, որ ծագումով հայ է, հրեա է, և այլն հավաստի չեն և չեն ապացուցվում:

Ռուսական պատմության հեղափոխության և հետհեղափոխական ժամանակահատվածում շատ մութ և չբացահայտված անկյուններ կան: Այն բանից հետո, երբ Ռուսաստանի ակադեմիայի ակադեմիկներ Պոպովը, Միրոտկինը, Վիները և այլք, ինչպես նաև Ճապոնիայի գիտական ակադեմիայի ուսումնասիրությունները DNK-ի տվյալներով ապացուցեցին, որ 1998 թվականին մեծ շուքով հողին հանձնված ոսկորները Ռոմանովներինը չէին, այլ Ֆիլատովներինը: Եվ որ Վրաստանում բնակվող Նատալյա Բելիխոդձեն ոչ այլ ոք է, քան արքայադուստր Անաստասիան: Սրանից հետևում է, որ այն, ինչ կատարվել է հետհեղափոխական Ռուսաստանում, պետք է ունենա այլ տրամաբանություն: Իսկ Լենինի սպանությո ւնը, սա նույնպես առեղծված է, ո վ սպանեց և ինչո ւ: Ինչո ւ Սվանիձեն դրա մասին չի խոսում: Ինչո ւ էր Ստալինը հետապնդում Տրոցկուն, չէ որ նրա մտքերն էին սնում հեղափոխական շարժումը: Մի շարք ինչուների պատասխանը գտնելու համար պետք է փնտրել ինֆորմացիա այլ աղբյուրներից և ուսումնասիրել որոշ դետալներ, որոնք կարող են առաջին հայացքից կարևոր չթվալ:

Ստալինի մասին բազմաթիվ վավերագրական ֆիլմերի մեջ մատնանշվում է մի աննշան, սակայն շատ կարևոր փաստ, որը առիթ հանդիսացավ մեր բացահայտմանը: Չնայած լեհական աղբյուրները դա արդեն բացահայտել էին, սակայն մեզ մնում էր դա ապացուցել, որը մեզ հաջողվեց:

Ստալինը մինչ հեղափոխական շարժմանը միանալը ծառայել է կայսերական բանակում որպես սպա: Սրա մասին ասում են բոլոր աղբյուրները: Ահա այստեղ մի բայց կա: Բայց կայսերական բանակում ամեն մարդ չէր կարող ծառայել որպես սպա: Միայն ազնվական ծագումով հնարավոր էր ունենալ սպայական աստիճան կամ այն ստանալ անձամբ կայսրից: Այստեղ կդադարենք ձեզ տանջել և կներկայացնենք ձեզ մի սպայական ընտանիքի,

⊃21

Բոմժերն աղբամանի մոտ



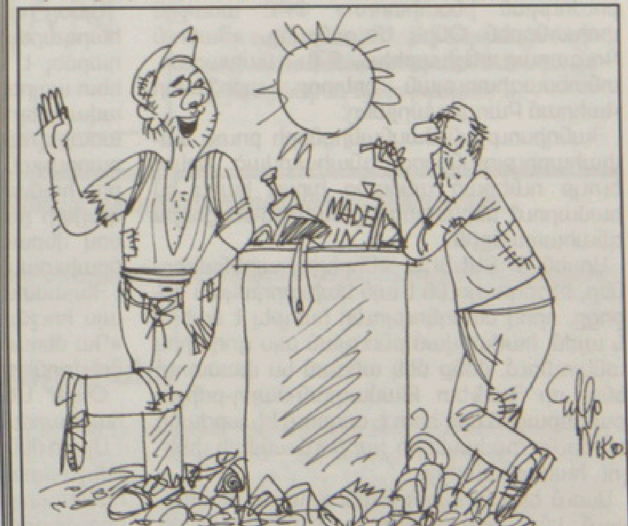
-Սովետի ժամանակ բանվոր էի, հետո դարձա վարպետ, ցեխի վարիչ, դիրեկտոր, մինիստր, հիմա բոմժ եմ:
-Սովետի ժամանակ բանվոր էի, հիմա բոմժ, **բա արժե՞ր էդքան տանջվել**:

Օլիգարխի «ֆազերն էլ խփեցին»



-Այ համբալներ, ձեր քաշով մեկ փող եմ տալիս, որ թողեք **սուբոյ հայվան գլխիս ծրտի**:

Երազախաբություն «հավայի» կղզիներում



-Էրեկ երազիս մեջ **Հավայան կղզիներում** ի՛նչ տժժալ էի տժժո ւմ:
-Ես էլ էս գիշեր **Կանարյան կղզիներն եմ** տժժացնելու:

Կամթեց՝ Նիկոլայ ՄԱՆՈՒԿՅԱՆԸ (ՆԻԿՕ)

ՃՇՄԱՐԻՏ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆ ԱՊՐԵՑՆՈՒՄ Է

Հայաստան Աշխարհում հայ գրատպության 500-ամյակի տարվա մայիսյան հաղթանակների ամիսն էր: Լոռվա ձորի վեհաշուք սարահարթին արժանապատվորեն բազմած, դարերի խորքից մեր օրերը հասած, Աստծո թագավորությանը՝ երկնքին անասելի մոտեցած, ամպերի գրկում ապրող երջանկահիշատակ Սուրբ Հովհան Օձնեցու նստավայր Օձունում տոն էր... Տոն նվիրված պայծառահիշատակ բժիշկ, պատվարժան պետական այր, լոռեցի բարերար մտավորական Համլետ Թամազյանին:

Աստվածահաճո այս տոնը Օձուն էին բերել մեծ լոռեցու՝ պրոֆեսոր Համլետ Թամազյանի մտերիմ ընկերները՝ «Հանուն Գուգարաց Աշխարհի» ԲՀԿ նախագահ, դոկտոր-պրոֆեսոր Վահրամ Բաղդասարյանը և ՀՀ Արմավիրի մարզպետ, գեներալ-մայոր Աշոտ Ղահրամանյանը՝ երևելի հայ բժշկի, պետական-հասարակական անվանի գործչի, պատվարժան մարդու, իրենց ընկերոջ պայծառ հիշատակը հավերժացնելու նպատակով:

Տոնի օրակարգը երջանկահիշատակ օձնեցի Համլետ Թամազյանի տուն տանող փողոցը ու Օձունի բուժամբուլատորիան վաստակաշատ պրոֆեսորի անունով անվանակոչելն էր և «Հ. Թամազյան» փողոցի դիմաց կառուցապատված պուրակում տեղադրված հուշարձանի բացումը:

Լոռեցի մեծ բժշկի կիսանդրին սիրով կերտել էր անվանի լոռեցի քանդակագործ Սարգիս Ղարիբյանը (Սևո), իսկ պուրակի կառուցապատման նախագիծը հեղինակել ճարտարապետ Արմեն Թադևոսյանը:

Հանդիսությունը վարող երիտասարդ արտիստ Իվան Անտոնյանը կիսանդրու բացման պատիվն ընձեռեց Համլետ Թամազյանի դստերն ու որդուն՝ Լուսինեին և Արթուրին, հարգանք հրավիրելով նաև քանդակագործ Սևոյին:

Այնուհետև ելույթ ունեցան Օձուն համայնքի ղեկավար Արսեն Տիտանյանը, ՀՀ Արմավիրի մարզպետ Աշոտ Ղահրամանյանը, «Լոռվա ձոր» հայրենակցական միության նախագահ, բ.գ.դ., պրոֆեսոր Սերգո Երիցյանը, ՎՊՄԻ-ի մանկավարժության ֆակուլտետի դեկան, բ.գ.դ., պրոֆեսոր Թերեզա Շահվերդյանը, «Միքայելյան վիրաբուժության ինստիտուտ» ՓԲԸ առաջին փոխտնօրեն Օնիկ Մելքոնյանը, «Հանուն Գուգարաց Աշխարհի» ԲՀԿ նախագահ, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր Վահրամ Բաղդասարյանը:

Հանդիսության մասնակիցների բուռն ծափահարություններով գնահատված երկու ելույթ ունեցած անձանց խոսք հարկ եմ համարում ներկայացնել նաև ըն-թերցողիս գնահատանքին.

Արսեն ՏԻՏԱՆՅԱՆ. «Սիրելի հայրենակիցներ, հիշողությունն է այն կախարդական միջոցը, որով մարդկությունը հաղթել է մահին և այժմ, հավաքված բնության այս գողտրիկ անկյունում, մենք մեկ անգամ ևս փաստում ենք, որ Համլետ Թամազյան-մարդ-բժիշկ-քաղաքացին մեզ հետ է, ապրում է և արժանի է Օձունի զավակների շարքում անմահ լինելու, հավերժանալու...

Ասում ենք Համլետ Թամազյան և արևոտվում ենք, հուզմունքի ու ջերմության մի ալիք է անցնում մեր սրտերով և հիշում ենք հպարտորեն, շնորհակալությամբ:

Առաջին հերթին հպարտանում ենք, որ պատիվ ունենք պրոֆեսոր Թամազյանի համերկրացին ու նույն հողի զավակը լինելու համար: Հետո հիշում ենք այն սերը, որ նա տածում էր իր ծննդավայրի, իր հայրենակիցների հանդեպ:

Սուրբ Հովհան Օձնեցու օրհնաշատ սարահարթում է ծնվել Համլետ Թամազյանը, և աշխարհի տարբեր երկրներում, մեծ քաղաքներում լինելով՝ այստեղ է կառուցել իր երազանքների գողտրիկ տաճարը՝ իր սերունդներին ավանդելով անդավաճան մնալ սեփական արմատներին, հարազատ գյուղին ու պապենական օջախին: Նա երբեք անտարբեր չեղավ ո՛չ Օձունի, ո՛չ օձնեցու հանդեպ: Մեր հայրենակցի մասին բժշկական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր Գեորգի Օկրոն ասել է. «Համլետ Թամազյանը, ինչպես Հովհաննես Թումանյանը, չափազանց նվիրված է իր հայրենի Լոռուն և ջանք չի խնայում իր մասնագիտական գիտելիքները ծառայեցնելու իր ծննդավայրի բնակիչներին»:

Մեծերը չեն պարփակվում ժամանակի մեջ, մեծերը քայլում են կողք-կողքի՝ բոլոր ժամանակներում: Հենց այս ներքին կապով էր պատճառաբանված Համլետ Թամազյանի նախաձեռնողական և ֆինանսական օժանդակությունը Օձունի արժանավոր զավակներից մեկի՝ Հովհան Օձնեցու արձանի կառուցմանը:

Պե՞տք է արդյոք թվարկել, թե ինչեր է արել պրոֆեսոր Թամազյանը Օձունի համար, երբ բոլորս գիտենք, որ նա արել է ամենակարևորը՝ բուժել է, փրկել մարդկանց, երկարացրել նրանց կյանքը: Եվ այդ ամենը կատարել է անձնվիրաբար, բարձր պատասխանատվությամբ ու անշահախնդրությամբ՝ բոլոր իր կարիքը զգացող մարդկանց համար:

Իր կոչմանը հավատարիմ բժիշկ-վիրաբույժը նաև պետական գործիչ էր, հզոր անհատականութ-յուն՝ օժտված մարդկային գերագույն հատկանիշներով: Լավ ընկեր էր, լավ բարեկամ, լավ ամուսին, մտավորական ու քաղաքացի, լավ հայ: Իր կենդանության օրոք վայելեց գնահատված մարդուն հասանելիք պատիվն ու փառքը՝ արժանանալով պետական պարգևների և իրեն ճանաչող հազարավոր մարդկանց ջերմ սիրուն:

Այսօր հայրենի Օձուն է վերադարձել մեր հարգարժան ու սիրելի հայրենակիցը, վերադարձել է՝ այլևս այստեղ մեր կողքին, մեզ հետ ապրելու համար և իր երկրային կյանքն ավարտելուց հետո էլ նա շարունակում է իր առաքելությունը և իբրև ճշմարտության ու բարության սերմնացան-ուսուցիչ սերունդների համար մեզանում ամբարում հայոց գալիքի լույսը: Շնորհակալություն քեզ լույսով վերադարձող բարի, մեծ մարդ բոլոր երախտապարտներիս անունից:

Հայաստան Աշխարհի Օձունը զարդարող այս հուշարձանն էլ սերունդների համար է. «Դա մեռածներին պետք չէ, ես գիտեմ, բայց ապրողներին շատ է հարկավոր»»:

Օնիկ ՄԵԼՔՈՆՅԱՆ. «Սիրելի՛ լոռեցիներ, հարգարժա՛ն հյուրեր.

Այսօր մենք հավաքվել ենք մեր և ձեր սիրելի բժիշկ-պրոֆեսոր Համլետ Թամազյանի ծննդավայրում, նրա հիշատակը հավերժացնող փողոցի ու ամբուլատորիայի անվանակոչման և հուշարձանի բացման հանդիսավոր արարողությանը:

Համլետ Սերգեևիչի մասին կարելի է օրերով խոսել, բայց ես համառոտ կներկայացնեմ նրա գեղեցիկ կյանքի ուսումնական և ստեղծագործական ուղու առանձին դրվագներ, որոնց մի մասը անմիջական կապ ունի Լոռվա գեղեցիկ աշխարհի հետ:

Ծնվել է 1947 թ. մայիսի 1-ին Հայկական ԽՍՀ Թումանյանի շրջանի Օձուն գյուղում: 1966 թ. Երևանի Գրիբոյեդովի անվան միջնակարգ դպրոցն ավարտելուց հետո ընդունվել է Երևանի պետական բժշկական ինստիտուտի բուժական ֆակուլտետը և այն ավարտելուց հետո՝ 1972 թ., երբ ինքն արդեն տեսականորեն և գործնականորեն պատրաստված վիրաբույժ էր՝ Առողջապահության նախարարության ուղեգրով անցել է աշխատանքի Ալավերդի քաղաքի շրջանային կենտրոնական հիվանդանոցի վիրաբուժական բաժանմունքում որպես վիրաբույժ: Կարճ ժամանակ անց, երբ ակնհայտորեն դրսևորվեցին երիտասարդ վիրաբույժի ունակությունները, նա նշանակվեց Ախթալայի ավանային հիվանդանոցի նորաբաց վիրաբուժական բաժանմունքի վարիչ: Այդքան երիտասարդ տարիքում դրսևորել վիրաբույժի և առողջապահության կազմակերպչի նման հիանալի որակներ շատ քչերին է հաջողվում՝ միայն ընտրյալներին: Եվ պատահական չէ, որ Լոռվա աշխարհը ի դեմ Համլետ Թամազյանի գտավ իր անգերազանցելի բժիշկ-վիրաբույժին:

Դեռ ուսանողական տարիներին Համլետ Թամազյանը տարված էր վիրաբուժությամբ և հետաքրքրություն էր ցուցաբերում գիտական աշխատանքի նկատմամբ: Բնատուր ձիրքը, մեծ աշխատասիրությունը, գիտելիքների ծարավը և սերը վիրաբուժության նկատմամբ պայմանավորեցին նրա կայացումը, որպես վիրաբույժի, իսկ այնուհետև նաև առողջապահության համակարգի մեծ կազմակերպչի:

1973–1978 թթ. նա ղեկավարել է Ախթալայի ավանային հիվանդանոցի վիրաբուժական բաժանմունքը, և վստահորեն կարող եմ ասել, որ այդ տարիներին Ախթալայի ավանային հիվանդանոցում կատարվում էին այնպիսի բարդ վիրահատություններ, ինչպիսիք կատարվում էին Երևան քաղաքի առաջատար կլինիկաների վիրաբուժական բաժանմունքներում՝ մեր հանրապետության անվանի վիրաբույժների կողմից: Նրան հաջողվեց Թումանյանի շրջանի վիրաբուժական ծառայությունը հասցնել բարձր մակարդակի և իր ստեղծագործ աշխատանքի շնորհիվ վաստակեց Ալավերդու և մոտակա շրջանների ազգաբնակչութ-յան սերն ու հարգանքը, որի արդյունքը եղավ հետագայում Համլետ Թամազյանին «Ալավերդի քաղաքի պատվավոր քաղաքացի» կոչման շնորհումը, իսկ 2003 թ. Լոռվա ժողովուրդը ձայների զգալի մեծամասնությամբ իր սիրելի բժշկին ընտրեց Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի 3-րդ գումարման պատգամավոր:

1983 թ. երիտասարդ, շնորհալի վիրաբույժին տեսնում և գնահատում է մեր ինստիտուտի հիմնադիր, Հայաստանում սրտային վիրաբուժության հիմնադիր, պրոֆեսոր Ալեքսանդր Միքայելյանը և հրավիրում իր ղեկավարած ԽՍՀՄ Բժշկական Գիտությունների համամիութենական Բժշկական Կենտրոնի Երևանյան մասնաճյուղի ընդհանուր վիրաբուժության

⊃21

20⊃

բա-ժանմունքը ղեկավարելու:

1986 թ. ակադեմիկոս Բորիս Պետրովսկու ղեկավարությամբ Համլետ Թամազյանը պաշտպանում է թեկնածուական, իսկ 1995 թ. ընդհանրացնելով վիրաբուժական գործունեության փորձը, հաջողությամբ պաշտպանում է դոկտորական թեզը:

Պրոֆեսոր Թամազյանի բնատուր տաղանդը որպես առողջապահության կազմակերպչի և վիրաբույժի փայլատակեց 1988 թ. Սպիտակի աղետալի երկրաշարժի ծանր օրերին, աղետից տուժվածների վիրաբուժական ծառայությունը ըստ արժանավույն կազմակերպելու ժամանակ, որի համար ԽՍՀՄ Գերագույն Խորհրդի հրամանագրով պարգևատրվել է «Պատվո նշան» շքանշանով և Պատվոգրով, իսկ Արցախյան պատերազմի ժամանակ վիրավոր ազատամարտիկների վիրաբուժական օգնությունը բարձր մակարդակով կազմակերպելու համար՝ Լեռնային Ղարաբաղի նախագահի հրամանագրով պարգևատրվել է Արցախի «Մարտական ծառայություն» մեդալով:

Հայաստանի Հանրապետության 18-րդ տարեդարձի առթիվ առողջապահության բնագավառում ներդրած հատուկ վաստակի համար՝ Հայաստանի Հանրապետության նախագահի հրամանագրով Համլետ Թամազյանը պարգևատրվել է «Մխիթար Հերացի» մեդալով:

Մարդուամենամեծերջանկությունըմյուսներին երջանկացնելն է: Եվ առաջնորդվելով այդ նշանաբանով՝ Համլետ Թամազյանը 1992 թ. հոկտեմբերին կոլեկտիվի խնդրանքով ստանձնեց քայքայման եզրին կանգնած մեր ինստիտուտի տնօրենի պարտականությունները և բառիս բուն իմաստով վերակենդանացրեց այն: Ինստիտուտն անմիջապես վերանվանվեց նրա հիմնադրի՝ պրոֆեսոր Ալեքսանդր Միքայելյանի անունով, բացվեցին 9 նոր վիրաբուժական բաժանմունք և ինստիտուտը փաստորեն դարձավ վիրաբուժության կենտրոն:

Վիրաբույժների նոր սերունդ պատրաստելու նպատակով Վիրաբուժության ինստիտուտում բացվեց հանրապետությունում իր նմանը չունեցող «Ապագա վիրաբույժների դպրոցը»՝ բժշկական համալսարանի IV-VI կուրսերի շնորհալի ուսանողների ընդգրկումով: 1994 թ. Համլետ Թամազյանը մրցույթով ընտրվեց ՀՀ Առողջապահության Ազգային ինստիտուտի Վիրաբուժական նեղ մասնագիտությունների ամբիոնի վարիչ: «Ապագա վիրաբույժների դպրոցի» սաները, ինչպես նաև ամբիոնում հետդիպլոմային կրթություն ստացած օրդինատորներից շատերն այսօր ղեկավարում կամ աշխատում են հանրապետության տարբեր կլինիկաների վիրաբուժական բաժանմունքներում:

Համլետ Թամազյանին հատուկ էր հավատարմությունը կյանքի ընտրած ուղուն և գեղեցիկի զգացողությունը: Իր անցած ճանապարհին նա կյանքի է կոչել շատ մարդկանց: Դժվար է չափել նրանց երախտագիտությունը: Բժշկական լայն հասարակությունը մեր մոտ, Սփյուռքում, հարևան հանրապետություններում միշտ բարձր են գնահատել նրա կազմակերպչական, գիտական և վերջապես մարդկային տաղանդը: Նրա նախաձեռնությամբ մեր ինստիտուտը համագործակցում է արտասահմանյան մի շարք առաջատար կլինիկաների հետ, իսկ Թբիլիսիի վիրաբույժների ընկերությունը պրոֆեսոր Համլետ Թամազյանին 1997 թ. պարգևատրեց Գ. Մուխաձեի անվան հուշամեդալով, Վրաստանի Գիտաբժշկական ընկերությունների նախագահությունը Զազա Պանասկերտելի Ցիցիշվիլու հուշամեդալով, իսկ Վրաստանի Բժշկական Գիտությունների Ակադեմիան նրան շնորհեց Ակադեմիայի իսկական անդամի կոչում:

Ավելորդ չեմ համարում նշել, որ Համլետ Սերգեևիչը շատ ուշադիր էր իր հայրենակիցների նկատմամբ և մեր ինստիտուտում բուժական ծառայություն ստացող Լոռվա ժողովուրդը հատուկ կարգավիճակ ունի, շուկայական հարաբերությունները շրջանցել են նրանց և մեր աշխատողների մոտ ընդունված է. եթե հիվանդը լոռեցի է, ապա մեր բարեկամն է:

Այսօր մենք հավաքվել ենք այստեղ և դիմում ենք Համլետ Թամազյանի հոգուն, ինչպես դիմել ենք իրեն երկար տարիներ:

Անմահ հոգի, անշու՜շտ, այժմ դու սավառնում ես այս աշխարհի երկնքում, իսկ այս հուշարձանը վկայությունն է քո նկատմամբ ունեցած մեր սիրո և հարգանքի, և այս թարմ ծաղիկների հետ, քո հուշարձանին ենք դնում մեր սիրո ու հարգանքի ջերմ զգացմունքները, որ համակված են քո շնչով ու հիշատակով»:

Հանդիսության վերջում ձայնը տրվեց մեծարված օծնեցի պրոֆեսորի դստերը՝ Լուսինեին, ով էլ երախտապարտ, սրտառուչ պոետիկ խոսքով շնորհակալություն հայտնեց սիրելի հայրիկի՝ Համլետ Թամազյանի հիշատակին այս Տոնը Օծնում բերած նրա ընկերներին և բոլոր ներկաներին:

Օրը պատմության գիրկն անցավ... մնաց հուշը... ապրեցնող ու կյանքի հավիտենականությունը ապահովող հիշողությունը... բարի գործը... և ճշմարիտ ընկերությունը...

Գագիկ ԱԹԱԲԵԿՅԱՆ,
«Մաշտոց» հանդեսի գլխավոր խմբագիր

Լեւոն ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ,
«Գործարար» ամսագրի Հայաստանի ներկայացուցիչ

Երեմեյ Գրիգորյանի «Անցյալի երգը» վեպը

THE
SONG
OF THE PAST
(Translated from Armenian by S. Grigoryan)
YEREMEY
GRIGORYAN

Այս տարի Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներում լույս կտեսնի երիտասարդ գրող Երեմեյ Գրիգորյանի «Անցյալի երգը» վեպը: Վեպի հրատարակման իրավունքը ձեռք է բերել ամերիկյան աշխարհահռչակ Publish America հրատարակչությունը, որը վեպը հավանել է հեղինակի ներկայացնելուց հետո: «Անցյալի վեպը» թարգմանվել է անգլերեն Հայաստանում Սոնա Գրիգորյանի կողմից: Երեմեյ Գրիգորյանը առաջին հայազգի հեղինակն է, ում աշխատանքը հրատարակվելու է այդ հրատարակչության կողմից: Ինչպես նաև PublishAmerica հրատարակչության հետ կնքված պայմանագրի համաձայն վեպը ներկայացվելու է այլ երկրների հրատարակչություններին, մասնավորապես այս պահին բանակցություններ են ընթանում Կանադական Harlequin հրատարակչության հետ:

Այս պահին վաճառվում է վեպի էլեկտրոնային տարբերակը՝ http://www.publishamerica.net/product47884.html, իսկ գիրքը լույս կտեսնի մեկ ամսվա ընթացքում:

19⊃ *Ինչպես փրկվեց Ռուսաստանը: Ստալինի առեղծվածի բացահայտումը...*

խոստանալով ձեզ ավելի մանրամասն պատմել, թե ինչպես և ինչու, հետևելով պատմական փաստերին:

Հայր և որդի Պրժևալսկիներ

Հետևեք իմանալու համար, թե ի՞նչ դեր էր խաղում Պրժևալսկին Ռուսաստանի համար, թե ինչպե՞ս էր Ստալինը բացահայտորեն պաշտում Պրժևալսկուն, ինչպե՞ս ծնվեց Ստալինը, ինչո՞ւ է նրա ազգանունը Ջուգաշվիլի, ինչպե՞ս էր Ստալինը լրտեսում, ինչպե՞ս Ստալինը փրկեց Լեհաստանը, ի՞նչ կապ կա Գուրջիևի, Ստալինի և Տիբեթի միջև: Ինչո՞ւ եկեղեցական սեմինարիան ավարտածը փակում էր Ռուսաստանում եկեղեցիները:

(շարունակելի)

Տիգրան ՎԱՐԴԻԿՅԱՆ, Հովհաննես ՄԱՐԳԱՐՅԱՆ

ԹՈՒՄԱՆՅԱՆԱԿԱՆ ՕՐ ԳՅՈՒՄՐԻՈՒՄ

Թումանյանական օրը, որ Գյումրի էր բերել Լոռու մարզի «Մաշտոց» կրթամշակութային կենտրոնը՝ ի երախտագիտություն գյումրեցի Ղուկասյան եղբայրների թումանյանապաշտության և հայ մշակույթի գանձարան նրանց կատարած աստվածահաճո ու ազգաշահ ներդրման, կայացավ Գյումրու «Հոկտեմբեր» կինոթատրոնի դահլիճում: Գրական մշակութային այս հանդիսությունը իրենց ներկայությամբ պատվել էին Գյումրու քաղաքապետ Վարդան Ղուկասյանը, Հայաստանի գրողների միության նախագահ Լևոն Անանյանը, Գրականության ինստիտուտի տնօրեն Ավիկ Իսահակյանը, չարենցագետ, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր Դավիթ Գասպարյանը, անվանի գրողներ, մշակութի գործիչներ ու մտավորականներ:

Յուրօրինակ մշակութային տոնի հյուրերին ողջունեց Գյումրու քաղաքապետարանի մշակույթի բաժնի պետ Արտաշես Կարապետյանը:

Գյումրիում թումանյանական օրը բացեց «Մաշտոց» կրթամշակութային կենտրոնի խոսնակ, արտիստ Իվան Անտոնյանը՝ կատարելով Պարույր Սևակի «Անլռելի զանգակատան» Հովհաննես Թումանյանին նվիրված հատվածը:

Հազար ութ հարյուր վաթսունինն թվին
Հայոց այգիներն ի՞նչ պտուղ տվին,
Հայոց արտերում ի՞նչ բերք էր հասել,-
Դժվար է ասել:
Սակայն այդ թվին Մայր Հայաստանի
Արգանդը եղավ սրբորեն բեղուն,
Մի մանուկ ծնվեց Լոռվա Դսեղում...
Նա հետո պիտի դառնա պատանի,
Եվ երիտասարդ, եւ այր իմաստուն,
Անբախտ Մարոյին լացով սպանի,
Մեր հառաչանքը հասցնի Աստծուն,
Մրմուռից դաղված նրա բերանով
Սարոյի նանը պիտի ողբ ասի,
Մսրա զորքի հետ Դավիթը խոսի,
Գիքորը կանչի. «էսպի՛ համեցեք...»:
Նա պիտի Երգի՝ ինչ է կամեցել
Իր մոխրակալած-հրակեզ հոգին
Եվ՝ որքան փրփուր-նույնքան կենսագին՝
Տարիներ հետո նա պիտի դառնա
Մի ժողովրդի ազնիվ կենսագիր...

Այնուհետև խոսքը տրվեց Եղիշե Չարենցի անվան գրականության և արվեստի թանգարանի տնօրեն, գրող, հրապարակախոս, «Մաշտոց» հանդեսի գիտական խմբագիր, բանասիրական գիտությունների թեկնածու Կարո Վարդանյանին, ով ներկայացնելով օրվա խորհուրդը, կարևորեց Գյումրու քաղաքապետարանի մշակույթի բաժնի և «Մաշտոց» կրթամշակութային կենտրոնի օրինակելի համագործակցությունը Հայաստանում միջհամայնքային մշակութային կապերի, գրականության ու ազգային արվեստի զարգացման գործում: Գրականագետը երախտագիտությամբ «Մաշտոց» կըրթամշակութային կենտրոնի անունից շնորհակալություն հայտնեց Գյումրու քաղաքապետ Վարդան Ղուկասյանին՝ Ամենայն Հայոց Բանաստեղծ Հովհաննես Թումանյանի Թիֆլիսի բնակարանը գնելու և վիրահայ համայնքին ու հայ մտավորականությանը ընծայելու համար:

Գյումրիում թումանյանական օրվա կազմակերպիչներին ու գյումրեցիներին ողջունեց Հայաստանի գրողների միության նախագահ, ՀՀ մշակույթի վաստակավոր գործիչ Լևոն Անանյանը և հայ գրողական ընտանիքի երախտիքը հավաստեց Գյումրու թումանյանապաշտ պատվարժան ու պատվախնդիր Ղուկասյան եղբայրներին:



Բեմը տրամադրվեց Երևանի թատրոնի և կինոյի պետական ինստիտուտի Վանաձորի մասնաճյուղի տնօրեն, ՀՀ ժողովրդական արտիստ, պրոֆեսոր Հակոբ Ազիզյանին, ով հանդիսատեսին բարձրարվեստ կատարումով ներկայացրեց Հովհաննես Թումանյանի «Լոռեցի Սաքոն» պոեմը:

Բեմ բարձրացավ 1968-72 թվականներին Լենինականի մանկավարժական ինստիտուտի ուսանողական գրական ստուդիայի նախագահը հանդիսացած, Հայաստանի ժուռնալիստների միության վարչության և «Մաշտոց» ՀԿ նախագահության անդամ, պրոֆեսոր Ֆահրադ Ափուջանյանը, ով պատմեց իր հուշերից, տասնամյակներ առաջ Գյումրու գրական մշակութային կյանքի և Դսեղում Հովհաննես Թումանյանի հարյուրամյակի տոնակատարության մասին և խոսքն ավարտեց մեծ գյումրեցու՝ Հովհաննես Շիրազի հետևյալ տողերով.

Լոռիդ ուներ բարձր սարեր,
Բայց ձյունագահ մի լեռ չուներ,
Որ աշխարհին ամեն կողմից երեւար,
Քեզ ստեղծեց անմահ ու մեծ,
Եվ աշխարհին, սար ու ձորին,
Ամպ ու հողմին ամեն կողմից երեւաց...
Ես քո Սիսը, դու իմ Մասիսն ազատված:

Գյումրիում թումանյանական օրվա առթիվ բեմ ելավ Լենինականի մանկավարժականի ևս մի շրջանավարտ՝ ծնունդով Ջավախքից, Լոռում կայացած դպրոցի տնօրեն, Հայաստանի վիրահայերի միության Վանաձորի բաժանմունքի նախագահ Խորեն Փնջոյանը, ով էլ վիրահայերի անունից շնորհակալություն հայտնեց թումանյանապաշտ հայորդի Վարդան Ղուկասյանին:

Հայաստանի թատերական գործիչների միության Լոռու բաժանմունքի քարտուղար Էլֆիք Զոհրաբյանն էլ հանդիսատեսին պատկերավոր ներկայացրեց Մեծ Լոռեցու «Մի կաթիլ մեղրը»:

«Ա՜խ ինչ լավ է սարի վրա» թումանյանական երգի կատարումով մշակութասեր հանդիսատեսին հիացրեց Վանաձորի կամերային երգչախմբի (գեղարվեստական ղեկավար Ռուզաննա Մխիթարյան) մենակատար՝ Սամվել Գրիգորյանը:

Ամենայն հայոց բանաստեղծի հասարակական-քաղաքական գործունեության վերաբերյալ խոսեց ՀՀ Հանրային խորհրդի, կրթության, գիտության, մշակույթի ու երիտասարդության հարցերի հանձնաժողովի անդամ, Վանաձորի «Թռիչք» հասարակական կազմակերպության նախագահ, դրամատուրգ Հովհաննես Նիկողոսյանը:

Բեմը տրամադրվեց «Հորովել» երգիպարի պետական համույթի վաստակաշատ մենակատար, միջազգային ու հանրապետական փառատոնների դափնեկիր Ռոբերտ Մխիթարյանին:

Հանդիսավարը հրապարակեց «Թումանյանի ընտանեկան աշխարհը» գրքի հեղինակ՝ «Մաշտոց» հասարակական կազմակերպության նախագահության անդամ, ճարտարապետության դոկտոր, պրոֆեսոր, Հայաստանի ճարտարագիտական ակադեմիայի թղթակից անդամ Գառնիկ Շախկյանի ընծայագրությունը. «Երախտագիտությամբ և սիրով նվիրում եմ իմ հայրենի Վանաձորին եղբայրակից՝ Գյումրի քաղաքի արժանավորագույն քաղաքապետ Վարդան Ղուկասյանին՝ Մեծն Թումանյանի կյանքն ու գործն ապրեցնող հայորդուն», և հեղինակի կողմից ընծայագրված գիրքն Իվան Անտոնյանը նվիրեց պատվարժան քաղաքապետին:

Այնուհետև հանդիսավարը հրապարակեց Մեծն Թումանյանի ծննդավայր Դսեղի ավագանու որոշումը. «Հաշվի առնելով գյումրեցի Ղուկասյան եղբայրների մշակութապաշտ ու ազգանվեր ներդրումը՝ հայ մտավորականության «Վերնատունը» գնելու և որպես Թումանյանական մշակութային կենտրոն վիրահայ համայնքին նվիրաբե-

ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒՄ ԵՆ ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐԸ

Երեմեյ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

***

Ամեն ինչ կյանքում իր գինն ունի,
Ամեն մի ավարտ իր սկիզբն ունի,
Ամեն մի գիշեր իր ցերեկն ունի,
Ամեն մի բաժանում իր հանդիպումն ունի,
Ամեն մի սուտ իր ճշմարտությունն ունի,
Ամեն մի երազ իր իրականությունն ունի,
Ամեն մի աղքատ իր գանձն ունի,
Ամեն մի հեքիաթ իր լինելն ունի,
Ամեն մի արցունք իր ծիծաղն ունի,
Ամեն մի ծիծաղ իր թախիծն ունի,
Ամեն մի անդարդ իր դարդն ունի,,
Ամեն մի քայլ իր ուղին ունի,
Ամեն մի անցյալ իր ապագան ունի,
Ամեն մի սեր իր սիրտն ունի,
Լոկ իմ սիրտն է, որ էլ սեր չունի,
Ամեն մի սխալ իր գղջանքն ունի…
Ցավոտ է այնքան լռությունը քո,
Անցյալիս հուշերի նման խճճված,
Անչափելի կարոտը հոգուս
Զգացնել է տալիս,որ դու չկաս:

***

Դու դարձար լոկ հուշերիս ծնունդ
Որ ժառանգեցի քեզնից արցունքով,
Այն ամեն տեղ, ամեն անկյունում
Օրն է իմ միշտ սևով մթնեցնում:

Ես մի մրրիկ եմ աքսորված բախտից,
Կորցրած խենթ սիրո փնտրտունքներով,
Մեկնում եմ ձեռքս, բայց դարձյալ նորից
Լոկ օտարներն են ժպտում ինձ հեռվից:

Երբ կդադարեն սրտերը սիրել,
Գուցե այդ պահին մենք դարձի կգանք
Կհասկանանք,որ այս կյանքում իրեղեն
Միայն վերքը չէր մեզ կապում իրար:

Ու ժամանակը էլ չի անցնի իզուր
Վայրկյաններն էլ դարեր չեն թվա
Մենք կվերադարձնենք հուշերը բոլոր,
Որ հասցրինք ծնել իրար չսիրած:

***

Միրտս սրտիդ, գեթ մի վայրկյան
Կարոտ կտա կհեռանա,
Աչքս աչքիդ գեթ մի վայրկյան
Արցունք կտա կմոռանա:

Շուրթս շուրթիդ գեթ վայրկյան
Համբույր կտա կհեռանա,
Միտքս մտքիդ գեթ մի վայրկյան
Խորհել կտա կմոռանա:

Ձեռքս ձեռքիդ գեթ մի վայրկյան
Դող կտա կհեռանա,
Կանչս կանչիդ գետ մի վայրկյան
Կարձագանքի կմոռանա:

Արևը վառ գեթ մի վայրկյան
Կարծես ժպտաց ու հեռացավ,
Ինչպես սերդ գեթ մի վայրկյան
Ինձ պարուրեց ու մոռացավ:

Սամվել ԱՎԴԱԼՅԱՆ

Սոնետ 001

Գարնանային քամու նման ջերմաշունչ
Ու հմայված հոգու նման անհամբեր
Դու քայլեցիր, սակայն, ավա՜ղ, լուռ ու մունջ,
Խելառ սիրուս ու աշխարհիս անտարբեր:

Սրտիս թվաց, թե ընկերն եմ ցանկալի,
Ու կանչեցի ոգի առած, թևավոր,
Ձայնս, սակայն, արձագանքն էր անցյալի,
Բախտակիցս՝ ընկուզենին մենավոր:

Կանչս մարեց անլուր կյանքի հորձանքում,
Ողջ աշխարհը դարձավ վարար մի սև գետ,
Ու լողացի ամենակուլ տարերքում,
Կռիվ տալով անագորույն բախտիս հետ:

15 օգոստոսի, 2008 թվական

Ո՞ւր է քարը, հայրենիքից իմ բերած,
Որ հենարան դառնա հոգնած իմ ուսին,
Որ բա՜րձ դառնա գլխիս, վշտից ճերմակած,
Որ հիմք դառնա արդեն փլվող իմ հույսին:

Որ խոչընդոտ ճամփիս դառնա ուղեցույց,
Որ տո՜ւն դառնամ թեկուզ մտքով, անմարմին,
Հենվեմ նրան ու արտասվեմ անթաքույց,
Որ խաչ դառնա անաստվածիս շիրիմին:

1995

Կանգնած էի կյանքի գետի եզերքին,
Լողում էին դեմքերն անթիվ իմ կողքով,
Ոմանք հլու, ոմանք ընդդեմ տարերքին,
Ոմանք հպարտ, ոմանք՝ խոնարհ հայացքով:

Ինքնաբնութագիր

Այս աշխարհում հետին մարդը չե՛մ լինի,
Թռչողներին թևեր կոտրող չե՛մ լինի,
Սողունների հրեշտա՛կն եմ ես մահվան,
Թողություն ու գութ մուրացող չե՛մ լինի:

Ես իմ խոսքը գործ դարձրի, գործս՝ մի գիրք-հուշարձան,
Կյանքս՝ հատիկ ցորեն հացի, ազգիս ձեռին սերմնացան:

ՀԱՅԵՐԵՆԻՆ ՈՒԿՐԱԻՆԱՅԻ ՏԱՐԱԾԱՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԼԵԶՎԻ ԿԱՐԳԱՎԻՃԱԿ Է ՏՐՎԵԼ

Ուկրաինայի նախագահ Վիկտոր Յանուկովիչն օգոստոսի 8-ին ստորագրել է «Պետական լեզվական քաղաքականության հիմունքների մասին» օրենքը:

Գերագույն ռադան լեզվի մասին օրենքն ընդունել էր հուլիսի 3-ին, ինչը բողոքի ալիք էր բարձրացրել երկրում: Շատերը դեմ են, որպեսզի երկրի տարածքում տարածաշրջանային կարգավիճակ տրվի ռուսերենին:

«Պետական լեզվական քաղաքականության հիմունքների մասին» օրենքով պահպանվել է ուկրաիներենի պետական կարգավիճակը, իսկ տարածաշրջանային լեզվի կարգավիճակ է տրվել հայերենին, ռուսերենին, բելառուսերենին, բուլղարերենին, մոլդովերենին, գերմաներենին, լեհերենին, ռումիներենին, ևս 10-ը լեզվի: Այժմ հայերենը կարելի է պետականին հավասար գործածել Ուկրաինայի բոլոր այն շրջաններում, որտեղ այն համարվում է բնակչության 10 տոկոսի մայրենի լեզուն:

րելու փաստը՝ Գյումրու քաղաքապետ, նվիրյալ հայորդի Վարդան Նիկոլայի Ղուկասյանին շնորհել «Պատվավոր Դսեղցի» կոչում»:

Բեմ հրավիրվեց Լոռու մարզի Դսեղ համայնքի ղեկավար Գառնիկ Հովսեփյանը, ով էլ ծափողջույնների ներքո բարեպաշտ շնորհառուին հանձնեց Դսեղ համայնքի ավագանու կայացրած որոշման արձանագրությունը՝ «Պատվավոր Դսեղցի» կոչում շնորհելու վերաբերյալ:

Թումանյանապաշտ մեկենասին արժանվույնս գնահատել ու վերաբերվել էր նաև Լոռու մարզի «Մաշտոց» կրթամշակութային կենտրոն հասարակական կազմակերպության նախագահությունը, որի 06.06.2012 թ. կայացրած որոշումը հրապարակեց կենտրոնի խոսնակը. «Երախտագիտությամբ կարևորելով ու ողջունելով թումանյանական «Վերնատունը» որպես հայկական մշակութային կենտրոն վերահայությանն ու հայ մտավորականությանը ընծայելու ազգաշահ ու աստվածահաճո առաքելությունը՝ Գյումրու քաղաքապետ Վարդան Նիկոլայի Ղուկասյանին ընծայել քանդակագործ Արամ Մարգարյանի (Ադո) «ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ» ստեղծագործությունը: ՀԿ նախագահ՝ Գագիկ Աթաբեկյան, պատասխանատու քարտուղար՝ Արամ Մարգարյան»:

Թումանյանական օրվա մշակութալույս բեմում պատվանդանին բազմած «Ամենայն Հայոց Բանաստեղծը» ստեղծագործությունը գյումրեցի բարեպաշտ մեկենասին ընծայելու պատիվը վերապահված էր «Մաշտոց» կազմակերպության հիմնադիր նախագահ, հանդեսի գլխավոր խմբագիր Գագիկ Աթաբեկյանին, ով էլ սիրով ի կատար ածեց «Մաշտոց» ՀԿ նախագահության որոշումը:

Մշակութալույս օրվա խորհուրդն ամփոփեց թումանյանապաշտ մեկենաս Վարդան Ղուկասյանը, ում շնորհակալական խոսքը համեմվեց ևս մի բարեսեր առաքելություն ստանձնելու հավաստիացումով՝ Ղուկասյան եղբայրները կհոգան նաև Թիֆլիսի այլևս հայ ժողովրդին պատկանող թումանյանական տան հիմնանորոգման ու վերակառուցման ծախսերը:

Լևոն ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

ԱԿԱՆԱՎՈՐ ԶՈՐԱՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԸ, ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՉԸ

Կոմս Միքայել Տարիելի Լոռիս-Մելիքով

1888 թվականի դեկտեմբերի 22-ին Ֆրանսիայի Նիցցա քաղաքում մահկանացուն կնքեց կոմս Միքայել Տարիելի Լոռիս-Մելիքովը: Ընկերները նրա դին տեղափոխեցին հանգուցյալի ծննդավայր՝ Թիֆլիս, և ամփոփեցին սուրբ Գևորգ եկեղեցու բակում:

Ո՞վ էր Միքայել Լոռիս-Մելիքովը, ում այդպիսի մեծ պատվի արժանացրին ընկերները, թիֆլիսահայությունը, հայոց եկեղեցին:

Լոռիս-Մելիքովների տոհմը հայտնի դարձավ XVII դարից, երբ նրանց նախահայր մելիք Նազարն իր ծառայությունների համար 1603 թ. Իրանի շահ Աբաս I-ից նվեր ստացավ Լոռի բերդաքաղաքն իր շրջակայքով: Աբաս I-ի կողմից հաստատվեց նաև նրա մելիքական իրավունքը:

Հետագայում Նազար Լոռիս-Մելիքովը ծառայության անցավ վրաց թագավոր Լուարսաբի մոտ: Այդ ժամանակից էլ Թիֆլիսում հաստատվեց նաև Նազարի ընտանիքը: Այստեղ առևտրական բավականին հաջող գործունեություն ծավալեց Նազարի որդին՝ Տարիելը: Նա առևտրական ներկայացուցչություն ուներ Գերմանիայի Լայպցիգ քաղաքում և եվրոպայից արդյունաբերական ապրանքներ էր ներկրում Թիֆլիս և Ռուսաստան: Վրաստանը Ռուսաստանին միանալուց հետո (1783 թ.) Լոռիս-Մելիքովներն անցել են ռուսական ծառայության և 1832 թ. հաստատվել որպես ռուսական ազնվականներ:

Լոռիս-Մելիքովների տոհմը ի սկզբանե կոչվել է Քալանթարյան: Այդ ազգանունը տոհմը պահպանում է մինչև այժմ՝ Լոռու մարզի Արդվի գյուղում:

Լոռիս-Մելիքովների տոհմի ամենանշանավոր ներկայացուցիչը կոմս Միքայել Տարիելի Լոռիս-Մելիքովն է (1825, Թիֆլիս, 1888, Նիցցա):

Ուսյալ և կրթությունը պաշտող հոր նախաձեռնությամբ ու ջանքերով տասներկուամյա Միքայելը 1837 թ. ընդունվում է Մոսկվայի Լազարյան ճեմարան: Այստեղ ուսանելու տարիներին ի հայտ են գալիս ապագա իշխանավորի ծիրքերը՝ աշխատասիրություն, նպատակասլացություն և անհողդողդ կամք: Ճեմարանում նա ցուցաբերում է գերազանց առաջադիմություն. կատարելապես էր տիրապետում հայերենին, վրացերենին, ռուսերենին, թուրքերենին, գերմաներենին և ֆրանսերենին: Նաև արվեստների սիրահար էր: Հատկապես մեծ սեր ուներ պոեզիայի նկատմամբ. ուսանողական տարիներին նրա անբաժան ընկերն էր արդեն իսկ հայտնի բանաստեղծ Նիկոլայ Ալեքսեևիչ Նեկրասովը:

Միքայելը նաև ըմբոստ բնավորություն ուներ, որի պատճառով էլ հեռացվեց ճեմարանից: Դա նրան ստիպեց 1842 թ.ից ուսումը շարունակել հեծելազորի յունկերների դպրոցում (Պետերբուրգ): Դպրոցն ավարտելուց հետո ծառայության է անցնում Հուսարական գնդում, իսկ 1847 թ. տեղափոխվում Կովկաս՝ դառնալով Շամիլի ղեկավարած լեռնականների դեմ կռվող Կովկասյան հատուկ կորպուսի հրամանատար կոմս Մ. Ս. Վորոնցովի համհարզը: Ռազմական գործողությունների ժամանակ նրան հաջողվում է ամբողջությամբ լիկվիդացնել



Հաջի Մուրադի և Մուհամեդ Ամինի զինյալ խմբերը: Կոմս Մ. Վորոնցովը այդ ժամանակ է, որ նրան բնորոշեց որպես «արժանավոր ու շատ խելացի սպա»: Նրան շնորհվեց փոխգնդապետի կոչում:

Ի դեպ, Լև Նիկոլաևիչ Տոլստոյի «Հաջի Մուրադ» վիպակում շատ էջեր են նվիրված հայ մեծ զորավարի այդ օրերի սխրանքին: Ինքը՝ Միքայել Լոռիս-Մելիքովը, Վորոնցովի առաջարկով, այդ օրերին գրառել է Հաջի Մուրադի լեգենդը՝ «Նոթեր Հաջի Մուրադի մասին», որը 1881 թ. հրատարակվել է **«Русская старина»** ամսագրում:

Այսպես է սկսվում Միքայել Լոռիս-Մելիքովի զինվորական կարիերայի սրընթաց վերելքը: Նա առանձնապես աչքի է ընկնում Ղրիմի պատերազմի ժամանակ (1853-1856): Որպես առաջատար հեծյալ ջոկատի հրամանատար ծառայելով Բ. Բեհբությանցի ղեկավարած Կովկասյան կորպուսում՝ նա հաղթական ճակատամարտեր է տալիս Կարաչախի, Բայանդուրի, Ալեքսանդրապոլի, Արգինի և Կարսի մատույցներում:

Առաջին ճակատամարտում (1853 թ., սեպտեմբերի 13), որը տեղի է ունեցել Արփաչայի աջ ափին՝ Կարաչախի, այնուհետև՝ Բայանդուրի կամրջի մոտ, Լոռիս-Մելիքովի 30 քաջերին հաջողվում է ոչնչացնել թուրքական բանակի գլխավոր ջոկատը: Այդ սխրանքի և 1854 թ. դեկտեմբերի 20-ին Արգինի մոտ տեղի ունեցած ճակատամարտում ունեցած հաջողությունների համար Լոռիս-Մելիքովն արժանանում է գնդապետի կոչման, իսկ Արգինի ճակատամարտն ստանում է «Գնդապետ Լոռիս-Մելիքովի անվեհեր խիզախության գործը» անվանումը: Այդ օրերին է, որ նա ծանոթանում է հայազգի մեկ այլ զորավարի՝ Մովսես Արղության հետ: Այդ ծանոթությունը հետագայում վերածում է երկու նշանավոր իշխանական տոհմերի բարեկամության. Միքայելը դառնում է Մ. Արղությանի փեսան:

1860-73 թթ.-ին Լոռիս-Մելիքովը եղել է Հարավային Դաղստանի պետ և Դերբենդի քաղաքապետ, Թերեքի մարզպետ: Թերեքի մարզպետ Լոռիս-Մելիքովի աշխատանքի լավագույն գնահատականը տվել է Կովկասի փոխարքա Ալեքսանդր Մորավյովը. «Թերեքը մեկն է, Լոռիս-Մելիքովը՝ մեկը: Ուռա՛»:

1877-1878 թթ. ռուս-թուրքական պատերազմի ժամանակ Լոռիս-Մելիքովը նշանակվում է Կովկասյան առանձին կորպուսի հրամանատար: Գլխավորում է Արդահանի գրոհը և գրավումը, Ալաջայի բարձունքներում Մուխթար փաշայի զորախմբի ջախջախումը, Կարսի գրավումը: Պատերազմի ավարտից հետո ստանում է գեներալ-մայոր կոչում և կոմսի տիտղոս:

1840-70-ական թվականներին, ընդհանուր առմամբ, Միքայել Լոռիս-Մելիքովը մասնակցել է 180 ճակատամարտի, որոնցում աչքի է ընկել քաջությամբ, մեծամասշտաբ ռազմական գործողությունների ղեկավարման արվեստով, որի համար արժանացել է ոչ միայն զինակիցների, այլև ցարի մեծագույն ուշադրությանը: Եվ պարգևները թափվել են նրա գլխին ինչպես առատության եղջյուրից. Սուրբ Ալեքսանդր Նևսկու շքանշան (1869), Սուրբ մեծ իշխան Ալեքսանդր Նևսկու ադամանդազարդ շքանշան (1871), Սուրբ Գեորգիի 3-րդ (1877), 2-րդ (1877) աստիճանի շքանշաններ, Սուրբ Վլադիմիրի 4-րդ (1854), 3-րդ (1855), 2-րդ (1864), 1-ին (1877) աստիճանի շքանշաններ, Սուրբ Աննայի 4-րդ (1848), 3-րդ (1850), 2-րդ (1852), 1-ին (1860) աստիճանի շքանշաններ, Սուրբ Ստանիսլավի 1-ին աստիճանի շքանշան (1859), պարսկական Առյուծի և Արծվի 2-րդ աստիճանի շքանշան (1864), «Խիզախության համար» ոսկե սուսեր (1854), Ոսկե զենք (1862), Կովկասի գրավման համար խաչ (1864): Հետաքրքիր է. Լոռիս-Մելիքովը պարգևատրվել է նաև թուրքական մեջլիսի շքանշանով (1856): Դրանով թուրքական մեջլիսը և Կարսի մուսուլման ազգաբնակչությունը իրենց շնորհակալությունն են հայտնել Լոռիս-Մելիքովին՝ Կարսի ճակատամարտի ժամանակ թուրք ազգաբնակչության նկատմամբ նրա ցուցաբերած «մարդասիրության, իր պարտականությունների գերազանց իմացության և ճշգրիտ իրականացման, բացառիկ արդարության համար»:

Կարսի գրավումից հետո (1877 թ.) Միքայել Լոռիս-Մելիքովի առողջությունը կտրուկ վատանում է. տանջում էր անտանելի հազը: Եվ նա դիմում է բանակի գլխավոր հրամանատար Միխայիլ Ռոմանովին՝ խնդրելով արձակուրդ՝ բուժվելու նպատակով: Այդ արձակուրդը, սակայն, Լոռիս-Մելիքովի համար դառնում է բեկումնային, նոր գործունեության՝ պետական պաշտոնավարման

24Չ

սկիզբ: 1879-ին նա նշանակվում է Աստրախանի, Սարատովի, Սամարայի և Խարկովի ժամանակավոր գեներալ-նահանգապետ: Այս պաշտոնում նրան մեծ փորձություն էր սպասվում` մոլեգնող ժանտախտը: Լոռիս-Մելիքովը պայքար սկսեց համաճարակի դեմ, և երկու ամիս անց ժանտախտը նահանջեց: Կոմսն օգտագործեց արքունիքի կողմից այդ նպատակով հատկացված միջոցների միայն 10 տոկոսը, իսկ մնացածը վերադարձրեց գանձարան:

Շուտով նա նշանակվում է Խարկովի գեներալ-նահանգապետ և տեղի զորքերի հրամանատար: Այդ ժամանակ Խարկովում տիրում էր լարված մթնոլորտ. հեղափոխական շարժումները գագաթնակետին էին հասել: Լոռիս-Մելիքովը չի շտապում բռնություն գործադրել, այլ ուսումնասիրում է իրավիճակը և խաղաղ ճանապարհով հասնում խռովության ճնշմանը: Այդ մասին ընդարձակ հոդված է տպագրվում նաև բրիտանական «Թայմս» թերթում: Թղթակիցը դրվատում է կոմսին` ընդգծելով նրա աննախադեպ խաղաղ վարչարարությունը:

Ռուսաստանում, սակայն, ընդհանուր առմամբ, ներքին իրավիճակը մնում էր ծայրահեղ սրված: Ստեղծված իրավիճակը շտկելու և նարոդնիկների հուզումներին վերջ դնելու նպատակով Ալեքսանդր Երկրորդ կայսրը 1880 թ. ստեղծում է Գերագույն կարգադրիչ հանձնաժողով` արտակարգ դիկտատորական լիազորություններով, և նախագահ է նշանակում կոմս Լոռիս-Մելիքովին: Կարճ ժամանակ անց Լոռիս-Մելիքովի նախաձեռնությամբ այդ հանձնաժողովը վերացվում է, իսկ ինքը նշանակվում է ներքին գործերի նախարար` դառնալով, փաստորեն, Ռուսաստանի վարչապետ-դիկտատոր: Նման արտակարգ լիազորություններ Ռուսաստանում ոչ ոք չի ունեցել. թերևս միայն Եկատերինա Երկրորդի ֆավորիտ Գրիգորի Ալեքսանդրովիչ Պոտյոմկինը: Այդ մասին կոմսը հետագայում ասել է իր մտերիմ ընկերոջը` իրավաբան, գրականագետ Ա. Կոնին. «Չագիվ էի հասցրել շուրջս նայել, խորհել, սովորել, երբ հանկարծ շրըխկ` գնա կառավարելու արդեն ամբողջ պետությունը: Ես սեփական հայեցողությամբ բարձրագույն հրամանատարներ արձակելու լիազորություն ունեի: Ոչ մի իշխան` ո'չ Մենշիկովը, ո'չ Արակչեևը, երբեք նման համընդգրկուն իշխանություն չեն ունեցել»:

Միքայել Լոռիս-Մելիքովը եռանդուն ձեռնամուխ է լինում իր նոր պարտականությունների կատարմանը: Հեղափոխականների դեմ պայքարը նա զուգակցում է լիբերալ միջոցառումներով. սկսում է բարեփոխումներից: Առաջին քայլով ասպարեզից հեռացնում է ժողովրդի ատելությանն արժանացած առանձին գործիչների, վերացնում է ոստիկանական III բաժանմունքը, որոշակի ազատություններ է շնորհում մամուլին, չեղյալ է հայտարարում շատ ծանր հարկեր, բարեփոխում է դատական համակարգը: Դրանով նա ջանում է դեպի իրեն գրավել հասարակության լիբերալ մասը: Եվ դա նրան հաջողվում է. երկրում իրականացված արմատական փոփոխությունները մեղմում են քաղաքական լարված իրավիճակը, ապահովում նրա նկատմամբ ժողովրդի վստահությունը:

Լոռիս-Մելիքովը գնաց ավելի հեռուն. մշակեց և Ալեքսանդր Երկրորդին ներկայացրեց տնտեսական և այլ բնույթի բարեփոխումների նախագիծ, որով մտցվում էր պարտադիր փրկագնում, իջեցվում էին փրկավճարները, վերացվում էր շնչահարկը, նախատեսվում էր գյուղացիների վերաբնակեցում խիտ բնակեցված նահանգներից, առաջադրվել էր նաև զեմստվոների նշանակության բարձրացման խնդիր: Ալեքսանդր Երկրորդը հավանություն է տալիս այդ նախագծին և հաստատում այն: Ալեքսանդր Երկրորդի սպանությունից հետո (1 մարտի 1881 թ.) Ալեքսանդր III կայսրը մերժում է Լոռիս-Մելիքովի բարեփոխումների ծրագիրը, և վերջինս, ստիպված, 1881 թ. մայիսի 7-ին հրաժարական է ներկայացնում, որն ընդունվում է: Հետագայում Ալեքսանդր III կայսրը այսպես է արտահայտվում Լոռիս-Մելիքովի բարեփոխումների ծրագրի մասին. «Փառք Աստծո, այդ հանցավոր ու հապճեպ քայլը` կապված սահմանադրության հետ, չկատարվեց, և այդ ամբողջ ֆանտաստիկ նախագիծը մերժվեց նախարարների խորհրդում»: Իսկ Լոռիս-Մելիքովի հակառակորդները նրա կառավարման շրջանը հեգնանքով անվանեցին «սրտի դիկտատուրա», իրեն` կոմսին, «թավշյա դիկտատոր»: Նրանք չգիտակցեցին, որ մերժելով Լոռիս-Մելիքովի բարեփոխումների ծրագիրը Ռուսաստանը հետ նետեցին մի քանի տասնամյակով:

Արդեն քայքայված առողջությամբ և հուսալքված` Միքայել Լոռիս-Մելիքովը հեռացավ երկրից և հաստատվեց Ֆրանսիայի Նիցցա քաղաքում: Այստեղ նա զբաղվեց գրական աշխատանքով: Նրա գրչին են պատկանում «Նոթեր Հաջի Մուրադի մասին» (գրվել է Ռուսաստանում), «Կովկասի կառավարիչների մասին. 1776 թ. մինչև XVIII դարի վերջը», «Կուբան գետի վրա նավագնացության մասին», «Երկտող Թերեք մարզի կառավարման մասին» և այլ երկեր:

Ռուսաստանի ռազմական և պետական խոշորագույն գործիչ Միքայել Տարիելի Լոռիս-Մելիքովի մասին հանրահայտ Բրոկհաուզի և Էֆրոնի հանրագիտարանային բառարանը գրում է. «Հազվագյուտ անշահախնդրության մարդ, սրամիտ և ուրախ զրուցակից, բոլորին մատչելի, բոլորի հետ սիրալիր Լոռիս-Մելիքովը համբերությամբ և ուշադրությամբ մինչև վերջ լսում էր առաջարկությունները, բայց, աչքի ընկնելով համբերությամբ այլոց կարծիքների նկատմամբ` նա անսասան էր մնում իր հիմնական համոզմունքներում»:

Եվ այդ «անսասան հիմնական համոզմունքներն» էին, որ նրան հասցրին ռուսական կայսրության կառավարման բուրգի բարձունքները և անմահացրին նրա անունը:

Գագիկ ԱԹԱԲԵԿՅԱՆ,
«Մաշտոց» հանդեսի գլխավոր խմբագիր

ԼՐԱՀՈՍ

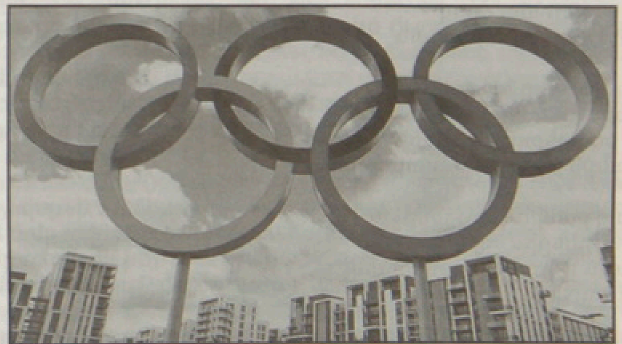
ԱՅՍ ՏԱՐԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՑ ՄԵԿՆՈՂՆԵՐՆ ԱՎԵԼԻ ՇԱՏ ԵՆ



Հայաստանի ԿԱ քաղաքացիական ավիացիայի գլխավոր վարչությունը տեղեկացնում է, որ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ այս տարվա առաջին կիսամյակում մեկնող և ժամանող ուղևորների թվի ավելացում է նկատվել: Այս տարվա առաջին կիսամյակում օդային ճանապարհով Հայաստանից մեկնողների թիվը դարձյալ գերազանցել է ժամանողների թվին: Զվարթնոց օդանավակայանով Հայաստան է ժամանել 333 հազար 962, մեկնել 384 հազար 37 մարդ: Տարբերությունը կազմում է 50 հազար 75 մարդ:

Առաջին կիսամյակում Գյումրիի Շիրակ օդանավակայանով երկրից մեկնել է 18 հազար 811, ժամանել 12 հազար 967 մարդ:

Հիշեցնենք, որ 2011 թ. առաջին կիսամյակում օդանավակայանով Հայաստանից մեկնել էր 360 հազար 611, ժամանել 309 հազար 541 մարդ:



Լոնդոնում մեկնարկած 30-րդ ամառային օլիմպիական խաղերում հայաստանցի մարզիկները նվաճեցին մեկ արծաթե և երկու բրոնզե մեդալ: Հայաստանը, որ 6-րդ անգամ էր մասնակցում ամառային խաղերին, Լոնդոնում պետք է ներկայանար 25 մարզիկներով, սակայն վերջին պահին վնասվածք ստացավ ծանրորդ Տիգրան Մարտիրոսյանը, որին փոխարինելու իրավունք չունեինք, և մեր թիմը Լոնդոն մեկնեց 24 անդամով:

Հռիփսիմե Խուրշուդյանը դարձավ Օլիմպիական խաղերի բրոնզե մեդալակիր, հունահռոմեական ոճի ըմբիշ Արսեն Ջուլֆալակյանը նվաճեց արծաթե մեդալ` Հայաստանին պարգևելով երկրորդ օլիմպիական մեդալը եւ հունահռոմեական ըմբշամարտի ներկայացուցիչ Արթուր Ալեքսանյանը հռչակվեց Օլիմպիական բրոնզե մեդալակիր:

Հայ ծննդոյիստ **Արսեն Գալստյանը** առաջին ոսկե մեդալը պարգևեց Ռուսաստանի հավաքականին, իսկ բռնցքամարտիկ **Դավիթ Հայրապետյանը** նվաճեց բրոնզե մեդալ:

Սիրավան ՍԵՎՈՒՆԻ

ՔԱՄԻ

Անտեր քամին այս ե՞րբ պիտի
Խելքը գլուխն հավաքի,
Ինչ որ ճամփին ձեռքը ընկնի.
Կողքով անցնի, չքանդի:

Խաթարված է չափը նրա
Բարքերի պես նորօրյա,
Թե որ կյանքը այսպես գնա,
Մարդուն էլ ի նչ կմնա:
6 մարտի, 2012 թ.

ՄԱՐՏ

Մարտը նման է կնոջ խասյաթին,
Փոփոխվում է միշտ ուզած սահաթին,
Ճամփան կլցնի թանձր մշուշով,
Թմբուկ կզարկի հեղեղի ուժով:
Ձյուն, անձրև կանի թափով միալար,
Սառույց կպատի գետերին երկար
Եվ կարկուտ կանի հրաշք ու չքնաղ,
Քամի կբերի սարերից պաղ-պաղ,
Արևն էլ ամպի ձեղքից կժպտա,
Ջերմությունը իր ամենքին կտա,
Մարդուն մնում է նստել, դիմանալ,
Խելառ մարտ ամսվա խաղով հիանալ:
9 մարտի, 2012 թ.

ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆ

Արդար, թափանցիկ շողերի խոսքով
Ընտրություն արին կեղծիքի քողով,
Իրենց ուզածին դարձրին թագավոր,
Գնա , խեղճ ընտրող, փնտրիր մեղավոր:

Կեղծիքը, սուտը բռնել են աշխարհ,
Կաշառքն է ծաղկել պաշտոնի համար,
Արդար ընտրություն լոկ մահը կանի,
Երբ ողորմածը գերեզման տանի:
7 մարտի, 2012 թ.

ԼՈՒՍԱԲԱՑԻ ՀՈՎԵՐՈՎ

Լուսաբացը հովերով
Խինդ է բերում սրտերին,
Արեգակը նոր օրով
Շող է տալիս արտերին:

Ժամանակը հուզառ
Թափ է առնում անտրտում
Եվ ջանքերով անձնվեր
Կյանքն է հորդում անդադրում:

Բայց քամին է ուժգնորեն
Կտուրներին շվշվում,
Դուրս է գալիս, փաստորեն,
Լուսաբացն է սվվում:

Ու տաշտակին հակվելով
Հին լվացքն է մարդ անում,
Լուսաբացը վարգելով
Իր իլիկը պտտում:
11 մարտի, 2012 թ.

ՄՆԻՆԵՐ

Մութն ու լույսը իրար խառնած,
Նա քուն ունիմ, նա դադար,
Հայսը էլավ ծոծաս կնաց,
Եպ օր դեսավ չունի քար:

Դարիս էգավ օնծավ բարաք,
Դայրըս չիդիմ ալ վում ասիմ,
Առոխճուտինս ըղավ խարաբ,
Գարող մածի սիրող հայսիմ:

Թութունլուղը խողին ա,
Այդին ընտի ջոտին ա,
Չարոխն առավ յոն նեդեց,
Օտկին հիմի փոտին ա:

Հավըն ալի մռալդեծ,
Օմբրետ կոռաց, ցածգոտկեց,
Համպերեծակ, սուս գեցակ,
Հնճուկ արև ջառակեց:
27 մարտի, 2012 թ.

ԳՈՎՔ

Ռուսաստա՛ն, ապրես,
Տվիր տուն ու տեղ,
Երազներ պես-պես
Կյանք առան շքեղ:

Քո ստեպներին
Խոնարհ եմ ես միշտ,
Տաք է իմ սրտին
Ձմեռն անգամ խիստ:

Հայաստան երկրի
Մեջքին ես կանգուն,
Որ հզոր լինի
Ընդդեմ թշնամուն:
28 մարտի, 2012 թ.

ՔԱՌՅԱԿՆԵՐ

Ռուսաստանում, վերջապես,
Հացահատիկ բոլ ստացան,
Մարդկանց փորը, իսկապես,
Եվ աչքերը կշտացան:

Ռուսաստանը ընդերքով
Եվ հարուստ է տարածքով,
Բայց մուժիկը խորքերում
Ողորմած է իր կայքով:

Երանի տանք ռուս մարդուն,
Որ զգոն է և արթուն,
Սահմանները հայրենի
Երբեք չի տա թշնամուն:

Հայ զինվորը Մեծ կռվում
Դիպուկ էր ու քաջարի,
Ուստի պարեց Բեռլինում
Ավանդական «Քոչարի»:

Ռուս մարդու հետ թև-թևի
Ճամփա գնա համարձակ
Եվ կհատես դների
Գլուխները անքանակ:

Համակրանքով դեպի քեզ
Ջուր ձգտեցի ամեն օր,
Դու խրված ես մշտապես
Գործերի մեջ կարևոր:

Գայծ Գաբեղին երանի,
Ինչ էլ ուզի միշտ կանի,
Փախցրեց բերեց իրեն կին
Գյոզալ աղջկան Հերանի:

Տիեզերքը փառավոր
Սև ամպերով մթագնեց,
Երբ Դիլիմը մեղավոր
Իր կնոջը համարեց:

Մի՛ հավատա Պոլիսիդ,
Թե քեզ ձրի կբուժի,
Փողդ չու տ տուր բժշկին,
Առողջությունդ չտուժի:

Նորություն չէ, ասեմ քեզ,
Թեկուզ Պոլիս էլ ունես,
Հիվանդանոց թե ընկնես,
Դեղեր ինքդ պիտ գնես:

Տեսանք այնքա՛ն ավեր, ցավ,
Մարդը մարդուց խորթացավ,
Ցրվեց ազգը աշխարհով,
Գնալ-գալը վերացավ:

Քվեարկեց մի պառավ
Հույսը վառ ապագայի,
Բայց երբ խեղճը մահացավ,
Փող էլ չուներ դագաղի:

Արգելեցին զարեցուր
Խմել հիմա փողոցում,
Ծարավ մարդը գնա ու՞ր,
Երբ փող չունի գրպանում:

Ընտրեցին նրան երկրի ղեկավար,
Բայց լավ կլիներ սպորտի նախարար,
Մինչ նստել է նա հին ու նոր պոստում,
Տալիս է անվերջ զանազան խոստում:

Գործարարներ ունենք վայ
Փողի կույտով սեփական,
Բարեգործ չէ ամեն հայ,
Որպես Գագիկ Ծառուկյան:

Գագիկի պես բարի հայ
Հազիվ ուրիշ գտնվի,
Ունեցածից հանի փայ
Եվ ամենքին նվիրի:

Անվերջ պատծուն աղոթում,
Հա յ, ինչո՞ւ ես քեզ խաբում,
Ծառուկյանին աղոթիր,
Նա է բարիք պարգևում:
29 մարտի, 2012 թ.

***

Նա կին առավ լեզվանի,
Դժոխք զցեց իր տունը,
Ու չգիտի ի՞նչ անի,
Չխանգարի իր քունը:

Մի մարդ ապրեց շատ երկար
Եվ ծերացավ, խիստ հոգնեց,
Տերությանը իր տկար
Մահը եկավ վերջ տվեց:

Սուր ատամներ զայլը ուներ,
Բախտը, սակայն, չբերեց,
Հանդիպեցին ոսկրոտ այծեր,
Ատամները ջարդոտեց:

Շլի աչքին երկու շուն
Ելան դեմը հաչեցին,
Ծեծեց մեկին նա իսկույն
Եվ մյուսը կորավ աչքին:

ԱՆԿՈՒՇՏ ԵՎ ԱՂՔԱՏ

Պալատներ ուներ բազում,
Ավելին էր երազում,
Կարիքի մեջ զօր-գիշեր,
Անկուշտ մարդն էր հա տանջվում:

Իսկ մի աղքատ իր օրում
Ունեցածով գոհ մնաց,
Հանգիստ ապրեց ողջ կյանքում,
Կերավ, խմեց և խնդաց:
10 ապրիլի, 2012 թ.

ШАШЛЫК ДЛЯ ДЯДИ МИСАКА



Невыдуманный рассказ

- Не лезь, не лезь, тебе говорят!
- Кто лезет? Кто лезет? Я лезу? Я под танки лез, когда тебя на свете еще не было!
- Послушайте, прекратите, стыдно!
- Как вам не совестно, взрослый человек!
- Ара, Бго, дай три кило!
- Не толкайтесь!
- Не лезьте, все равно я вас не пропущу!
- Бго, вон того, что в углу лежит.
- Вы не имеете права!
- Шесть рублей... Вай, держи!
- Нет, я имею право!
- Бго джан, мне пять с хвостиком.
- Нет, не имеете права! Покажите вашу книжку!
- Держи свои с хвостиком. Не забудь на шашлык из того хвостика пригласить.
- Вы не имеете права! Да кто вы такой?
- Ага, ага, нет у вас книжки! Бго, не давай ему мяса!

Толстопузый краснощекий Баграт, в народе – Бго, бог и царь мясного отдела... Еще бы - в восьмидесятых-то годах! С многоопытной усталой улыбкой слушал он бесконечные ссоры, распри, крики, а бывало, визг и восклицания по ту сторону прилавка. Могло показаться, что он ничего не понимает и потому ему все равно, кому отпускать мясо – ветеранам войны, имевшим право брать мясо, да и не только мясо, без очереди, наглым бабам или знакомым спекулянтам.

На самом деле он прекрасно знал, что у многих из так называемых ветеранов книжки куплены за большие деньги, – некоторые даже родились во время войны. Настоящие-то фронтовики всегда стоят молча, глядя перегоревшими глазами на весь этот сыр-бор, из нагрудных карманов торчат краешки корочек, память о годах, о которых он знает лишь понаслышке да по экрану телевизора. Знал он, что и наглых баб различать надо. Он делил их на три категории: наглых, потому что без горла и локтей останешься без мяса, – все отдадут спекулянтам и ветеранам; наглых, потому что растили детей без мужей, а детей кормить надо; и наглых, потому что наглые. Вот эту третью категорию он больше других уважал - чувствовал в них родную, крепкую, необходимую в жизни хватку. Знал он также, что часть мяса разойдется через спекулянтов по три и четыре рубля, а по вечерам его будут предлагать тем, кто сейчас на работе, кто работает за городом, кто не может в перерыв бегать по магазинам или оставить дома грудных детей или больных...

Все знал Бго, знал и преспокойно обвешивал и тех, и других, и третьих: вон тот дорвавшийся до прилавка моложавый «ветеран» даже не смотрит никогда на весы, даже завернуть мясо не дает как следует, из рук рвет, а тот высокий плотный старик молча протягивает деньги, исподлобья глядит на весы, а если что и замечает, все равно не говорит ни слова, а бабы – так те вообще ни черта не смыслят, только головой туда-сюда крутят, пока он ловко гири переставляет, а дошлые редко попадаются. Знакомых тоже грех граммов на сто-сто пятьдесят не обвесить, но мясо для них, конечно, надо выбрать поприличнее, без сухожилий, а уж костей подбросить – только по их же просьбе.

Возвращаясь по вечерам с работы, Бго проходил через двор, где сидели на лавочках, играли в нарды и шахматы, возились с детьми, гоняли мяч, развешивали белье, мыли ковры, чинили мотоциклы и машины его утренние покупатели, их родители и дети – почти все население квартала, которое снабжал мясом лично он – король мясного пассажа Бго...

Сиран вышла на балкон и оглядела двор. Мальчики были очень заняты: сосредоточенно разглядывали свежую вмятину на левом крыле соседского «Жигуленка».

- Гево, Петик, кончайте свои дела и поднимайтесь...

Призыв был чисто символическим – никаких дел у них во дворе не было, а если бы даже и были, все равно они стали бы дожидаться отца.

Наконец они появились – Карапет с сыновьями, как называли их во дворе. Карапет женился очень поздно, старшему сыну было семнадцать лет, младшему – четырнадцать.

Сиран уже накрыла на стол: свежая зелень, салат из редиски, сыр, на первое – суп с макаронами, на второе – жареный картофель с луком, на десерт – домашний компот из яблок.

Мясо ели только по праздникам, и покупал его Карапет на рынке втридорога. В магазин он никогда не заходил, все покупки делала Сиран. Во дворе часто шушукались, что у Карапета нет книжки участника войны, потому и мяса он никогда не покупает. Пытались выяснить у сыновей, почему отец не воевал, но те отмалчивались. Их немногие друзья, возможно, что-то и знали, но тоже отмалчивались.

- Сказать нечего, вот и молчат. Другие сражались, а он в тылу отсиживался, – решили досужие кумушки, покачав головами.

Так и укрепилось мнение, что книжки у него нет, потому что не воевал. Нехорошо, но что поделаешь...

Натэл умирала.

Как вам рассказать, кто такая Натэл? Начать придется издалека, с двадцатых годов нынешнего века. Жили они в обычном ереванском дворике – на окраине таких много было. Посередине двора когда-то был маленький бассейн, но трубы давно заржавели и засорились, какое-то время площадка пустовала, потом там кто-то смастерил грубые самодельные качели. Они скрипели, шатались, качались и дрожали, но детвора и таким была рада.

Двухэтажное деревянное здание было похоже на коротенькую букву «п», на втором этаже по всему внутреннему периметру тянулись балконы, первый этаж считался полуподвальным. Там никто и не жил, там были чуланы и погреба. Жизнь шла на балконах – на виду у всех... Отец рассказывал Карапету, что когда-то здесь жили другие люди и жили совсем по-другому. Потом все разъехались, из старых жильцов остались только он да Мисак, его друг. Отец и Мисак женились одновременно, и сыновья их – Карапет и Мишик – родились в 1920 году с разницей в три месяца. Еще через два года у дяди Мисака родился второй сын, Самвел, а у Карапета появилась сестра, Гаяне. Вот и росли четверо детей, росли и дружили, и не как соседи, а как родные.

Не знаю, стоит ли об этом так подробно рассказывать, но иначе вы не поймете, почему в нашем квартале в начале 80-х случилось такое необыкновенное происшествие.

Свадьбы были в 1919 году, очень голодном. Натэл, жене дяди Мисака, было тогда 15 лет. Родных у нее не было, все погибли на дорогах беженства, в Ереван она попала из американского приюта.

⊃28

У двух семей многое было общим – и подвал, где хранились скудные припасы, но которые всегда можно было позаимствовать, не спрашивая у соседа, и дрова, заготовленные и сложенные поленницей на балконе, и длинный ряд кушеток, тянувшийся вдоль перил с резными деревянными балясинами, похожими на ножки балерины.

Грянул 41-й год... На войну ушли пятеро мужчин и одна девушка: отец Карапета, дядя Мисак, трое их сыновей и Гаяне, окончившая медтехникум. Молодых отправили в Украину, в один полк.

Первой погибла Гаяне – их санитарный поезд разбомбили в предгорьях Кавказа.

Из шестерых с войны вернулся только израненный Карапет. Дома он никого не застал. Мать умерла, соседка, тетя Натэл, получившая три похоронки, выглядела изможденной старухой, а было ей всего сорок...

На войне все как в жизни, только гораздо страшнее, «придурочных мест», где можно отсидеться, очень мало, и цена у жизни совсем другая. Кто-то прячется за чужой спиной, кто-то в эту спину стреляет, а кто-то крутит колесо, работающее на победу, и скрип колеса смешивается с хрустом его костей.....

Он помнил только, как его и Мишика накрыло минной волной. Потом он узнал, что Мишик погиб сразу, а его, контуженного, вынесла с поля боя медсестра Наташа Хохлова, поползла обратно, за телом Мишика, и погибла. Наташа Хохлова осталась в его памяти чудесной восемнадцатилетней девчонкой, которая всегда улыбалась. А вот он с того дня улыбаться разучился.

В госпитале он пролежал почти полгода, там и узнал сперва о смерти отца и дяди Мисака, потом сестры и товарищей детства. Вокруг него было много людей с похожей судьбой, но легче от этого не становилось.

Вот так из двух больших семей остались два человека – он, Карапет, да вдова дяди Мисака. Работала Натэл в школе учительницей. Образования у нее не было никакого, она учила детей кройке и шитью, домоводству – тихая, спокойная, сдержанная. Ученики любили ее за то, что никогда не сердилась, и коллеги уважали за доброту и тихую неназойливую мудрость...

Так и прожила она всю жизнь одинокой, каждый день поминая про себя недобрым словом войну, отнявшую у нее мужа и двух сыновей. Никогда ни на что не жаловалась, просто медленно угасала. Последний год все больше лежала, вставала редко. Для Карапета она была как бы второй матерью, и, зная это, Сиран старалась всячески помогать больной: каждый день заходила к ней по нескольку раз, приносила завтрак и обед, меняла постель, стирала постельное белье. А ела Натэл так мало, что удивительно, как еще хватало у нее сил вставать, ходить по комнате...

Мы жили в том же квартале. Я, тогда еще мальчишка, часто ходил с отцом в соседний двор, сидел у бывшего бассейна, слушая разговоры взрослых, и постепенно узнал историю Карапета. Она как мозаика складывалась из разных кусочков: двор в начале века, поздние пристройки, разъехавшиеся кто куда соседи, росшие вместе четверо детей, из которых остался только Карапет. Как часто я слышал там разные жалобы на детей – и такие они, и сякие, и непослушные, и управы на них никакой нет, и вообще годятся лишь на то, чтобы в старости родителям «глаза закрыть» да похоронить...

А как же тогда такие, как Натэл? Кто виноват, что проклятая война отняла у нее и мужа, и сыновей, и человек одиноко доживает свои дни? Хорошо еще, повезло с соседями, а иначе что бы она делала... А что делают другие? Таких, как она, сотни тысяч, схоронивших детей на войне. Молодые снова замуж выходят, новую семью заводят, но Натэл – это совсем другое. Она так и не смогла забыть мужа. А дети? Младшему было девятнадцать, старшему – двадцать один. Их фотографии и похоронки – единственное дорогое в жизни – она хранила в старой деревянной шкатулке матери Мисака. А вдруг настал бы день, когда эти похоронки оказались бы ложными? Есть ли на земле большее зло, чем война, не знаю...

Как-то Сиран сказала, что Натэл совсем плоха, может, скоро богу душу отдаст. Зашел бы, поговорил, может, у человека последнее желание есть. Карапет зашел утром перед работой. Она и вправду еле дышала. Доктора вызвали. Тот сказал, что умирает человек от старости... Но ей только 77!

– Нет, – грустно сказал доктор, – весь жизненный ресурс вышел, силы кончились, два или три дня ей осталось. – И добавил какое-то мудреное слово, мол, так в медицине такое состояние называется.

Вечером Карапет еще раз зашел, посидел возле постели Натэл, и вдруг Натэл прошептала:

– Помнишь, когда Мисак шашлык готовил, какой необыкновенный запах летал по всему двору. Он всегда в годовщину нашей свадьбы шашлык готовил... Я этот запах помню... Если бы его еще раз почувствовать...

У Карапета словно что-то твердое и грубое сдавило горло. Он резко встал:

– Обязательно, тетя Натэл, обязательно сделаю...

Рано утром он пошел на рынок, но как назло, по закону какой-то еще никем до конца не изученной подлости, мяса в этот день не было. И Карапет понял, что придется брать его в магазине.

В магазине стоял обычный гвалт, кипела ругань. Карапет занял очередь и почему-то стал мишенью насмешливых взглядов и возгласов. В какой книге неписаных человеческих законов сказано, что человеку можно быть таким злым, таким подлым? Вот стоит человек в очереди, никому не мешает. Нет, надо непременно человека задеть, обидеть. Почему?

– Ну если человек не воевал, должен, конечно, в очереди стоять, – сказал пижонистый тип в красной куртке.

– Не воевал, и книжки нет, – подхватил толстый здоровяк в кожаном пальто.

– Дай мне пять кило фарша, – помахал книжкой под носом у Бго наглый обрюзгший детина, которому в сорок пятом году не могло быть более десяти лет.

Карапет понял, что мяса ему, скорее всего, не достанется. С тяжелым сердцем вышел он из магазина, а когда через десять минут вернулся, то все просто остолбенели. Вошел человек в военном кителе с таким количеством орденов и медалей, какого никогда в жизни даже в кино не видели омещанившиеся жители нашего квартала, давно забывшие, что такое честь и совесть. Все с таким изумлением уставились на него, что Карапет разъярился.

– Книжку вам? – закричал Карапет. – Книжку? Вот вам книжка! – он сорвал с груди медаль и запустил в голову пижонистому типу.

– Вот вам книжка! – и Варшавой – по мерзавцу!

– Вот вам книжка! – и Будапештом – по здоровяку!

– Вот вам книжка! – и Берлином – по наглому детине!

– Вот вам книжка! – и Веной – по подлому спекулянту!..

Не помнил Карапет, как выбежал из магазина, не узнал, что потрясенный Бго сам принес к ним мясо и категорически отказался брать деньги, как соседи, пораженные небывалым происшествием, сами сделали шашлык под балконом Натэл. Он лежал ничком на тахте и вспоминал, как погибли отец и Наташа Хохлова, как разбомбили санитарный поезд, в котором ехала на фронт Гаяне, как он впервые после войны прочитал у тети Натэл похоронки на Мишика, Самвела и дядю Мисака... Он пролежал ничком весь день, ни с кем не разговаривая. Сыновья все поняли – они собрали и бережно уложили в коробку награды отца, положили коробку на стол и на цыпочках вышли из комнаты. Слишком многое они в этот день передумали – о людях, никогда и пороху не нюхавших, никого не потерявших на войне, но сумевших так точно уловить подлый запах бытия эпохи застоя, обзавестись военными книжками, чтобы доставать по ним мясо, а бывало, и другие продукты.

Наверное, это был единственный в мире шашлык, к которому никто не притронулся.

Куда его унесли и кому отдали – так никто и не узнал. Да это и неважно.

Я никогда не забуду тот день, когда Карапет срывал с себя награды и швырял в негодяев. Мне было тогда лет десять, я ничего не понимал, но запомнил все хорошо.

А Карапет? Карапет больше никогда не заходил в магазин и не надевал китель с наградами.

Анаит ХАРМАНДАРЯН.

МОИ РУССКИЕ СМОТРИНЫ
или эссе о русских женщинах

Мой покойный отец мне всегда внушал страшный образ русской женщины на примере царицы Екатерины. И каждый раз эти «проповеди» завершались родительским наказом:

- Никогда не женись на русской. Они тираны, не покорны, властны, строптивы, капризны и держат мужей под каблуком.

Мой отец в своей жизни никогда не общался с русской женщиной и можно сказать, что даже их не видел. Поэтому, для меня до сих пор остается загадкой, почему он об этом так назойливо и убедительно говорил? Но самое странное, что из моих трех братьев эти разговоры он вел преимущественно со мной. Неужели у него был дар пророчества, и он предвидел, что его младший сын будет обучаться в России и проведет свою молодость в Москве? И что самое фантастическое, что именно этот младший сын женится на русской женщине.

В каком это страшном сне можно было предвидеть, что родившийся в Турции, на берегу Средиземного моря в исторической Киликии мальчик, чудом спасаясь во время геноцида заключит брак в Дамаске с молодой армянкой, рожденной в разгар геноцида в центральной Турции – Кесарии, у которых в высокогорном армянском селении родится шестой ребенок – сын, который будет жить в Москве и женится на русской...

***

Екатерина Вторая (при рождении София Августа Фредерика фон Анхальт-Цербст-Дорнбург), как это следует из ее имени, никак не смогла бы своими повадками и развратным образом жизни олицетворять, тем более охарактеризовать образ русской женщины.

Мой отец, который репатриировал из Сирии в Армению в 1946 году, несмотря на образованность, плохо знал русскую литературу, может потому, что вообще не владел этим языком и образование получил в Сирии. Может поэтому он не употреблял поговорку Некрасова о русских женщинах для большей убедительности.

С другой стороны, любой любопытный человек захочет познать женщину, которая в горящую избу войдет и коня на скаку остановит.

Стремление переживших геноцид моих родителей предотвратить возможный смешанный брак сына понятно, и это никак нельзя приписать расизму или русофобии.

В них глубоко сидел инстинкт самосохранения, как и у всех армян, которые, зная, что творится в Советском Союзе после войны тем не менее, репатриировали на родину, оставляя свои обжитые места и более-менее налаженный уклад.

В период геноцида армян турками (1915-1921 г.г) была истреблена больше половины нации, а большая часть выживших расселялись по миру.

В этих условиях единственную надежду возрождения нации армяне связывали с оставшейся под властью коммунистов Советской Арменией, куда и без долгих рассуждений и раздумья после объявлении Сталиным об открытии границ они ринулись из Турции, Сирии, Ливана, Греции, Египта, Франции, США и Ирана.

По вопросу репатриации армян этого периода опубликовано множество статьей. Все они едины в том, что эту акцию никак нельзя оценить, как добрую волю Сталина объединить армян и спасти их. Это было бы весьма странным проявлением человеколюбия со стороны людоеда и сатрапа.

Объявив репатриацию армян, Сталин преследовал две главные цели. Во -первых ослабить, а если удастся полностью подавить свободомыслящую и деятельную армянскую диаспору за рубежом, чтобы беспрепятственно осуществить максимально полное уничтожение армян. Вторая цель является логическим продолжением первой. После освобождения территории Армении туда заселяются грузины, которые (за редким исключением) и до сих пор свято чтят память этого людоеда.

В истории человечества имеется много мистических, необъяснимых фактов, которые проще констатировать, но не трактовать. К таким я причисляю два факта. Первый – возрождение армян после геноцида, вплоть до создания суверенного государства совместно с Арцахом (Карабах). Трудно вообразить, как в 1918 году на поступах к Еревану (в Сардарабаде) вооруженные вилами, киркой, лопатой, всяким примитивным оружием армянское народное ополчение разгромило организованную и по численности в сотни раз превосходящую турецкую армию?

Второй мистический факт – срыв программы Сталина полного переселения армян в Алтайский край и заселение на освободившиеся территории грузин.

***

При поступлении в Ереванский государственный университет на экзамене по армянскому языку и литературе я написал сочинение на тему «Образ В. И. Ленина в произведениях Егише Чаренца».

Как и что писал, не помню, но помню ажиотаж вокруг этого сочинения, которое экзаменационная комиссия оценила на отлично.

Надо полагать, что члены комиссии, будучи профессионалами, знали все известные монографии и комментарии по задаваемым темам, и никак не смогли угадать, откуда же этот 16-летний парень взял и выдал такой пафосный и грамотный, весьма оригинальный текст, в котором, можно сказать, по новому раскрывался образ Ленина в поэзии Чаренца?

Была попытка уговаривать меня переходить на филфак. А я уже сдавал на отлично химию, физику и математику.

Понятно, что я и думать не хотел о филологии, так как был уверен (и до сих пор думаю так), что литературная грамотность - это не профессиональный признак, а естественный атрибут существования.

В. И. Ленин первый «русский» человек (в моем наивном представлении), о котором я так проникновенно и с верой написал (можно сказать посвятил) художественное произведение.

На самом деле здесь сыграла большая роль моего поклонения к Чаренцу как идолу, как непревзойдённому мастеру слова. Я им бредил, ходил по улицам и громко декларировал его стихи, радовался и восторгался каждой его фантастической фразой.

Поэтому бесспорность «святого» образа Ленина у меня не вызывало сомнения.

До сих пор мне кажется парадоксом, почему Чаренц (ровно и как Маяковский в России) так превозносил Ленина? Если считать это расчетливым ханжеством или сделкой с совестью, так почему же он также не поступил, когда его прямо обвинили в том, что он не воспевает Сталина, и за что и поплатился жизнью в 1937 году в 40 летнем возрасте? Значит, Чаренц действительно верил в то, о чем он писал.

Я в свою очередь верил в Чаренца и к моему великому сожалению долго находился в позорном состоянии почитания этого сверх аморального революционного деятеля - Ленина, у которого, как нестранно, на первый взгляд русская фамилия - Ульянов.

В генеалогии Владимира Ильича Ульянова прослеживается пять ветвей: калмыцкая, чувашская, еврейская, немецкая и шведская. Первые две ветви относятся к отцовской линии, три других — к материнской.

Вот так тебе и образ «русского» человека, вождя российской революции.

Трудно вообразить нечто аналогичное в армянской, да и в любой другой этнической действительности. Столь судьбоносный переворот, решающую судьбу нации осуществляют, а далее и развязывают гражданскую войну искатели приключений, как тогда было в моде, пламенные (или профессиональные) революционеры, кучка нерусских психически неполноценных головорезов.

Внимательно перебирая перечень таких одержимых деятелей коммунистического переворота, я не смог подобрать истинно русского человека, и это объяснимо. Настоящие русские аристократы, преданные патриоты России сражались в ряду белой гвардии, чтобы спасти родину от красного террора.

Попробовал представить аналогичную ситуацию я Армении, но никак не смог вообразить такого кошмара. Кто, как, каким образом? А как армяне допустят, что у них дома диктуют не армяне?

Вот такими потрясениями и разочарованиями становилась моя юношеская идеология, когда я созревал для творческой деятельности в Армении, и, не подозревая

⊃30

29

этого, «готовился» к резкой перемене окружающей среды, то есть Армению на Россию. Признаться, ничего хорошего для мальчика, который так заблудился, да еще и внутри себя носил внушенный отцом страх к русским женщинам.

***

Я понимаю негодование моего читателя, который сдержанно прочитав это произведение до этого места, раздраженно спрашивает себя, а при чем тут «Русские смотрины»?

Я благодарен моему читателю, что он не поспешил бросить это произведение, пророчески предвидя интересное развитие событий.

Я обещаю, что не разочарую его (читателя), и он, дойдя со мной до финала этого эссе, признается, что не зря потратил свое время.

Мои первые познания русского человека, на примере Екатерины великой (в весьма неприглядной трактовке моего отца) и Ленина, как вождя мировой революции, ничего хорошего не предвещали.

На самом деле, русский народ тут не причем, ибо его имидж в основном создается деятелями, не имеющими к народу никакого отношения.

Ассоциации с русской женщиной у парня из Еревана связаны с Надеждой Константиновной Крупской (Фишман по матери), по имени которой был назван НИИ гинекологии и материнства АН Арм. ССР и родильный дом при нем.

Кажется, грешно на эту тему шутить, но не могу не признать язвительный армянский юмор даже на коммунистическом правительственном уровне. Трудно поверить, что в ЦК КПСС Армении не нашелся хотя бы один человек, который не заметил бы этого кощунства. Тем не менее, до развала СССР это было так.

В 1973 году в конце августа меня провожали в Москву на учебу в аспирантуру на три года. Армен Арустамян, который учился со мной в университете, с русским образованием и говорящий смешанным русско-армянской речью, что было очень модно в те времена, поднял тост с напутствием:

- Смотри, там в Москве много соблазна. Но ты у нас хрестоматийный армянин из ахпаров и надеемся, наш хац (хлеб по-армянски) в хлеб не превратишь.

Тост был воспринят с возгласами, на что была моя трогательная реакция, типа, да вы что, ребята...

***

Первая русская женщина, с которой я почти что ежедневно общался, оказалась весьма скромная и робкая девушка (даже в солидном моем возрасте, к моему стыду, никак не пойму тонкую грань у русских между девушкой и девочкой!), моя лаборантка Таня Назарова.

Она много курила и, кажется, на 5 лет была старше меня. Таким образом, сейчас посчитал, что ей тогда было 25-26 лет.

Жила она с больной мамой, здоровьем которой она была весьма озабочена и посвящала маме почти все свободное время.

Всякая моя настороженность к ней, в ожидании, когда же она начнет меня поглощать или насиловать, постепенно растаяла, и у меня с ней завязались настоящие дружеские отношения.

Спустя 45 лет наша старшая лаборантка, Кудеярова (Абраамян) Лоретта Вардгесовна раскрыла мне тайну о том, что Таня была безумно влюблена в меня, а я такой кретин, с ней делился как с другом и рассказывал мои амурные приключения и похождения.

Невзирая на мои бестактные поступки, Таня продолжала меня провожать домой...

Однажды утром Таня позвонила мне на работу и плача сообщила, что у нее горе.

Я сделал паузу и как понимающий человек с сочувствием спросил, а как это случилось, имея в виду, что у нее больная мать скончалась. Ответ был более чем ошеломляющим. Она разбилась насмерть падая с окна...

Как потом я выяснил своими глупыми вопросами, разбилась ее любимая кошка...

Я до сих пор не могу себе простить за свою несдержанность, но меня тоже можно понять. Какие только слова я ей по телефону не говорил. Дура, психопатка и т.п...

Недавно разбился наш кот, и мы пережили настоящий шок и долго находились в состоянии истинного траура. И тогда, в самый разгар, когда дочь и жена, по-настоящему рыдали и горевали, я вспомнил мою бедную Татьяну.

Какая же она была покорная и преданная, что терпела унижения с моей стороны и не переставала пытать ко мне нежные чувства.

С великим чувством стыда помню, как она, унижаясь, уговаривала меня зайти к ней в гости под разными предлогами.

Могу с уверенностью сказать, что именно Татьяна внушила мне доверие и уважение к русской женщине, и я постепенно избавлялся от комплексов неполноценности и страха по отношению к русским женщинам.

Понимая, что почти невероятно, что Татьяна прочтет это мое произведение, тем не менее, хочу искренно извиниться перед ней, покаяться и признаться в своей глупости и чёрствости. Прости меня Танечка, твоего Араратика, как ты меня любила называть...

Трудно сказать, что было бы, если бы я отнесся к Татьяне ответным чувством и получил бы пресловутую московскую прописку и остался жить в Москве...

***

Я женился на русской девушке без Московской прописки, и мы с ней переехали жить в Ереван.

Не стоит тут описывать те страсти и переживания, которые пришли на нашу долю за такой выбор. Самое забавное то, что отрицательная реакция были как с армянской, так и с русской стороны.

Меня армяне упрекали поговоркой: «Армяне едут в Россию и возвращаются с Волгой, а наш Арарат вернулся с Ольгой».

В России же, узнав об этом, подруги моей тещи выражали ей сочувствие и спрашивали, как же такое могло случиться? Наша же Ольга, умница, скромная, вся в учебе и науке, золотая медалистка, передовая комсомолка! Как же могла она так поступать?

Моя теща была весьма своеобразной женщиной. Пожалуй, к ней можно всецело применить определение Некрасова: «Коня на скаку остановит и в горящую избу зайдет»!

Она была секретарем парткома своего коллектива, рано потеряла мужа, и всю свою молодую жизнь посвятила воспитанию и поддержке детей - сына и дочери.

Мои антикоммунистические воззрения часто приводили к жарким спорам и дискуссиям. Она кажется постепенно примирилась с тем, что у нее такой зять и кажется, перестала так рьяно реагировать на мои высказывания, хотя, не исключаю, что свои взгляды все же сохраняла.

Особо забавны были мои беседы с ее подругами и родственниками такого же розлива из той же эпохи с одинаковой биографией, где участие в коммунистическом субботнике или манифесте, первомайском шествии являлось примечательным фактом.

Кроме как сочувствия при большом уважении к этим обманутым и зря прожившим свою жизнь женщинам, я не мог проявить, о чем и говорил я им при беседе с ними.

Помню нашу беседу в семейной обстановке с тетей Пашей (Прасковья Петровна!), с сестрой отца моей жены.

Когда я стал систематически, с фактами и с результатами трактовать мою антикоммунистическую теорию, тётя Паша, предвидя, куда приведет моя риторика, села на колени и слезно умоляла: «Арарат, только Ленина не трогай! Неужели он тоже с ними заодно?».

Надо было видеть, какой горький отпечаток печали, разочарования и глубокого переживания человека, потерявшего идеалы, было на лице бедной тети Паши!

***

В периоды жизни в Ереване моя теща переживала факт потери связи с коммунистической ячейкой, что по уставу компартии СССР означало отчисление из её рядов. Поэтому, она зарегистрировалась при нашем ЖЭКе и посещала на партсобрания раз в месяц.

За неделю до собрания мы ощущали некоторое оживление и ажиотаж в ее дейст-виях. Это сопровождалось походом в парикмахерскую и наведением полного марафета накануне собрания.

Собрания проводились на армянском языке, поэтому она туда являлась с моей пятилетней дочерью, которая тоже очень любила ходить на эти собрания.

Моя теща нашу дочь иногда в «воспитательных» целях в ультимативной форме запугивала, говоря: «Если не съешь, на партсобрание не возьму!»

Каждый год летние каникулы мы проводили в России, где моя теща, откупив вину за столь длительное партийное «бездействие», ходила в партийный комитет и брала партийную нагрузку в виде общественной деятельности. Как правило, эта деятельность сводилось в организации лекций на антиалкогольные темы на территории нашего двора.

На этих собраниях, чтобы не подводить и не огорчать мою тещу, бабушку моих детей, присутствовала вся наша семья и пенсионерки-соседки, «боевые» подруги тещи. Хотя, не мешало бы присутствовать и молодежи этой округи.

Подавляющее большинство местной молодежи, не дожив до 35 летнего возраста, умерли от алкоголизма. Я не могу без грусти вспомнить этих ребят, которые

31

30⊃

с удовольствием беседовали летними вечерами, слушали мои речи и тянулись ко мне. Они все были очень добрыми и неглупыми парнями. Однако в СССР были созданы жуткие условия, где выживали очень крепкие и устойчивые по характеру люди.

Это ребята не смогли найти себя, как и многие, потеряли интерес к жизни и от безысходности придавались самозабвению, приглушив внутреннюю тоску и скуку водкой.

***

Мои первые смотрины состоялась летом, на третьем году после нашей свадьбы. Мы приехали в Россию в гости к теще.

По ее поведению чувствовалось некоторая суетливость и стремление оправдаться перед подругами и соседями за совершенный дочерью грех.

Для этого она старалась представить всюду мои достоинства, дабы убедить их, что вроде бы не очень-то плохо. Правда, не такой он уж абрек и чурбан (черно...).

Меня это унизительное состояние сильно раздражало. Ничего хорошего, когда тебя разглядывают с ног до головы, как будто покупают себе раба. Порой во мне прорывалось неуемное желание осуществить дерзкий поступок.

(Помню историю, которая случилась после моей эмиграции в Россию. Моего близкого друга, армянина из Еревана, который также эмигрировал в Россию в самые темные и холодны дни в Армении очень известному (знаменитому) человеку не только в пределах этой области, позвали в школу на судилище его сына, который совершил хулиганский поступок по отношению к своим одноклассникам. Когда сыну моего друга надоели издевательские выходки одноклассников, которые его обзывали черно…., он схватил их за шиворот, силой притащил в туалет, закрыл двери и заставил их спустить штаны. Потом он спустил свои штаны и заставил их задуматься, у кого она чернее...). Думаю, снять или не снять?

***

Изучая психологию людей, я старался трактовать и находить причинно-следственные связи в совершаемых ими поступках.

Тогда я для себя открыл новый вид людей. Это были «амбициозные паразиты- бездари», которые собственную несостоятельность или ущербность компенсировали унижением более достойных.

К моему сожалению, пропуская далее всех моих окружающих через сито моих параметров обнаруживал, что подавляющее большинство людей относятся к этой категории.

В результате я понял, откуда берет начало хамство или, как я называю, психология «трамвайного хама».

Стоя на ступеньках трамвая и затевая ссору (умышленно), хам дожидается остановки, после открытия дверей сочно и от души грубит, оскорбляет и выскакивает с трамвая на перрон...

Какое удовольствие. Он безнаказанно унизил...

***

Соседка моей тещи, Тома Чеплянская, была спекулянткой. Она торговала ворованными автозапчастями. Поговаривали, что она воровала из частных огородов овощи и цветы и продавала их перед магазином.

Соседки моей тещи любили в теплую погоду, особенно вечером, собираться на лавочке перед домом поболтать.

Теща, зная скандальный и задиристый характер Томы, избегала общения с ней. Однако, вежливость не позволяла нагрубить ей, когда она к ней обращалась. И тут, такая богатая тема. Зять кавказец приехал погостить. Надо же высказать свое авторитетное мнение и получить наслаждение как истинная трамвайная хамка.

- Ну что, Анна Александровна, дорогие гости приехали? Поздравляем!

- Спасибо! - сдержанно и без комментариев отвечает теща.

- Ну чем же там Ваш зять занимается? Небось, подпольный цех держит? Они там все спекулянты!

- Зять ученый и с утра до вечера в лаборатории экспериментирует.

- Ничего, зато в саду мандарины и апельсины растут. А рано весной мимозой можно торговать.

- Зять в Армении живет в двухкомнатной квартире на четвертом этаже.

- Знаем, знаем. Каждый год отдыхаю на берегу черного моря. Там все армяне. Как они жируют за наши деньги. Вот сволочи! Они все спекулянты, - и не дожидаясь даже ответа уязвленной и униженной перед соседками тещи, Тома чинно и победоносно ушла.

- Анна Александровна, да что же Вы робеете. Да с ней только матом надо говорить, а Вы как будто оправдываетесь, - раздраженно вскрикнула вслед за Томой соседка Рая.

- Да я никогда матом не ругалась, и таких слов даже не знаю, чуть не заплакав, оправдывалась моя теща...

***

Мария Дмитриевна и Михаил Григоревич Гуленковы могли бы служить типажом примерной супружеской пары советской семьи на закате коммунистической России.

Мария 30 лет поработала с тещей в интернате, а Гуленков был лесником в Брянских лесах.

Мой «дебют» - побыть на смотринах предстоял у них в семье.

Я с легкостью схожусь с людьми, нахожу подходящую тему и веду себя непринужденно в незнакомой среде. Поэтому, званный в мою честь вечер в семье Гуленковых прошел на ура. Я был в ударе, без секунды паузы говорил, рассказывал, смешил, веселил народ. Помню, что хозяйка все время вытирала слезы от смеха.

Все было прекрасно, на прощанье моя теща удостоилась самых лестных отзывов в мой адрес.

- Повезло же тебе, Анна Александровна. Прямо подарок судьбы такого зятя иметь.

- Арарат, теперь уже можешь считать, что ты у нас желанный гость. Как будешь в наших краях, так сразу в гости просим! Даже и тещу не надо спрашивать, - целуя и взяв меня в объятья, прощалась со мной Мария!

Вернувшись домой, я продолжал находиться в приподнятом настроении, однако вскоре пришлось сникнуть, увидев недовольное и траурное лицо тещи.

Я вспомнил рассказ Шукшана «Крепкий мужик», где зять с тремя тракторами свалил деревенскую церковь 17 века и был очень удивлен, не находя дома достойной встречи со стороны тещи и жены.

Но бригадир третьей бригады колхоза «гигант» Шурыгин Николай разрушил церковь. Чем же я провинился?

- Знаешь, у меня все друзья воспитанные и уважаемые люди. И когда они делают вид, что им это все нравится и что они этим всем очень довольны и рады, это всего лишь вежливость воспитанных людей. Тебе понравилось, как ты себя вел в гостях?- начала теща прокурорским тоном.

- А в чем Вы меня упрекаете?

- Ты в первый раз у этих людей в гостях. Сам себя избрал тамадой. Бутылки открывал, сам наливал в стаканы, не давал хозяевам слово сказать. Скажи, кто за весь вечер говорил, кроме тебя?

У телефонного аппарата лежала телефонная книга, где я отыскал телефон Гуленковых, спокойно набрал их телефон. В ответ услышал бодрый и радостный голос хозяйки. Я ей сообщил, что мы уже дома, что доехали без проблем, и перед тем, как попрощаться, так, между прочим, спросил:

- Мария Дмитриевна. Правда Вы довольны, как мы сегодня посидели и веселились? А то моя теща тут говорит, что Вы просто воспитанные люди и поэтому так...

После телефонной беседы с подругой моя теща еще больше помрачнела, и перед тем, как мне объявить месячный бойкот, выцедила сквозь зубы:

- А я тебя так старательно представляла как хорошего и воспитанного...

***

Моя мама любила повторять турецкую поговорку: «Анансана бах, кзна ал», что означает «посмотри на мать, возьми в жену дочь»!

Если бы я поступил так, как мама говорила, то наверняка сбился бы наказ отца!

Если бы мой отец, отговаривая меня жениться на русской, мотивировал бы это тем, что у нас совершенное разная ментальность и мироощущение, жизненный тонус и энергетика, то он оказался бы более убедительным.

Опыт аналогичной истории у меня уже имелся из Ереванской жизни.

Каждый раз, после дружеских сборищ, вечером у нас с женой состоялись подобные разговоры. В результате, на очередную встречу мы с женой пошли, заранее договорившись, что она пойдет со мной при одном условии, что я сам себя не изберу тамадой и не буду проводить весь вечер в режиме «соло»!

Первые 30 минут прошли в суетливой бестолковщине, когда под конец именинник посмотрев в мою сторону, строго спросил:

- Как долго мы будем здесь суетиться, когда наш уважаемый тамада начнет

⊃32

вечер...

Я долго сопротивлялся, тем самым вызывая удивление друзей и под конец, не выдержав натиск и давление, признался, что с женой имеется такая договоренность...

...После того, что устроили мои друзья с женой, это можно назвать ликбез для начинающих русских жен, проживающих в Армении с мужем армянином, жена со мной перестала ходить на всякие мероприятия.

Женщины, призванные остановить коня на скаку и без боязни в горящую избу заходить, не обучены признать свои ошибки, ибо по определению они всегда правы...

***

Предложению моей тещи поехать с ней в Тамбовскую область, чтобы познакомиться с ее старой мамой, у которой желание перед смертью посмотреть на мужа своей любимой внучки, несмотря на мою настороженность, я не смог отказать.

Я всегда мечтал побыть в гуще российской глубинки и общаться с простыми тружениками, чтобы познать русскую душу. Если бы был выбор, то я бы выбрал рязанщину, чтобы понять, откуда в свое время черпал столько нежности и лирики Есенин? Хотя со временем все меняется, но природа все же не настолько подвижна и изменчива.

Не имея другого лучшего выбора, я часть летних каникул 1991 года провел в России. Когда 12 июня вся Россия выбирала первого президента, в дни святого Троицкого праздника, мы с тещей отправились в Тамбовскую область.

Моя теща - первая в семье, всего ее мама родила 10 детей. Только этот факт достаточен, чтобы у меня был интерес встретиться с ней.

***

После прогулки по окрестным местам и наслаждения красотой нетронутой природы, нам предстояло великое испытание – празднование Троицы в сочетании с празднованием по поводу приезда дорогих гостей.

Брат тещи, Валентин, работал председателем Сельсовета, поэтому этот прием спонтанно перешел в стандартное собрание партхозактива.

Конечно, на мне было сконцентрировано особое внимание.

Спонтанно возникло профессиональное соревнование - чей самогон лучше?

Такому повороту событий способствовала моя неосторожная фраза о том, что я очень хорошо разбираюсь в процессе самогоноварения.

Вообще в России, где имеется особый культ к горячительным напиткам и к самогоноварению, очень низкий уровень знаний именно в этой области.

Мои стихийные опросы разных аудиторий, где приходится часто выступать, показывает, что практически всё население уверено, что надпись на этикетке бутылки водки 40об. означает 40 оборотов.

Самое обидное то, что никому никогда не приходило в голову спросить, как можно измерить содержание этанола в водном растворе оборотами?

Когда я все же решил перевести праздник в более интересное русло и начал беседу об алкоголе и вокруг него, о способах очистки спирта от примесей, я сразу завоевал симпатию присутствующих и оказался в центре внимания.

Трудно описать то оцепенение, которое охватило народ, когда они узнали, что 40 об. означает 40 объемных долей этанола в водном растворе.

Процесс сопровождался обильной дегустацией самогона, который я терпеть не могу. При этом, каждый изготовитель, как оказался, без исключения женщины, перед дегустацией подробно рассказывали свой «секрет» очистки: молоком, древесным угольком, медицинскими таблетками активированного угля, глиной, марганцовкой…

Я делал робкие попытки разъяснить всем, что все представленное на дегустацию - дерьмо, так как все образцы содержат сивушные масла, наличие которых подтверждается мутностью самогона. А сивушные масла – яд. Следовательно, все то, что они потребляют – ядовито и опасно для жизни.

Я рисковал потерять оказанное мне доверие и уважение. Схватив взгляд тещи – понял: - я перегнул палку. Я посягнул святое.

И тут я уступил и согласился дегустировать каждый образец.

Находясь уже в хорошем настроении, я произнес тост за творческих русских женщин, и разошелся настолько, что прочитал маленькую лекцию на тему: «Химические и физико-химические методы аналитического контроля самогоноварения или спиртового брожения углеводов ферментацией».

В завершении лекции предложил тост:

- Я бы без колебания предложил вручить Нобелевскую премию той русской женщине, ибо уверен, что только русская женщина на такое способна, которая впервые применила резиновую перчатку для осуществления аналитического контроля скорости выделения углекислого газа и определения конца реакции ферментационного брожения глюкозы».

Моя репутация была спасена, зато было подорвано здоровье.

Смутно помню, что потом мы ходили по деревне с гармонистом и, подтанцовывая, пели частушки.

Так как была дождливая погода, меня переодели в кирзовые сапоги и телогрейку...

Надо полагать, что частушки я пел на русском, так как помню, что все куплеты были встречены бурными аплодисментами...

Ночь прошла в страшном кошмаре. Воротило и скручивало изнутри так, как будто во мне внутри грызлись злые коты…

Баба Лиза, мать тещи, на встречу с которой мы приехали в Тамбовскую область, на смотринах, проявила ко мне трогательное сочувствие.

Она разбудила всех и вывела во двор, где я кувыркался в постели, скручиваясь в адских болях и стонал, переходя в жалкие крики...

Рассвело. Начинался новый день в деревне.

Краснощекие, кровь с молоком женщины, доярки фермы, которые вчера со мной праздновали Троицу и слушали мою лекцию про ферментацию углеводов, по дороге на ферму зашли на минуточку поинтересоваться, как себя чувствует дорогой зять.

Посмотрев, как выглядят эти женщины на следующий день, после того как, я понял, что Некрасов сильно занизил оценку боевых качеств русской женщины…

- Да мы сейчас, мигом вылечим его. Егор, ну ка давай налей ему 100 грамм.

- Неееет, взвизгнул я, и укрылся в углу предбанника.

- Все так говорят, зато потом, так полегчает, что...

Я никогда не опохмелялся, так как никогда не опускался до такого свинского состояния...

Лучше бы я умер сразу...

Совершив свой «гуманный» поступок, доярки ушли с чувством исполненного долга. В доме остались я, моя хмурая и огорченная от такого позора теща, Баба Лиза и 14 -летний сын хозяина – Андрей.

- Андрей, у вас дома ружье есть?

- Да, дядя Арарат. А зачем оно Вам?

- Андрей, дорогой, вытащи, заряди и умоляю, застрели меня! Я больше не могу.

Андрей удалился, а я лежу на сене и представляю как на родине - в Армении обсуждают и трактуют слух о моей трагической смерти в Тамбовской области России...

Внезапно меня окружили более десяток мужчин и стали тревожно спрашивать, что случилось. А я их спрашиваю:

- Что от меня хотите? Ну, жалко ли вам патрона для хорошего человека? Ну пристрелите, пожалуйста, мне ооочень больно! Больше не могу...

Меня спасло то, что к полудню от бессонной ночи и мучений я переутомился и можно сказать, вырубился лицом в свеже - скошенное сено.

То ли особые эфирные масла из травы оказали свое фитотерапевтическое воздействие, то ли этанол все же полностью расщепился в ацетальдегид, который полностью улетел из легких и кровь очистилась. В результате, я после шестичасового сна проснулся хоть и в туманном, но в сознании...

Вечером опять собралась веселая компания, на этот раз для прощания.

Мои смотрины пришли к своему бесславному завершению.

Валентин поднялся и сказал тост.

- Дорогой Арарат, все наши односельчане выражают тебе благодарность за невероятно интересные истории, которые ты поведал нам вчера за столом. Так много интересного и полезного мы узнали! Все бабы завидуют моей сестре! Какая же ты счастливая, сестра. Какой у тебя золотой зять!!!

- Дорогой Арарат,- продолжал Валентин, - огромная просьба от имени трудящихся, которые в восторге от твоих частушек. Пожалуйста, перепиши эти частушки. Не откажи, пожалуйста!

Я уловил строгий и суровый взгляд тещи, робко привстал, притирал руки, и почти что заикаясь, сказал:

- Какие частушки? Я вообще не знаю частушек, тем более на русском. Где мне было их учить?

- Мы уже поняли, какой ты юморист. Сколько смешных анекдотов ты вчера рассказывал. У всех на устах, прерывая

⊃25

ПОБАСЕНКИ И ОДНОМОМЕНТНЫЕ АНЕКДОТЫ

Как-то поспорили ветер, вода и горы, кто из них богаче.

– Конечно, я богаче всех! Я держу в своих ветреных объятиях весь мир! Люди бросают на ветер свои деньги, свою любовь, свои надежды! И не поумнеют никогда, и не перестанут!

– Ну нет! Я, вода, всех богаче! Люди бросают в воду и она уносит их деньги, любовь, и надежды. Я храню много тайн, я богаче!

Гора молчала. На гору взбирались самые отчаянные, оставляя внизу и любовь, и деньги. Неся с собой только надежду оказаться на её вершине. Единственным богатством у неё был снег на вершине, который регулярно и верно подтаивал.

– Я богаче всех! На меня все смотрят с надеждой и, оказавшись на вершине, лишь избранные оставляют флаги победы! – думала гора и молчала.

***

У него было немного друзей, но сначала было много надежд. Потом, когда надежды исполнились, вместе с успехом пришли и друзья. Друзей стало много, иногда они не помещались в списке приглашённых, но он старался никого не обидеть. Только одного, непьющего и небогатого, он мог оставить вне списка, так как это был очень старый друг и на него не обижался.

Он рос, становился выше и успешнее, его узнавали все и друзья любили ещё больше. Когда ты поднимаешься, друзья начинают узнавать, кто ты.

Но наступили чёрные времена, дела пошли наперекор чаяниям и трудам, всё пропало, даже надежда.

Он оглянулся – вокруг никого не было. Только один, тот самый небогатый и непьющий, сидел у него на балконе, курил и ободрял своим молчанием.

Когда ты падаешь, ты узнаешь, кто твои друзья.

***

Жизнь – зебра из черных и белых полос. И если ты переходишь полоса за полосой, это очень утомляет, ведь ширина полосы задана не тобой, даже если ты хочешь подольше задержаться на белой полосе, вряд ли тебе это удастся.

Выигрывают те, кто перекраивает чёрно-белые полосы в чёрно-белую клетку. Вот здесь всё зависит от твоего хода.

Только кто научит этому крою? Так и непонятно, почему одним везёт, а другим ходить по вечной чёрно-белой дорожке.

Но помни, что чёрная полоса тоже может стать взлётной!

***

Изменить оценки судей в обычной жизни невозможно. Вы можете сделать яичницу, каких никто не делал, но если вас не оценили, не оценят и в следующий раз, даже если вы сделали эту яичницу в ладонях. Вы можете весь мир (свой, разумеется), кинуть к ногам той или того, кто должен оценить ваши порывы, ваши желания и вас самих. Но если порывы не так истолкованы, мир ваш никому не нужен и ваши желания не взаимны, бросьте это делать.

Не тратьте жизнь на тех, кто вас не ценит. И не тратьте слёз на тех, кто не замечает их, кто не видит и не слышит ваш плач.

***

Некоторые страшно не любят извиняться. Это для них проявление гордости, твёрдости, непоколебимости и уверенности в правоте.

Но тот, кто извиняется, не всегда делает это из чувства правоты. Он извиняется, думая, что сохранить хорошие отношения гораздо важнее. То есть ценность отношений для него приоритетней, чем какие-то заморочки. И он прав.

***

Жизнь можно начать с чистого листа, но сам почерк изменить гораздо сложнее.

Почерк остаётся твоим. Как изменить свой почерк, то есть себя?

Ты будешь принимать такие же решения, делать те же ошибки, идти в том же направлении. Так же будешь относиться к успехам и провалам. Обманывать и обманываться точно так же, выбирать придётся из того, что преподнесёт именно ТАКАЯ жизнь. И получится одно и то же.

Почерк-то один...

***

Как-то попал некий джентльмен из туманного Альбиона в толкучку московского метро. Кое-как протиснувшись в вагон, после того, как все вышли в центре, он уселся в опустевшем вагоне. Но влетела новая толпа и англичанин вежливо встал:

– Садитесь, пожалюста!

Дама и не подумала поблагодарить, так как чуть дальше было несколько пустых мест. На следующей станции освободилось место рядом, англичанин сел, и тут же уступил вошедшей женщине с баулом.

– Садитесь, пожалюста! Я могу придержать ваш чьемодан, мне не трюдно.

Бедного англичанина оглядели с ног до головы. Первая фыркнула, а вторая подозрительно процедила:

– Нечего со мной флиртовать, мне тут не до вашего флирту!

Вежливость стала такой редкостью, что её можно принимать за флирт.

***

Однажды царь предложил мудрецу проверить, насколько глупы его министры.

Мудрец попросил объявить, что царь хочет предложить министрам самую первую и единственную должность Главного министра. И спросил, кто хочет получить это место. У ног царя образовалась давка: все министры кинулись к его ногам, считая себя самым подходящим и недовольно удивляясь, типа, «а при чём тут остальные?».

Царь понял, что они все одинаково глупы и лишился возможности выбрать кого-нибудь. Ещё с тех пор на должность Главного министра цари назначают сами. Из числа тех, кого считают глупей себя...

И вот кого они назначат, это и есть выбор.

Гоар РШТУНИ.

25⊃

друг друга, пересказывают с кавказским акцентом. Если бы еще на неделю остался бы погостить, вся наша деревня начала бы говорить с кавказским акцентом…

Я сидел, крепко сжимая зубы, и стонал от боли. Боже мой, «и этот храм я тоже разрушил…»?

- Ну не капризничай, напиши частушки. Если лень, продиктуй. Андрюша, ну - ка тащи ручку и бумагу!- настаивал Валентин, - Там, что - то про зайца, что курит сапог. Потом про гребешок…

- Боже мой, ребята, не шутите так. Мне и так тошно. Не трогайте мою больную душу. Извините, но я не рассчитал. Но бывает. Ну, простите...

- А за что ты извиняешься? Все было здорово! Давно так не веселились, - крикнул кто-то из толпы…

...В молодости я увлекся сюрреализмом, и когда баловались, соревнуясь друг с другом, сочиняли соответствующие частушки, почему то на русском языке. Возможно, в пьяном угаре меня понесло, и я выдал весь репертуар. Вот они, куплеты моих частушек:

А иду я по колхозу,
А в кармане гребешок.
А кому какое дело?
Я ведь тоже человек!
Припев
Хорошо поешь, замечательно,
В колхоз пойдешь, обязательно!
Сидит заяц на заборе,
Курит вяленный сапог.
От чего же не покурить,
Тоже ведь позиция.

Припев
Опа, опа!
Жареные раки,
Приходите в гости к нам,
Мы живем в Бараке...

Таких частушек мы настрочили большое количество. Я думал, что я их забыл... Теперь уже никто не установит, что там еще я исполнял, подтанцовывая вприсядку цыганочку под гармонь, но судья по восторженным откликам про мой «бенефис» аля сюрр, кажется, я там выложился сполна и выдал полноценную программу…

Обратная дорога поездом была напряженная и угнетающая.

Теща старалась в мою сторону не смотреть. Только один раз выцедила сквозь зубы:

- Я же говорила, что все мои родственники воспитанные и вежливые люди. Надеюсь, ты понимаешь, что все лестные слова в твой адрес, всего лишь проявление уважения ко мне. Они меня очень любят и не хотели меня огорчать…

А я, прислонив голову на подушку и легко покачиваясь, размышлял, насколько был прав мой отец, когда уговаривал меня, никогда не жениться на русской женщине…?

08.05.2012 г., г. Брянск.

Арарат ПАШАЯН.

Гурген МААРИ

Недоразумение

Случилось так, что мы не поженились. Конечно, всё могло быть иначе, если бы она мне не отказала. Вот как это было.

В двадцатых годах я учился на историко-филологическом факультете Госуниверситета. В нашем клубе я встретил её, познакомился и влюбился. С первого взгляда.

Любила она меня или не любила, трудно было сказать. Порою казалось – да, порою – нет. Мы вместе ходили в кино, в сад «26-ти комиссаров» слушать концерты Спендиарова, раза два были в Гостеатре, смотрели «Отелло» с Папазяном «Храброго базара» с Мурадяном. Но о так называемом «жгучем вопросе» - ни слова. Она всё время говорила о своей матери, которую очень любила, а когда я провожал её, часто повторяла:

– Мама будет беспокоиться...

Любила она меня – не любила, трудно сказать, временами казалось – да, а порою, что – нет.

Тем временам я окончил Госуниверситет и почувствовал, что надо сделать решающий шаг. В один из тихих осенних вечеров я постучался в их дверь. Открыла она, но, не приглашая в дом, вышла сама, и мы прошли в сад. Воздух был наполнен ароматом жёлтых, опавших и падающих листьев.

Сейчас я уже не вспомню, как объяснился, о чём говорил, но что объяснился, помню хорошо. Она выслушала меня в смущении, застенчиво опустила глаза, повернулась и, ничего не сказав, неспеша, стала удаляться.

Она вошла в дом и закрыла за собой дверь. Мне показалось, что вся листва осеннего сада осыпалась на меня. «Отвергнутая любовь» – промелькнуло в уме.

Я огляделся... Садик ограждали невысокие стены. Слева от меня, по ту сторону стены, проходила узкая улочка. Я перелез через стену и оказался там. Скорее всего она меня не любит. Сомнений не оставалось. Вопрос решился не в мою пользу.

А дома новая неожиданность – письмо от друга, из небольшого города на Северном Кавказе. «Я поступил на работу учителем в местную армянскую школу. Приезжай. Город наш очень красивый и зелёный... Педагогический состав ещё не полностью укомплектован. Приезжай, не пожалеешь», – писал он.

Я почёл это за перст судьбы, наспех собрался и простился с матерью и Ереваном.

Так прошло много-много лет. В том городе я женился, перевез к себе мать, отправил учиться в Ленинград сына, который там же и женился. Выдал замуж дочь. Потом умерла моя жена и я, одинокий и седой, вернулся в родной город.

Он стал неузнаваем, мой город, но и я измениться успел.

Город мой вырос, словно помолодел, я же состарился.

Встретил старых друзей. Одних я узнавал и подходил к ним, другие узнавали меня и подходили сами. И однажды, в картинной галерее, я встретил её.

Она поседела, стала словно ниже ростом. Не утратили обаяния лишь её глаза, большие, чёрные, всегда чуточку удивлённые. Я стал к ней поближе, чтобы она заметила меня. Заметила. Не могла не заметить. Зарделась, как тогда, много лет назад, в осеннем саду.

С минуту мне казалось, что она отвернётся и уйдёт, как ушла много лет назад, оставив меня одного под опадающими ржавыми листьями.

Но она не ушла, улыбнулась и протянула мне руку.

- Какая встреча! - промолвила она.

- Да, - добавил я.

Присели на ближайший диван. Молча разглядываем друг друга.

- Ну и как она, жизнь? - спросила она.

- Да так, - ответил я, лишь бы сказать что-нибудь. И снова молчим.

- Вопросы будут? - спросила она тоном, каким обращается к собранию председатель.

- Только один, - отвечаю ей в тон. - Вы счастливы?..

- Нет, - ответила она, - нет... Не по любви вышла замуж... Так уж случилось...

Она умолкла, а я в глубине души приревновал её к тому, с кем провела она жизнь.

- Так уж случилось, - почти шёпотом повторила она, подняв удивлённые глаза на один из осенних пейзажей Сарьяна.

- Надо было выходить замуж по любви, - сухо заметил я.

- Он разбудил во мне любовь и исчез, - бросила она.

- Это нечестно, - возмутился я.

Резко обернувшись, она посмотрела мне в глаза:

- Вы признаёте это?..

Во мне что-то оборвалось. О каком признании идёт речь?

- Послушайте, - сказал я, - когда вы отказали мне, я ушел из вашего сада подавленным и осиротевшим. Как одинокие, падающие, словно слёзы, осенние листья, увядшие листья.

- Не надо, - прервала она, - не старайтесь, всё равно, красивее, чем тогда, много лет, нет, кажется, много веков назад, вы не скажете... А ведь тогда я пошла к матери... Я рассказала ей про тебя... И она дала согласие и благословила нас... Счастливая и окрылённая, я бросилась в сад, к тебе, но... тебя уже не было. Ты ушёл.

Я долго ждала тебя...

Перевёл с армянского Ашот Сагратян.

«Горцарар»
Издается с июля 1999г.

Автор проекта и учредитель – Ваграм БЕКЧЯН

Зам. гл. редактора - Роза ГУЛЯН
Գլխ. խմբագրի տեղակալ Ռոզա ԳՈՒԼՅԱՆ

ИЗДАТЕЛЬ
Издательский Дом
«ШАГАНЭ»
Лицензия серия ИД № 02313

Журнал зарегистрирован в Министерстве Российской Федерации по делам печати, телерадиовещания и средств массовых коммуникаций
Регистрационный номер ПИ № 77-5015

Авторские материалы не рецензируются и не возвращаются. Переписку с читателями редакция не ведет. Мнение авторов может не совпадать с мнением редакции.
Материалы со знаком Գ- публикуются на правах рекламы.
Редакция не несет ответственности за содержание рекламных объявлений.

ПЕРИОДИЧНОСТЬ ВЫХОДА - ЕЖЕМЕСЯЧНО

Отпечатано
ОАО «Калужская типография стандартов» г. Калуга, ул. Московская 256.
Формат А3, объём 4,0 п.л.
Тираж 1 500 экз. Зак. № 1231.

Территория распространения: Российская Федерация, страны СНГ, зарубежные страны.

В номере использованы материалы **«НОЕВ КОВЧЕГ», «АЗГ», «АРАВОТ», «ГА», «ЕТЕР», «hАЙКАКАН ЖАМАНАК», «ИРАВУНК», «ВОЗНИ», «НОВОЕ ВРЕМЯ».**

Цена свободная.

Адрес издательсва и редакции:
248001, г. Калуга,
ул. Суворова, 160.
Тел.: (4842) 56-59-29, 59-17-73.
E-Mail: gortsarar@list.ru
факс (4842) 565-929,
www.gortsarar.ru



E-Mail: bshahanev@kaluga.ru

Фото спектакля «ВАЙ, ВАЙ ИЛИ ВОЯЖ ПО-АРМЯНСКИ»







Фото спектакля «У 8 женщин, мужчина без... счастья»













ФОРАБАНК

Генеральная лицензия ЦБ РФ №1885

www.forabank.ru

Выигрываем вместе!



БАНКОВСКИЕ ВКЛАДЫ

Стремление удовлетворить самым разным потребностям клиентов в выборе депозитного продукта – приоритетная задача АКБ «ФОРА-БАНК» (ЗАО). Предлагаем одни из самых востребованных вкладов на сегодняшний день – депозиты «ФОРА-МАКСИМАЛЬНЫЙ», «ФОРА-ПЕНСИОННЫЙ», «ФОРА-КАПИТАЛ-ЛЮКС».

«ФОРА – МАКСИМАЛЬНЫЙ»



УСЛОВИЯ БАНКОВСКОГО ВКЛАДА: Вклад открывается в рублях РФ • Минимальная сумма вклада – 5000 рублей • Срок вклада: 750 дней • Проценты на сумму вклада начисляются каждые 365 дней и присоединяются к остатку вклада (капитализируются) • Дополнительные взносы в течение всего срока договора не предусмотрены • Частичное снятие со вклада не предусмотрено • Выплата процентов при досрочном расторжении Договора осуществляется по ставке вклада «до востребования», действующей в Банке на момент расторжения, за срок: со дня, следующего за днем последней капитализации (причисления) процентов ко вкладу, до дня окончательного возврата денежных средств включительно. Ранее причисленные к сумме вклада проценты Банком не взимаются • Если Вкладчик не истребует сумму вклада после истечения срока вклада, в конце банковского дня Вкладчику открывается вклад до востребования и договор считается продленным на условиях вклада до востребования. Суммой вклада до востребования считается общая сумма средств, находящихся на счете вклада на момент закрытия.

«ФОРА – ПЕНСИОННЫЙ »



УСЛОВИЯ БАНКОВСКОГО ВКЛАДА: • Вклад открывается в рублях • Минимальная сумма вклада – 5 000 рублей • Срок вклада: 750 дней • Заключение договора осуществляется при предъявлении пенсионного удостоверения • Начисленные по вкладу проценты присоединяются ежемесячно к сумме вклада, увеличивая ее (капитализируются) • Вклад предусматривает дополнительные взносы в течение всего срока договора, за исключением последних 31 дней размещения вклада • Вкладчик имеет право востребовать всю сумму присоединенных ко вкладу процентов либо ее часть в течение всего срока действия Договора в наличной форме через кассу Банка или в безналичном порядке путем перечисления на счет Вкладчика, открытый в Филиале АКБ «ФОРА-БАНК» (ЗАО) в г. Калуга • Выплата процентов при досрочном расторжении договора осуществляется по ставке вклада «до востребования», действующей в Банке на момент расторжения, за срок: со дня, следующего за днем последней капитализации (причисления) процентов ко вкладу, до дня окончательного возврата денежных средств включительно. Ранее причисленные к сумме вклада или выплаченные проценты Банком не взимаются • Если Вкладчик не истребует сумму вклада после истечения срока вклада, в конце банковского дня Вкладчику открывается вклад до востребования и договор считается продленным на условиях вклада до востребования. Суммой вклада до востребования считается общая сумма средств, находящихся на счете вклада на момент закрытия. Процентная ставка устанавливается в размере, действующем в Банке по вкладам «до востребования».

«ФОРА – КАПИТАЛ – ЛЮКС »



УСЛОВИЯ ВКЛАДА: • Вклад открывается в рублях РФ • Минимальная сумма вклада – 5 000 рублей • Срок вклада: 750 дней • Проценты на сумму вклада начисляются ежеквартально, отсчет квартала ведется с момента внесения денежных средств на вклад. Проценты ежеквартально присоединяются к остатку вклада (капитализируются) • Дополнительные взносы в течение всего срока договора без ограничения • Начисление процентов по дополнительным взносам осуществляется по действующей процентной ставке • Снятие денежных средств – частичное и полное без ограничения и без изменения процентной ставки возможно, если вклад пролежал свыше 3 месяцев с момента внесения вклада • Востребование части вклада, с момента, открытия которого прошло менее трех месяцев, влечет за собой расторжение договора и начисление процентов по ставке вклада «до востребования» • Если Вкладчик не истребует сумму вклада после истечения срока вклада, в конце банковского дня Вкладчику открывается вклад до востребования и договор считается продленным на условиях вклада до востребования. Суммой вклада до востребования считается общая сумма средств, находящихся на счете вклада на момент закрытия.

Все вклады, открытые в АКБ «ФОРА-БАНК» (ЗАО), застрахованы в государственной Системе страхования вкладов.



АКБ «ФОРА-БАНК» (ЗАО), Филиал АКБ «ФОРА-БАНК» (ЗАО) в г. Калуга

Генеральная лицензия ЦБ РФ на осуществление банковской деятельности № 1885 от 19.01.2005 г.

г. Калуга, ул. Воронина, 4, (4842) 762-555
г. Калуга, ул. Кирова, 63, (4842) 591-051
г. Калуга, ул. Кирова,19, (4842) 900-817